

SOCIETATE ACADEMICĂ HYPERION
UNIVERSITATEA HYPERION
FACULTATEA DE ȘTIINȚE SOCIALE, UMANISTE ȘI ALE NATURII
DEPARTAMENTUL DE LITERE ȘI LIMBI STRĂINE

ANALELE ȘTIINȚIFICE
ALE UNIVERSITĂȚII HYPERION
LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ –
O LIMBĂ ȘI LITERATURĂ MODERNĂ
(ENGLEZĂ, JAPONEZĂ)

Nr. 13/2022

EDITURA VICTOR
București, 2022

Facultatea de Științe Sociale, Umaniste și ale Naturii
Departamentul de Litere și Limbi Străine
Anale nr. 13/2022

Comitetul director:

Prof.univ.dr. Sever Spânulescu, Rectorul Universității Hyperion
Prof.univ.dr. Anca Gheorghiu, Președintele Senatului Universității
Hyperion
Prof.univ.dr. Dorel Bahrin, decan
Prof.univ.dr. Magda Jianu
Conf.univ.dr. Otilia Sîrbu

Comitetul editorial:

Prof.univ.dr. Magda Jianu, Universitatea Hyperion, coeditor
Conf.univ.dr. Otilia Sîrbu, Universitatea Hyperion, coeditor

Secretariatul științific:

Prof.univ.dr. Magda Jianu, Universitatea Hyperion – redactor șef

Volum coordonat de:

Prof.univ.dr. Magda JIANU
Conf.univ.dr. Otilia SÎRBU

ISSN 2601-324X
ISSN-L 2601-324X

- Revista *Analele Universității Hyperion din București* este o revistă publicată de Departamentul de Litere și Limbi Străine (colectivul de la specializările Limba și Literatura română – o Limbă și Literatură modernă (engleză, japoneză).
- Revista este o publicație științifică a profesorilor și cercetătorilor interesați de studiul științelor umaniste.
- Revista susține abordările interdisciplinare din domeniile limbii și literaturii române, limbilor și literaturilor străine, mitologiei, folclorului, științelor educației, ale științelor sociale și ale altor științe, ale căror subiecte tangențiază tematica generală a fiecărui volum.

CUPRINS

CUVÂNT.....	7
Primele gramatici	9
Prof.univ.dr. Magda JIANU	
Formarea și vocația lui Mircea Horia Simionescu.....	15
Victoria Ioana ENE, doctor în filologie	
Scurtă istorie a traducerii	29
Andreea ILIE	
Observații privind contribuția planului național de redresare și reziliență în reformarea sistemului administrativ național	41
Ana-Maria ALEXANDRU	
Despre ordinea internațională. Începuturi.....	51
Doctorand Cristina Cornelia GOITU	
Lume nouă, discipline noi	59
Alexandra PETCOIU	
Diplomația la începutul istoriei medievale a Țărilor Române.....	63
Radu-Florin CHIOTAN	
Privire diacronică asupra unei discipline.....	71
Alin COMAN	
Observații asupra diplomației economice române.....	77
Adelina MĂNOIU	
Observații asupra medicinei românești	81
Diana Andreea BARAC	
Școală de spital, alternativă educațională temporară sau școală de tranzit?....	85
Maria Magdalena JIANU, Valentin-Sorin POPESCU	

CUVÂNT

Volumul de față este o încercare de sincretism științific, abordând subiecte legate de începuturile domeniilor, de primele metode de cercetare ale acestora, de modalitățile de studiu prin care s-a ajuns la rafinarea mecanismelor de analiză de azi. Am optat pentru un mixtum contributors, chiar dacă numărul acesta este al secțiunii Litere, deoarece realitatea ne semnalizează că viitorul nu va mai fi unidirecțional iar avertismele vizând nevoia de supraspecializare permanentă a noastră sunt tot mai clare. Percepția societății vizavi de culoarea pieței muncii, de valorile ei fanion este extrem de importantă, dat fiind că societatea, care e un organism viu, dă totdeauna verdicte, lansând biasuri importante pentru viitor. Subiectele abordate în contribuțiile următoare demonstrează că, în momentul de față, palierele întregului sunt bine agregate între ele, că, între istorie, medicină, politică, diplomație, filologie, educație nu mai există granițe cu o configurație solidă, ci toate sunt corespondente, demonstrând capacitatea de autopoiezis general. Astfel, dacă încercăm să punem ordine într-un domeniu, va trebui să reproducem demersul în lanț, în toate celelalte, căci vremurile nu ne permit decât multidisciplinaritatea. Trecerea dela societatea cunoașterii la cea a conștiinței, definită și previzionată de Mihai Drăgănescu, trebuie făcută într-o altă paradigmă, pe care acum e posibil să o intuim sau nu. Oricum ar fi, ea rămâne acel referențial în care se iau decizii, bazate pe metodele și tehnicile de cercetare ale componentelor întregului. Toate domeniile, într-o consubstanțialitate riguroasă, trebuie să se dezvolte pe o rețea semantică, a cărei busolă să țină cont de turbulențele de azi și să se detașeze de dihotomiile sau...sau, în sensul unificării lor în și...și. Adică și umaniști și realiști și practicieni și teoreticieni. Deși am fost presetăți, ca generație, să ne fixăm riguros numai într-o anumită categorie (de exemplu, ca filologi, istorici, mediciști, ingineri, economiști etc.), se vede că viitorul nu ne mai vrea

astfel. De aceea, problemele de interes ale unei științe trebuie să poată fi soluționate prin metode noi, multidimensionale, și de alte științe, constituind un portofoliu de concepte, metode, care să unifice părțile Totului.

Prof.univ. Magda JIANU

Conf. univ.dr. Otilia SÎRBU

PRIMELE GRAMATICI

Prof.univ.dr. Magda JIANU

Interesul pentru normarea limbii române, care să asigure dezvoltarea ei logică și coerentă, să slujească eficient vorbitorilor, s-a manifestat de timpuriu în spațiul autohton, chiar dacă primele intervenții au avut anvergura unei științe. De exemplu, Grigore Ureche, în *Letopisetul Țării Moldovei* (scris probabil între 1642-1647) lansează primul idea originii latine a limbii și poporului roman, prin cunoscutul enunț *Noi de la Râm ne tragem, de la râmleni, ce le zicem latini*. Recurgând la instrumente lingvistice, cronicarul argumentează prin 10 cuvinte uzuale asemănarea dintre latină și română: *pâne, ei zic panis; carne, ei zic caro; găina, ei zic galina; muiarea, mulier; fâmeia, femina; părinte, pater; al nostru, noster; alte multe din limba lătinească, că de ne-am socoti pre amănunt, toate cuvintele le-ăm înțalege*. Miron Costin, în *De neamul modovenilor saudin ce țară au ieșit strămoșii lor*, scrisă între 1670-1680, este preocupat de originea poporului român, apelând la argumente numismatice, arheologice, istorice pentru demonstrarea romanității, dar are și marele merit de a fi dezvoltat o conștiință a scrisului, realizând și un elogiu al lecturii: „... căci nu este alta și mai frumoasă și mai cu folos în toată viața omului zăbavă decît cetitul cărților”. În 1648, mitropolitul Simion Ștefan, în *Predoslovia la Noul Testament de la Bălgrad*, a lansat o teorie lingvistică, acceptată ulterior, cea a *circulației cuvintelor*. El a pornit de la realitatea că mesajele(aici, cele biblice) nu pot fi decodate în sensurile lor, decât dacă sunt emise într-o limbă accesibilă. Iar la accesibilitate se ajunge numai prin cunoașterea semnificațiilor cuvintelor, intrate în uzul comun. Autorul aseamănă cuvintele cu banii: „*Bine știm că cuvintele sunt ca banii, iară banii aceia sunt bani care împlă în toate țările, așa și cuvintele acelea sunt bune care le înțăleg toți*.” Ideea este continuată de B. P. Hasdeu, care susține că valoarea cuvintelor vine din forța lor de „circulație” în lanțul vorbirii. Mai târziu, Sextil Pușcariu¹, recurgând la o metaforă, asimilează cuvintele cu mare frecvență în utilizare cu „banii buni” ai limbii, care constituie „*stocul de aur care ridică valuta*”.

În 1757, apare *Gramatica rumânească* a lui Dimitrie Eustatievici, păstrată în două copii manuscrise, datând din 1757 și 1774 și publicată târziu, în 1969, la Editura Științifică, de N. A. Ursu, care a realizat și

¹ *Limba română*, vol. I, Privire generală (1940; ed. II 1994)

studiul introductiv și glosarul. Autorul era profesor la Școala românească din Șcheii Brașovului, un erudit intelectual, format la Academia Teologică din Kiev, unde studiasse filosofia și teologia în latină, greacă și slavonă. Textul conține, în partea a șasea, și un tratat de prozodie, considerat primul de acest fel.

Un alt moment este apariția, în anul 1780, la Viena, în tipografia lui Josephus, nobil de Kurzböck, a studiului *Elementa linguae daco-romanae sive valachicae* de Samuil Micu, considerată prima gramatică tipărită a limbii române, scrisă cu alfabet latin¹ și ortografie etimologică, cu rol fundamental în constituirea și organizarea limbii române literare. Lucrarea este scrisă în colaborare cu Gheorghe Șincai, care a revizuit-o și care a elaborat și prefata². Aceasta a apărut în două ediții, în 1780 și în 1805 (a doua fiind semnată numai de Gheorghe Șincai). *Elementa* este „un adevărat act de naștere a lingvisticii și filologiei naționale”³, o amplă lucrare de cercetare asupra limbii române. Iorgu Iordan vorbește și de valoarea ei universală: *ea are meritul de a fi servit multor străini, cunoscători ai limbii latine, să învețe românește și mai ales să-și dea seama de originea latină a limbii noastre*. Dimitrie Macrea afirmă că „*Prin această lucrare s-a născut o nouă disciplină în știința românească: lingvistica, iar în lingvistica romanică, aflată la începuturile ei, apărea o nouă limbă, necercetată înainte: limba română*.”⁴ Studiul este organizat în patru părți: *Despre ortografie* (De orthographia), *Despre etimologie* (morfologie) (De etymologia), *Despre sintaxă* (De syntaxi) și un *Appendix*, ce cuprinde un capitol *Despre formarea cuvintelor daco-romane din cele latinești*, un *Vocabular românesc și latinesc și Forme de vorbit despre lucrurile cele ce mai adeseori vin în cuvântare*.

Despre transformările fonetice prezentate de Samuil Micu în *Elementa*, Sextil Pușcariu spunea: „... *prea puțini vor fi știind astăzi că cele mai multe transformări de sunete din limba noastră au fost recunoscute de Samuil Micu și arătate în Gramatica sa*”⁵. Lingvistul își întemeia considerațiile pe efortul lui Samuil Micu de a găsi echivalențele dintre slovele chirilice și literele latine, întreprindere anevoioasă, în condițiile în care slavona era și limba utilizată în administrație. Româna, neavând fonemele ă, î, k', g', č, ģ, ș, ț, autorul a încercat să identifice mijloacele cele mai potrivite de redare a lor, iar, acolo unde lipseau

¹ Autorul consideră „Vechile litere ale românilor, identice cu cele ale latinilor sau vechilor locuitori ai Romei, de la care aceștia își trag originea”

² „în care a formulat tezele istorice și lingvistice de bază ale crezului Școlii Ardelene” (apud D. Macrea 1970: 59).

³ Coteanu și Dănăilă, 1970, pag. 21

⁴ Macrea 1970, pag. 58

⁵ Pușcariu 1921-1922, pag. 20

literele/ fonemele respective, a propus apropierea termenilor românești de echivalentele lor latinești. În capitolul *Despre ortografie*, autorii au încercat să instituie reguli de scriere și de citire, optând pentru ortografia etimologică, despre care Mircea Zdrenghea nota că reprezintă, de fapt, *principalele legi de evoluție a sunetelor din limba latină în limba română*¹. În continuare, lingvistul notează că Samuil Micu și Gheorghe Șincai au fost printre primii, în epoca lor, care *au înțeles valoarea schimbărilor în limbă, care au fost conștienți că limbile, în cazul de față latina, se schimbă după anumite reguli, pe care le-au formulat, chiar dacă uneori stângaci sau incomplet*. Aceste achiziții au constituit bazele foneticii istorice românești. În articolul *Cu privire la ortografia lui Gheorghe Șincai*, Mircea Zdrenghea evidențiază că iluministul ardelean accepta scrierea fonetică, având ca model limba italiană și că organizarea regulilor de scriere și citire cu caractere latine avea, de fapt, două ținte: susținerea apartenenței limbii române la familia limbilor romanice și impunerea alfabetului latinesc, firesc în această idee a originilor.

De fapt, *Elementanu* este altceva decât un cumul al principiilor Școlii Ardelene, vizând susținerea marilor idei iluministe², ca: originea latină a limbii și a poporului român, vechimea și continuitatea românilor în Dacia, în condițiile în care națiunea română din Transilvania era considerată tolerată. Actul *Supplex libelus valachorum Transilvaniae*, înaintat Dietei de la Viena, prin care se cerea renunșterea drepturilor românilor din Ardeal, a fost actul care a trezit conștiințele naționale și, chiar dacă nu a avut efectul așteptat, a generat manifestări importante în aceeași direcție a susținerii latinității limbii și poporului roman și a ideii de egalitate în drepturi a românilor din Transilvania.

O altă lucrare normativă, fiind și prima gramatică tipărită și scrisă în limba română, apărută în 1787, este *Observații sau băgări de seamă asupra regulilor și orânduieilor gramaticii românești* și îi aparține lui Ienăchiță Văcărescu. Textul a fost tipărit la Râmnic și la Viena, având, în scopul lui principal, o orientare didactică, pentru școlile din Muntenia. Deși autorul recurge la o terminologie științifică greu de utilizat (fapt care s-a văzut în timp, termenii propuși de el nementinându-se), are meritul de a fi adus ca texte suport pentru configurarea normelor gramaticale creații literar-artistice, realizând astfel un pas important în formarea limbii

¹ Mircea Zdrenghea, *Elementa linguae Daco-Romanae sive Valachicae*, la 200 de ani, în CL, Anul XXVI, nr. 1, p. 11-15.

² Valentin Sorin Popescu, *Evoluția paradigmelor educaționale*, Editura Academica Brâncuși, Tg. Jiu, 2020, pag. 23.

române literare. *Gramatica* lui Ienăchiță Văcărescu „a deschis seria gramaticilor scrise și tipărite în limba română, ceea ce a exercitat o importantă influență asupra învățaților, care au realizat astfel de scrieri mai târziu”¹.

În 1828, apare la Sibiu *Gramatica românească* de Ion Heliade Rădulescu, lucrare normativă cu rol esențial în organizarea limbii române literare, dar și în susținerea necesității de utilizare a neologismelor, ca mijloace eficiente de îmbogățire a limbii române. Cu o terminologie modernă², care facilitează configurarea normelor într-o manieră clară și logică, lucrarea are meritul de a impune ca bază a limbii române literare varianta ei muntenească. În privința ortografiei, autorul a fixat reguli bazate pe principiile eufonice³, adică „a scri după cum vorbim” și a simplificat alfabetul chirilic de la 43 la 30 de grafeme. Totodată, autorul alocă un spațiu important punctuației, în capitolul „Ortografie”, admitând că „cel mai delicat și cu gândire lucru în ortografie și care face cinste duhului omenesc este punctuația...”, căci ea „ne face și să înțelegem și să fim înțeleși în scrierile noastre”⁴.

Odată cu înființarea Academiei Române, interesul pentru normarea limbii devine mult mai evident; astfel, Timotei Cipariu elaborează două volume din *Gramatica limbii române*, primul publicat în 1869, *Analitica*, iar în 1877, al doilea, *Sintetica*. Un element particular în definiția dată de Timotei Cipariu gramaticii îl reprezintă includerea aici și a foneticii și a ortografiei: „Știința care se ocupă cu petrectarea limbii se numește Gramatica. Ea se ocupă înadins cu declinarea regulilor limbii, începând de la întâielele elemente în vorbire și în scris, până la așezarea verbelor sau cuvintelor în propozițiuni complete și forme corecte. De aceea, Gramatica se ocupă mai întâi cu analiza și examinarea sunetelor, care, împreunate în vorbe, formează complexul unei limbi, precum și cu figurarea lor în scris”. În ortografie, Timotei Cipariu este consecvent principiului etimologic, chiar dacă îl admite și pe cel fonetic, fiind convins că scrierea trebuie să reflecte natura limbii. Principalele obiective ale cercetării sale, pe care le aplică prin metoda comparativ istorică, sunt:

¹ Ștefan Munteanu, Vasile Țăra, *Istoria limbii române literare*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1978, p. 113.

² De exemplu, termenii *vocale, consoane, articol, verb, a conjuga, conjugare, prezent, infinitiv, singular, plural* au rămas până astăzi actuali și funcționali.

³ *Ortografia bazată pe principii etimologice este lipsită de logică*, afirma I. H. Rădulescu.

⁴ Ion Heliade Rădulescu, *Scrieri lingvistice*. Ediție, Studiu introductiv, note și bibliografie de Ion Popescu Sireteanu, București, 1973, p. 52.

stabilirea normelor gramaticale, epurarea elementelor nelatine din limbă și fixarea unei ortografii riguroase a limbii române. Idealul său științific a fost exprimat la un moment dat sub formă de manifest: „*Obiectulu dar mai de aproape, la care ne concentrăramu tote poterile, a fostu aceasta dulce limbă, căreia se închină ră părenții noștri ca unui idolu viu și însufletitoriu, singurul tesauru, ce ne a remasu dela eli, ereditate neînstrăinată și ne-comune cu alții și care, ca un firu roșiu singurulu e în stare de a ne conduce prein tote labirintele întunecate ale istoriei acestui poporu anticu*”. Toate scrierile sale lingvistice¹ s-au subsumat acestor principii, pentru operaționalizarea cărora el propune trei soluții: revenirea la formele latine, adoptarea elementelor latine conservate în dialectele din sudul Dunării, împrumuturile să se realizeze numai din limbile romanice.

Hariton Tiktin continuă preocupările pentru cercetarea lingvistică, în fonetică și gramatică, fiind cel care a susținut crearea alfabetului românesc. Lingvistul a publicat în 1905 *Rumänisches Elementarbuch/ „Româna elementară”*, care este primul curs de limba română adresat străinilor. Totodată, el este autorul *Dicționarului român-german*, rămas, până astăzi, printre cele mai bune de acest fel².

Aspectele înregistrate de noi, privind preocupările de stabilire a unor norme lingvistice, care să orienteze dezvoltarea limbii române, în aspectele vizând scrisul și cititul, în momentele în care, istoric vorbind, poziția ei nu era una privilegiată, sunt o demonstrație a patriotismului întâilor noștri oameni de cultură, o înțelegere a realității că limba este elementul definitoriu pentru o națiune. În fața acestor eforturi, a rezultatelor obținute în cercetare, a rolului pe care aceste rezultate l-au avut în timp, prin deschiderea de orizonturi noi în lingvistica românească, nicio recunoștință față de ei nu este suficientă. Doar evocarea numelor primilor autori de gramatici și a principiilor exprimate de ei ar putea trezi, în mințile generațiilor tinere, ideea că un trecut efervescent este o plăcută obligație de a continua, cu alte instrumente, ceea ce alții au început cu mută dăruire.

¹ *Principia de limbă și scriptură*, publicată în 1866, despre care Dimitrie Macrea spunea că este „prima lucrare de gramatică istorică a limbii noastre”, *Elemente de limba după dialecte și monumente vechi*, apărută în 1854, *Compendiu de gramateca limbei române*, din 1855.

² Constantin Rădulescu-Motru a considerat că „dicționarul Tiktin este și va rămâne pentru multă vreme o lucrare fundamentală”. Nicolae Iorga a numit dicționarul „un monument al muncii și al inteligenței”.

BIBLIOGRAFIE

1. Cipariu, Timotei, *Principii de limbă și scriptură*, ediția a II-a, Blaj, 1866.
2. Cipariu, Timotei, *Gramatica limbei române*, Partea I. *Analitică*, în *Opere*, vol. II, Ediție îngrijită de Carmen Gabriela Pamfil, București, Editura Academiei Române, 1992.
3. Cipariu, Timotei, *Gramatica limbei române*, Partea II *Sintetică*, în *Opere*, vol. II, Ediție îngrijită de Carmen Gabriela Pamfil, București, Editura Academiei Române, 1992.
4. Coteanu, I., Dănilă, I., *Introducere în lingvistica și filologia românească*, Editura Academiei, București, 1970.
5. Heliade Rădulescu, Ion, *Scriseri lingvistice*. Ediție, Studiu introductiv, note și bibliografie de Ion Popescu Sireteanu, București, 1973.
6. Macrea, D., *Studii de lingvistică română*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1970.
7. Munteanu, Ștefan, Țara, Vasile, *Istoria limbii române literare*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1978.
8. Popescu, Valentin Sorin, *Evoluția paradigmelor educaționale*, Editura Academica Brâncuși, Tg. Jiu, 2020.
9. Pușcariu, Sextil, *Limba română*. vol. I., Privire generală (1940; ed. II 1994).
10. Zdrenghia, Mircea, *Elementa linguae Daco-Romanae sive Valachicae, la 200 de ani*, în CL, Anul XXVI, nr. 1, p. 11-15.

FORMAREA ȘI VOCAȚIA LUI MIRCEA HORIA SIMIONESCU¹

Victoria Ioana ENE*, doctor în filologie

1. Portret și autoficțiune

Perceput ca un inovator și un nonconformist, Mircea Horia Simionescu ni se înfățișează, prin propriile mărturii și prin cărțile sale, ca un scriitor dedicat, preocupat de posibilitățile și limitele literaturii. *Figura spiritului său creator*, potrivit formulei lui Eugen Negrici, consistă din jocurile literare prin care a prefațat postmodernismul, deconstruind și resemantizând paradigme literare. Există o legătură strânsă între experiențele literare ludice și formatoare din copilărie, adolescență și tinerețe și cele de la maturitate, concretizate odată cu debutul său prin *Dicționarul onomastic*, din 1969.

Mircea Horia Simionescu reconfigurează privilegiile naratorului omnipotent și omnipotent, asumându-și funcția de regizor. Astfel, imaginează varii roluri, inclusiv pe acela de regizor-personaj ce scrie și gândește textul. Își proiectează existența prin text, uneori în văzul cititorului, folosindu-se din plin de subtilitățile strategiilor metaliterare. Dincolo și dincoace de mască, se derulează fluxul epic al regizorului, care generează succesiunea de autoportrete ale autorului, aflate între nevoia de ieșire din realitate și figura sa de hârtie, compusă din piese livrești. *Bibliografia generală* poate fi citită și în această cheie: ca o colecție de măști, în spatele cărora se află, în diferite proporții, funcția auctorială, ce interpretează și, deopotrivă, își creează propriul sistem de referință prin judecățile, cvasi-exegetice, propuse. Măștile sunt folosite, totodată, pentru incursiuni autoreferențiale, metaliterare și/ sau pentru inserturi de auto-interpretare: prin personajele sale alter-ego, Nicolai Colentina, George Heraclide sau Felix Iacob, „regizorul” își creionează, într-o anumită măsură, și portretul.

Se poate vorbi, plecând de la Tetralogia *Ingeniosul bine temperat*, de varii grade ale camuflajului prin (auto)ficționalizare ale scriitorului, diferite

* Universitatea din Craiova

¹ Lucrarea de față este parte din teza mea de doctorat „Fondul mitologic din opera lui Mircea Horia Simionescu”, susținută public în anul 2020

de la volum la volum, deși procedeele sunt similare sau analoage. Dacă în *Dicționarul onomastic* și în *Bibliografia generală* jocul de măști oferă mai degrabă aluzii și deghizări *critic-ficționale*, umplerea distanței față de biografie fiind lăsată, în mod decisiv, în seama cititorului ce urmărește această pistă, în *Toxicologia sau dincolo de bine și dincoace de rău* autoportretul e conectat direct la autobiografie.

Modul ludic în care își întocmește biografia în debutul *Taxinomiei*, substituindu-se unui eventual exeget, semnifică refuzul relatării vieții într-o manieră istoriografică, după un rețetar editorial. Astfel, prin această inserție autoreferențială, mută și furăstartul romanului. Propune, în felul acesta, în spirit postmodern, un procedeu prin care anulează *distanța* dintre paratext și textul propriu-zis al romanului. Sau, privit din unghiul opus, introduce ideea că așa numitele „Tabele cronologice”, cu datele bio-bibliografice despre autor, reprezintă un paratext de care autorul însuși se poate face responsabil și pe care îl poate modela în funcție de tematica, ideatica și strategiile narrative din romanul propriu-zis. Oricare dintre cele două texte, între care există, totuși, o diferență în plan ontologic, poate juca rolul de oglindă pentru celălalt.

Naratorul însuși va folosi simbolul oglinzii, scriind despre autor la persoana a III-a: „Declară, de față fiind imaginea lui din oglindă, că este un individ excepțional, lucru pe care nu-l va mai repeta niciodată, deși nu va înceta să creadă acest adevăr”¹. Așadar, dincolo de tonul ludic, la care ajunge prin autenticismul selecției și expresivitatea reproducerii evenimentelor din prima parte a vieții sale (1928-1948, intrarea popriu-zisă în comunism), ne găsim în neobișnuita situație, experimentală la nivel naratologic, în care omnisciența și omnipotența naratorului depășesc realitatea romanului, prelungindu-se în viața autorului, ficțională în măsura în care orice rememorare este supusă ficționalizării. În rândul acestor „date biografice”, puternic subiectivizate, intră și contactele cu literatura:

„1941/ Luând în considerare mai multe trăsături fizice și caracteriale, prietenul Ludovic Ionescu îl poreclește Rabelais. Începe două romane: *Salte Lake City* și *Ce oameni, ce idei*, ilizibile. Bunica maternă, Venera, îl avertizează să scrie curat, «nu ca acel netrebnic de Argezi» demascat de Pisani la *Universul*. Fină a soților Maiorescu, bunica mai are și alte sfaturi. Tânărul este decis să nu urmeze învățăturile./ Construiește, cu Tityre și alții, un Turn Babel din zăpadă, înalt până la nori. Limbile se încurcă; *el alege literatura*, Tityre șuruburile, Timotei pictura, ceilalți altele”².

Pe fondul acestei introduceri, povestea propriu-zisă se încheagă în jurul încercării mamei personajului care narează, de a-și aminti o rețetă

¹ Mircea Horia Simionescu, *Toxicologia sau dincolo de bine și dincoace de rău*, București, Editura Humanitas, 2007, p. 14.

² *Idem*, p. 15.

culinară ce i-ar aduce soțul de „dincolo” pentru un ospăț. Acțiunea ia aspectul pregătirii unei pomeni, devenind, totodată, unul dintre principalele mobile ale rememorării. Rețeta trebuie refăcută întocmai, precum un ritual, fără abateri.

Devin foarte tentante, în atare condiții, grilele de lectură bazate pe psihanaliză sau întemeiate pe observații de factură antropologică, mai puțin asumate de critica literară, care a priorizat lecturile ce au în centru literaturitatea și inserțiile metalitare ale cărților lui Simionescu. Însă romanul, în genere, a oferit, de-a lungul timpului, fresce importante ale epocii în care și-a plasat acțiunea, inclusiv în postmodernism, unde s-a întors spre mecanismele sale de producere și spre relația literatură-realitate. De altfel, Gheorghe Crăciun a surprins faptul că prozatorii *Școlii de la Târgoviște* „au evitat temporalitatea în favoarea mitologicului și a simbolicului”¹. Însă e vorba de o altfel de simbioză între axa temporală a scriiturii și cea a cotidianului din roman și mitologie, una care amintește de *Ulisele* lui James Joyce. Mai exact, e vorba despre anumite structuri care subzistă în contemporaneitate, pe care literatura se sprijină în momentul în care-și delimitează realitatea.

Aceste relaționări dintre planuri le-a subliniat, de asemenea, Gheorghe Crăciun: „Factologia, câtă există, a structurilor de suprafață e menită să pună în funcțiune infrastructuri cu mare putere de acoperire ce înglobează realul în cultural, prezentul în mit”². Luciditatea acestor autori nu consistă doar din priza la realitate, ci mai ales din conștientizarea dimensiunilor livești și intertextuale pe care orice text le are inerent.

În cazul romanelor lui Mircea Horia Simionescu, bibliografia și tradiția literară generează, deopotrivă, fondul narativ. Intruziunile dintre biografie și bibliografie au dat naștere unei scriituri foarte vii, în ciuda tehnicității sale (postmoderniste) aparent împinsă la extrem, care nu e decât provizorie, rezultând, astfel, ceea ce am putea numi *metaromane autentice*.

Prin modul de întrebuițare a biografiei, Mircea Horia Simionescu prefațează (anticipează) strategiile postmoderniste. Schimbarea de atitudine e cât se poate de evidentă, fiind marcată și de Simona Popescu, aceasta exemplificând, în demersul său teoretic, de multe ori chiar prin textele târgoviștenilor. Acest aspect conduce la următoarele observații:

„Când scriu roman autobiografic, moderniștii cred în adevărul unic al autobiografiei, exprimată însă prin intermediul unui personaj. Postmodernii se folosesc de autobiografie ca element de discurs, ca de o piesă în jocul lor combinatoriu, chiar și atunci când personajul ficțiunii le poartă numele. Pentru ei autobiografia este un proces, poate suferi

¹ Gheorghe Crăciun, *În Căutarea referinței*, Pitești, Editura Paralela 45, 1998, p. 181.

² *Ibidem*.

deplasări, se construiește, ei o folosesc ca pe un fel de cub Rubik în care pot produce varii permutări”¹.

Autorul *Ingeniosului bine temperat* pendulează între cele două atitudini, inclusiv permutările acestea fiind făcute conștient, tot în manieră postmodernă. Găsim extrem de relevant modul în care-și assemblează „biografia” în „Date și coincidențe”, din debutul *Toxicologiei sau Dincolo de bine și dincoace de rău*. Iată cum își vede data nașterii:

„1928/ ianuarie, 23, orele 13.30: Se naște la Târgoviște (str. Maior Brezișanu, la 150 de metri de casa natală a lui Grigore Alexandrescu), ca prim fiu al lui Stelian, ofițer de infanterie, și al Irinei, oficianță P.T.T./ iunie: Al doilea zbor al unchiului Titu, pe un biplan Potez, încheiat cu dărâmarea unui hanger și avarierea aparatului./ august: Familia Petculescu moștenește o mașină de cusut, dintr-o avere deturnată spre societățile de binefacere./ septembrie: Epidemie de scarlatină, amânarea deschiderii școlilor. Demiterea subsecretarului de stat de la Învățământ./ noiembrie: 6 ani de la moartea lui Marcel Proust”².

Modul de a selecta evenimentele derutează. Obiectivul aparatului narativ e focalizat pe întâmplări mărunte, strict de natură biografică, coroborate, imediat, cu „coincidențe”, fie din interiorul familiei sale, fie sociale, fie din istoria literaturii. În atare condiții, întocmirea unei biografii, așa cum o cere cutuma studiului monografic, devine o provocare mai mare decât în celelalte cazuri.

Pe fondul acestor trăsături, portretul acestui creator de literatură, atât de dedicat, nu se poate realiza, așadar, decât la intersecția dintre biografie și bibliografie.

Se naște la Târgoviște pe 23 ianuarie 1928, ca prim fiu al Irinei Popescu și al lui Stelian Simionescu, mama – oficianță PTT, tatăl – locotenent de infanterie. Fratele său, Constantin Crișan, avea să se nască un an mai târziu, devenind personaj de drept în scrierile sale, sub numele Tityre. Provine, din partea tatălui, dintr-o familie importantă, bunica sa, Maria Simionescu, făcând parte din neamul Brătienilor, fiind rudă cu Ion Pillat și Istrate Micescu. Și dinspre mamă are legături de această natură, bunica Venera Popescu a frecventat cursurile Azilului „Elena Doamna”, sub oblăduirea Anei Maiorescu, ce avea să-i devină, alături de marele critic Titu Maiorescu, nașă de cununie. Mai mult, familia Maiorescu îi va influența destinul și în plan profesional, Ana Maiorescu numind-o pe Venera institutoare.

¹ Simona Popescu, *Autorul, un personaj*, Pitești, Editura Paralela 45, 2015, pp. 82-83.

² Mircea Horia Simionescu, *Toxicologia sau Dincolo de bine și dincoace de rău*, p. 11.

Va extrage din începuturile sale biografice o pastă narativă pe care o va folosi ca fundație. Despre utilizarea acesteia, Gabriela Gheorghişor remarcă: „Viitorul prozator, un împătimit al autoscopiei – își va «murseca» propria ființă nu doar în jurnale și confesiuni, ci și în opera literară, mai mult sau mai puțin disimulat – găsește în ora nașterii [13.30], corespondența prânzului, o justificare popular-superstițioasă, dar interesantă, a unor trăsături psiho-somatice ale personalității sale: în primul rând, un soi de gurmandism mai mult spiritual decât alimentar, «analitic» până la obsesie”¹. Prin urmare, biografia scriitorului nu are, în cazul acesta, o importanță în sine pentru exeget, ci numai una în deslușirea mecanismelor ficționalizării românești.

A urmat Școala Primară Nr. 1, începând din 1936, în orașul Târgoviște, oraș în care avea să parcurgă și ciclul gimnazial, între 1940-1944, precum și liceul, la Ienăchiță Văcărescu, între 1944-1948. Manifestă încă de la început o aplecare pentru ficționalizare, care din 1937, anul morții tatălui său, devine o necesitate, un refugiu, un univers compensatoriu. Va fi încurajat în acest sens de mama sa, fiind acompaniat de fratele său, Tityre. Mama sa îi va asigura un climat potrivit literaturii, acordându-i libertate – în relație cu școala, încurajându-i talentul de povestitor, pe care i-l intuiește de foarte devreme.

Studiile care i-au fost dedicate semnaleză „preocupările literare precoce” ale autorului, „cu înclinare către avangardism, experimentalism, parodie etc.”². De fapt, încă din primii ani de liceu biografia sa avea să se împletească într-un mod unic cu bibliografia, dezvoltând o lume livrescă în care va pune în mișcare autoficțiunea. Această dimensiune l-a determinat pe un exeget ca Virgil Podoabă să afirme că, în fond, „punctul de plecare simionescian al scrisului nu este realitatea, ci livrescul. Căci scriitorul este mai întâi, chiar în ființa sa intimă, un cititor sau mai degrabă un bibliotecar asemănător cu acela, făcut din cărți, al lui Arcimboldo, iar în această parte – burdușită de texte și limbaje străine – a ființei sale se cuibărește puterea inspiratoare”³. Or, această conjugare dintre biografie și realitate, în genere, pe de o parte, și livresc, pe de alta, a condus și la o intrare în lumea miturilor culturale.

În primii ani de liceu, adolescentul Mircea Horia Simionescu avea să-l întâlnească pe Radu Petrescu, începând din 1943, după „ședința” unui cenaclu o prietenie ce va duce, între altele, la crearea unei adevărate

¹ Gabriela Gheorghişor, *Mircea Horia Simionescu. Dezvrăjirea și fetișizarea literaturii*, București, Editura Muzeul Literaturii, 2011, p. 25.

² *Dicționarul general al literaturii române*, vol. V: *S/T*, coord. Eugen Simion, București, Editura Univers Enciclopedic, 2007, p. 215.

³ Virgil Podoabă, *Metamorfozele punctului. În jurul experienței revelatoare*, Pitești, Editura Paralela 45, 2004, p. 101.

paradigme literare, ce-și va regăsi ecourile doar foarte târziu, pe deplin abia odată cu intrarea culturii în postmodernitate. În timpul bombardamentelor din 1944, mama îi retracează pe el și pe fratele său de la școală, intrând astfel într-o perioadă de libertate pe care o va fructifica din plin, prin lecturi, prin elanuri și planuri literare, luând contact cu cărțile unor: Baudelaire, Proust, Papini, Unamuno, Camil Petrescu, Ion Barbu, Geo Bogza, Sașa Pană, Geo Dumitrescu, Ion Caraion etc. Prezențele feminine din familia sa, mama și bunica, sunt cu adevărat luminoase, creându-i sentimentul libertății și gustul pentru frumos, mama sa cântând la pian opere muzicale celebre, fapt care avea să se răsfrângă profund în literatura lui Mircea Horia Simionescu, inclusiv la nivel structural. Nu numai că a primit, astfel, o cultură muzicală solidă, ce îl va conduce spre o carieră de critic de cronică muzicală, apoi director al Operei din București, dar i-a oferit și repere estetice și po(i)etice pe care avea să le valorifice în literatură.

Are șansa, tot în anii de liceu, să-i vadă și să-i asculte pe unii dintre marii scriitori interbelici, în cadrul întâlnirilor literare organizate în orașul de baștină, în Sala de Arme, de profesorul și poetul Ion Colboreanu împreună cu publicistul Jean Vasiliu. Împreună cu Radu Petrescu participă la vizitele literare din Târgoviște ale unor personalități precum Alexandru Philippide, Șerban Nicoulescu, Liviu Rebreanu, Cezar Petrescu, Ionel și Păstorel Teodoreanu.

Sunt evenimente care se întipăresc în conștiința scriitoricească a tânărului târgoviștean, evenimente care-i vor amplifica și mai mult „gurmandismul” cultural, soldat, în timp, cu o erudiție atât de spectaculos întrebuițată în literatura sa.

Acești ani sunt invocați în bibliografia exegetică, considerându-se că au pregătit și prefațat autoficțiunea și opera literară propriu-zisă. Pedagogia maternă a dat roade, întrucât, după revenirea la școală, cei doi, priviți cu suspiciune de profesori, au început să primească note mari la disciplinele umaniste, continuând, astfel formarea în acest sens. Relatările autorului despre această perioadă le regăsim în *Trei oglinzi*, jurnalul anului 1946 ce avea să fie publicat în 1987. Rememorările le întâlnim și în interviurile acordate, precum cel în care se referă la climatul epocii în care a urmat liceul: „Liceul l-am terminat onorabil. Îmi place să spun – și am spus-o de multe ori – că atmosferei lui închise, îndrumărilor profesorilor noștri, luminilor și sfaturilor colegilor nu le datorez nimic, nimic în afara iritării pe care ți-o produce o încăpere din care vrei să ieși neîntârziat și care îți deschide numai uși și ferestre dublate, afară, de ziduri”¹.

¹ Mircea Horia Simionescu, „Fac consecvent politica scrierilor mele egotiste și inactuale”, interviu luat de Nicolae Oprea, în *Calende*, nr. 11-12/1993, pp. 14-15.

Reținem, din acești ani, nonconformismul și disponibilitatea sa pentru fantezie, cultivată fără întrerupere, respingând memoria reproductivă. Respinge pedagogia școlii de stat, refugiindu-se încă din liceu în spațiul literaturii, căruia îi conștientizează rolul de univers compensatoriu, spațiu al cunoașterii și, deopotrivă, oportun pentru încercări și experimente. Aici își va putea reprezenta „forma relevantă prin care se înfățișează expresiv dramele, pasiunile, trăirile cele mai variate și tot ce însemnează viață, palpiti, evoluție, iubire sau moarte”, fiind un spațiu în care abaterea de la norme nu va trece drept eroare, ci ca „stare firească a Posibilului lăsat fără supraveghere: început, joc, ipostază și iarăși joc”.

În perioada liceului, prietenia cu Radu Petrescu și Costache Olăreanu se va dovedi fertilă, începând să redacteze împreună reviste literare, în manuscris, între care *Carnet literar* („caligrafiată de Mircea Horia Simionescu”). Aceste prime experimente aveau drept model *Biletele de papagal*, după cum recunoaște Simionescu în *Rătăcirile unui caligraf*, cu tonuri suprarealiste. Primele lor încercări se vor regăsi, așadar, între coperte care purtau pe frontispiciu denumiri precum: *Cântece noi*, *Carnet literar*, *Apollo*, *Cloșca cu pui*, *Spada*, *Colorado sau Vagabondul călător*. Titlurile excentrice date textelor din ultimii ani de liceu relevă, de asemenea, atracția prozatorului pentru jocul literar și deschiderea spre avangardă: *Marele tratat*, *Cartea despre femeia esențială și lumile anexe*, *Vegetații lunare* – pe care nu le va publica niciodată, precum și scrieri ca *Istoria organică (viitoarea Bibliografie generală)*, cuprins, mult mai târziu, în volumele de maturitate.

Începuturile s-au desfășurat, așadar, sub semnul impulsurilor, întrucâtva, natural avangardiste, fiind nonconformiste, de un antiacademism instinctiv, ceea ce le crease o imagine aparte în liceu, nu tocmai oportună din moment ce erau anii în care se „organiza” cenzura. Au scris, în cercul restrâns al școlii, articole despre Brâncuși și Enescu, despre Tristan Tzara și Dostoievski, accesând, așadar, zonele profunde ale tradiției, într-o manieră dezinhibată.

Așadar, „atelierul” târgoviștean se înființează devreme, iar timp de trei ani, între 1944 și 1947, organizează întâlniri acasă la M.H.S., unde se adunau, în mod simbolic am spune, în jurul unei mese masive – pe care familia Simionescu o moștenise din partea bunicii paterne, vară cu Ion Pillat –, unde discuțiile se purtau în jurul marilor teme ale modernității literare, pornind de la Baudelaire. Un alt loc de întâlnire a fost, după numeroasele mărturii ale protagoniștilor, în holul larg al casei lui Radu Petrescu, din calea Domnească 163, unde acesta înființase cercul „Melody-Bar” și redactase câteva programe incendiare. Se mai reuniau, de asemenea, în grădina Moțoi, în livada vecină Penitenciarului, în extraordinara bibliotecă a tatălui lui Costache Olăreanu.

La o simplă parcurgere a bibliografiei lui Mircea Horia Simionescu remarcăm disponibilitatea acestuia pentru mărturisire, memorare, autobiografie, jurnal. Această latură numără, mai exact, zece volume apărute între 1987 și 2007, de jurnale, interviuri, evocări și publicistică¹. Găsim această prolificitate drept un argument forte pentru a susține că livrescul nu a anulat, cum s-a crezut, biografismul. Despre acest aspect, Ion Bogdan Lefter a afirmat: „A treia prejudecată pe care vreau să o semnaliez [după cea a prolificității care diluează și cea a eterogenității operei – rupturii dintre tetralogia *Ingeniosul bine temperat* și restul cărților] e aceea a așa-zisului caracter «pur livresc» al prozei lui M. H. S. Eticheta e frecvent atașată întregii «Școli de la Târgoviște». Dar e în mod nefericit reductivă”². De altfel, scriitorul însuși a infirmat și ironizat această ipoteză, în nenumărate rânduri – susținută, între alții, de criticul Virgil Podoabă, după cum am văzut.

Jurnalul *Trei oglinzi* cuprinde jurnalul scriitorului din 1946, scris, așadar, la un an după plecarea lui Costache Olăreanu din Târgoviște, urmat de Radu Petrescu în 1947, la Universitatea din București. Ei nu-și vor întrerupe, însă colaborarea. În 1948, Mircea Horia Simionescu avea să dea admiterea la Facultatea de Filologie din București.

2. Anii de studenție și premisele destinului literar

Mircea Horia Simionescu și-a conștientizat de foarte tânăr vocația și s-a înscris, împreună cu Costache Olăreanu, dintr-un impuls pur literar, la Facultatea de Filologie din București în 1948. Acest început reprezintă un episod de frontieră în biografia lui, devenit material narativ în *Toxicologie*:

„Nu i-am fost recunoscător mamei pe cât aș fi dorit pentru înțelepciunea și curajul de a-și asuma riscurile unei educații ieșite din serii și cutume, ironizată de toată suflarea. Ar fi vrut să mă vadă licențiat în litere și, când am întrerupt facultatea – începută de dragul lui G. Călinescu și părăsită la suspendarea lui –, a fost foarte mâhnită. Din pensia ei modestă îmi trimitea prin câte-o cunoștință pachete cu marmeladă, câteva ouă, vreun borcan de dulceață. Tytire, ca să salveze situația mizeră în care ne zbatem, și-a luat serviciu la o cooperativă din Târgoviște. La vârsta primelor flirturi, izbutise să-și facă, pe puncte, un raglan, elegant pe-acea vreme. Mama l-a convins ușor să mi-l cedeze, să nu mă vadă Profesorul în scurteica confecționată dintr-o manta uzată a tatei. Călinescu, trecând spre sala de

¹ Lista acestora se regăsește în Gabriela Gheorghisor, *op.cit.*, p. 240.

² Ion Bogdan Lefter, *Scurtă istorie a romanului românesc (cu 25 de aplicații)*, Pitești, Editura Paralela 45, 2001, p. 162.

curs, avea obiceiul să se oprească și să-mi întindă mâna. Îi scrisesem mamei despre gestul lui. «Băiatul frecventează lume aleasă, merge și la concerte...»¹.

Insertia unor astfel de mărturii înclină balanța, așadar, spre experiență și biografism, intersectate în mod specific cu livrescul, două falii nu atât de rupte una de cealaltă. Totuși, din motive financiare și după excluderea lui Călinescu din facultate, M.H.S. abandonează cursurile, pe care avea să le reia abia după 16 ani, în 1964, cu o teză despre *Lirica lui Călinescu*, ca omagiu adus cărturarului pe care și-l luase drept reper în tinerețe, „subiect ales cu schepsis, profesorul meu, G. Ivașcu, a pus nota 10 «cu excepțional» și cu recomandarea de-a o publica neîntârziat”². Aceste episoade nu numai că ne edifică în privința surselor de adâncime ale scrisului, ci ne oferă câteva importante repere despre epocă și, deopotrivă, despre atitudinea lui M. H. S. față de regim. Cei 14 ani de întrerupere marchează anii cei mai duri ai regimului comunist, în care realismul-socialist aplatizează literatura, frânge destine, slăbește până la anulare întreaga elită universitară și literară. M.H.S. recurge la o disidență mocnită, fără gesturi publice de curaj, dar, totodată, și fără compromisuri.

Nici prea multe naivități ideologice sau compromisuri nu sunt enumerabile, în ceea ce-l privește pe autorul *Ingeniosului bine temperat*. Amintește de câteva articole scrise, în timpul facultății, la un cotidian, cronici de carte și de film, din rațiuni pur financiare. Însă ține pactul făcut cu Radu Petrescu și Costache Olăreanu, debutând la vârsta de 40 de ani, când nu numai că se simte suficient de matur, dar beneficiază și de „dezghețul” ceaușist, care a presupus o liberalizare, controlată, a pieței revuistice și editoriale.

Finalul falsului tabel cronologic de la începutul *Toxicologiei* ne face cunoscută o altă evaluare autobiografică: „Odată cu împlinirea vârstei de 20 de ani și intrarea la Facultatea de Litere, se încheie primul pătrar al vieții scriitorului. *Începe anecdota*”³ (s.n.). Așa-numita „anecdota” începe sub cele mai rele auspicii, sub restricțiile cele mai dure din câte avea să cunoască literatura română. În mod natural, am putea spune, urmează o perioadă de totală discreție în relație cu mediile literare, asumată împreună cu prietenii Radu Petrescu și Costache Olăreanu, exprimându-și, astfel, incompatibilitatea cu realismul-socialist, formulă politică menită, de fapt, să anuleze criteriul estetic. „Anecdota” simbolizează, în acest context, tragi-comedia regizată de o clasă politică fără niciun discernământ, absurdă și criminală. Cuvântul pare ales de M.H.S. și pentru

¹ Mircea Horia Simionescu, *Toxicologia...*, p. 68.

² *Idem*, p. 69.

³ Mircea Horia Simionescu, *Toxicologia sau dincolo de bine și dincoace de rău*, p. 16.

detașarea pe care și-o impune în relația sa cu sistemul literar oficial, aservit politicului. Datele acestei epoci literare sunt surprinse de Eugen Negrici în următorii termeni:

„Decretat drept unică metodă de creație – (metodă și nu curent, întrucât curentele sunt trecătoare), realismul socialist a dat naștere ideo-prozei. Ideologia a invadat spațiul prozei și transferul s-a făcut adesea direct, fără mediatori stilistici. Conflictul de clasă a fost preschimbat în conflict literar, iar apartenența individului la o clasă progresistă l-a transformat automat în personaj pozitiv. Cum conflictul de clasă era considerat ireductibil, s-a interzis dozarea proporțiilor în alb și negru, căci totul trebuia să fie tipic și previzibil (conform mecanicii doctrinare). [...] pentru forurile comuniste, realitatea nu există decât pentru a putea ilustra tezele marxist-leniniste și tipologiile partinice, întrucât numai lumii ficționalizate ideologic i se permite ființarea”¹.

Deși încă nu debutase propriu-zis, având, cum am văzut, și o situație financiară precară, Mircea Horia Simionescu nu aderă sub nicio formă la realismul-socialist, ci își continuă în laboratorul propriu crearea unei formule ce se va dovedi unică în literatura noastră. Precum alți mari scriitori ai epocii, el s-a raportat, „conștient sau nu, la climatul terifiant al începuturilor, întretinând, în consecință, un cult al autonomiei esteticului și al literaturii ca literatură”². În acest sens, se poate vorbi de o reacție „în replică”, după terminologia aceluiași Eugen Negrici, ceea ce reprezintă o atitudine subversivă, practicând experimente și jocuri literare, condimentate cu accente ironice, susținute prin excursuri intertextuale, cu un evident fond livresc. Este un observator extraordinar, cu un percutant simț al minuțiosului, intuind în amănunt nu numai regulile vieții, ci și modul în care se transfigurează acestea în artă, Practică, în concluzie, „un joc superior”, inclusiv în anii menționați, ani în care nu a publicat.

3. În intervalul cultural ceaușist. Debutul literar

În perioada 1950-1969 a lucrat la cotidianul *Scântea*, la secția „Scrisori”, după cum reiese și din propriile mărturii, în care a numit acest loc, în mod sugestiv, „La galere”. A fost un mediu apropiat vieții literare, oferindu-i ocazia să acumuleze material pentru cărțile sale. Din modul în care reproduce acest episod reies, din nou, atitudinile sale față de epocă:

„Am intrat ca reporter la *Scântea* din frică și lucidă întunecare, printr-un aranjament ce mă scutea de stagiul militar, îmi asigura rămânerea în București și traiul modest, mereu mai periclitat. Aranjamentul:

¹ Eugen Negrici, *Literatura română sub comunism: 1948-1964*, București, Editura Cartea Românească, 2010, p. 22.

² *Idem*, p. 21.

bunăvoința profesoarei mele de italiană, al cărei soț era rudă cu redactorul-șef, temutul, dar deloc necultivatul, Sorin Toma, Protecție, care va să zică. M-am bucurat de sprijin și, cu toate că am putut lucra 9 ani la foaia partidului fără a deveni, ceea ce era de neconceput, membru de partid și fără a publica mai multe articole, de-a lungul altor zece ani, decât publică astăzi un gazetar într-o singură lună, am pregătit în taină cărțile așteptând vremi mai clemente. Încrezător în arta mea, aș fi putut face concesi, nu le-am făcut, din simplul motiv că nu aveam stofă pentru...”¹.

Cu toate acestea, el ajunge în mediile toxice ale sistemului, din moment ce, în 1969, după ce pleacă de la *Scânteia*, devine consilier pentru presă și cultură la C.C. al P.C.R. Debutază în 1968 cu povestirea „Cum l-am trădat pe Pascal”, în revista *Lucefărul* – condusă atunci de Eugen Barbu. Deși par ani buni, dată fiind prezența sa în mediul cultural – pe fondul dezghețului gândit de regimul ceaușist, ani în care s-au creat condițiile „bătăliei pentru autonomia esteticului”, cum a numit-o istoria literară postdecembristă, intervalul 1968-1970 reprezintă, în plan personal, o perioadă extrem de tensionată, care-și are apogeul în plănuierea sinuciderii. Printr-un concurs de împrejurări pe care nu și-l poate explica, e numit șef de cabinet la „Cultură”, în subordinea directă a lui Dumitru Popescu, supranumit și „Dumnezeul culturii”. Programul la care este supus devine absolut insuportabil, iar în ziua de 16 octombrie 1970 lovește cu scuterul un camion. După perioada de spitalizare va reveni în același mediu kafkian, în care resimte din plin aceeași atmosferă inhibatoare. Pe Dumitru Popescu îl va proiecta în scrierile sale sub forma personajului Klamm, fiind forma sa de rezistență în fața confiscării biografiei de către sistem. El nu se poate sustrage acestei funcții, care nu numai că nu-i aduce beneficii, precum contemporanilor săi, ci îi anihilează dispoziția creatoare.

În 1969 avea să debuteze și editorial, lansând ciclul *Ingeniosul bine temperat*, numit inițial, în faza de proiect, *Tetralogia erorilor*, cu ineditul *Dicționar onomastic*, greu încadrabil, cu o dimensiune experimentală care a surprins critica literară.

Vom încheia acest scurt excurs biografic cu intervalul 1971-1974. În anul *Tezelor din iulie*, 1971, când regimul încearcă reintroducerea propriei reprezentări a realității în artă, Mircea Horia Simionescu era distribuit la noul etaj al nomenclaturii comuniste, Consiliul Culturii și Educației Socialiste, în calitate de director al secției Muzicii. În anul imediat următor, devine directorul Operei Române, cu ajutorul balerinei Magdalena Popa, funcție în care nu va sta decât până în 1974, când reușește să se pensioneze. Această perioadă, urmată de doi ani la spitalul nr. 9, vor fi

¹ Mircea Horia Simionescu, „Fac consecvent politica scrierilor mele egotiste și inactuale”, interviu de Nicolae Oprea, în *Calende*, nr. 11-12/1993, pp. 14-15.

exploatate într-un material bogat literar. Problemele financiare, solicitările ideologice, problemele de sănătate fizică și perioadele de alienări duc la refugierea sa la Pietroșița.

Sigur, viața scriitorului a fost una mult mai complexă, însă nu am punctat decât câteva dintre aspectele sale, depășind cadrele unei monografii clasice, urmând un parcurs de interpretare, de decodificare a paradigmei simionesciene, de relevare a importanței acesteia în configurarea literaturii contemporane. Trimiterile la context sunt parte din acest demers fiindcă literatura lui Mircea Horia Simionescu, independentă de valențele epocii, autonomă prin dimensiunea estetică și forța sa plămuitoare, capătă și o dimensiune parabolică privită în relație cu realitățile comuniste. Însă, așa cum a observat mai ales critica optzecistă, literatura lui M.H.S. prefațează postmodernismul, prin inovațiile sale, de unde și nevoia mai multor etape ale contextualizării: (1) relația sa cu opera lui Radu Petrescu și cea a lui Costache Olăreanu, alături de care formează, ca o ramificație vitală a istoriei noastre literare, *Școala de la Târgoviște*; (2) tranziția de la neomodernism la postmodernism pe care cei trei prozatori o realizează încă din anii '70, moment în care conceptul de postmodernism încă nu fusese vehiculat în bibliografia românească (noțiunea a apărut în prima jumătate a deceniului nouă). Biograficul acoperă, cum am văzut, atât perioada dejistă, cât și pe cea a dezghețului ceaușist – care coincide la scara istoriei literare cu neomodernismul, precum și pe cea numită, nu fără temei, cea a „postmodernismului fără postmodernitate” a anilor '80-'90.

Așadar, o monografie scrisă de pe pozițiile metodologice de astăzi, despre un scriitor de o asemenea complexitate, unul dintre cei mai originali, erudiți și livrești din literatura română, presupune un demers pentru care sintagma „viața și opera” este multistratificată: (1) pe axa biografismului negociat autoficțional; (2) pe axa istoriei sociale; (3) pe axa istoriei literare; (4) pe axa evoluției cunoașterii – de la recodificarea mitologicului la o nouă relație cu realitatea; (5) pe axa paradigmei literaturității.

BIBLIOGRAFIE

1. Crăciun, Gheorghe, „Între modernism și postmodernism”, în vol. *În căutarea referinței*, Pitești, Editura Paralela 45, Colecția 80, Seria Eseuri, 1998.
2. Gheorghisor, Gabriela, *Mircea Horia Simionescu. Dezvrăjirea și fetișizarea literaturii*, București, Editura Muzeul literaturii române, 2011.
3. Lefter, Ion Bogdan, *Scurtă istorie a romanului românesc (cu 25 de aplicații)*, Pitești, Editura Paralela 45, 2001.

4. Negrici, Eugen, „Proza livrescă, autoreferențială și parodică. Literatura exercițiilor de stil. Literatura literaturii. De la mimesis la poesis”, în *Literatura română sub comunism*, București, Editura Fundației Pro, Colecția „Cartea fundamentală”, 2002 .
5. Podoabă, Virgil, „M. H. Simionescu – Lumea de mucava și fuga substanței”, în *Metamorfozele punctului. În jurul experienței revelatoare*, Colecția „Deschideri”, Pitești, Editura Paralela 45, 2004.
6. Popescu, Simona, *Autorul, un personaj*, Pitești, Editura Paralela 45, 2015.
7. Simion, Eugen (coord. general), „Simionescu, Mircea Horia”, în *Dicționarul general al literaturii române*, vol. VI (S-T), Academia Română, București, Editura Univers Enciclopedic, 2007.
8. Simionescu, Mircea Horia, „Fac consecvent politica scrierilor mele egoiste și inactuale” (a consemnat Nicolae Oprea), în *Calende*, nr. 11-12 (14-15), 1993.
9. Simionescu, Mircea Horia, *Toxicologia sau dincolo de bine și dincoace de rău*, Ciclul *Ingeniosul bine temperat*, București, Editura Cartea românească, 1983.

SCURTĂ ISTORIE A TRADUCERII

Andreea ILIE

I. Introducere

În spatele domeniului traducerii se află numele și teoriile apărute în diverse perioade. În istoria traducerii au loc schimbări, care diferă de la un loc la altul. De exemplu, acele înfloriri din lumea occidentală sunt departe de partea de est. Doi dintre pionierii acestui domeniu sunt Horațiu și Cicero (secolul I î.Hr.) ale căror discuții despre practica traducerii se referă la traducerea "cuvânt cu cuvânt și sens pentru sens".¹ Ulterior, astfel de tendințe de bază afectează progresele și progresele ulterioare în domeniu, exercitând o influență crucială până în secolul al XX-lea. Traducerea orală este la fel de veche ca necesitatea ca două grupuri lingvistice să comunice. Au existat întotdeauna acei oameni care au jucat un rol fie pentru propriul câștig, fie pentru a ajuta la înțelegere. Pe măsură ce oamenii au început să călătorească din ce în ce mai mult în căutarea comerțului și a terenurilor noi, nevoia de traducători ar fi crescut pentru a se potrivi cererii pentru serviciile lor.² Strict vorbind, cei mai mulți dintre primii traducători ar fi fost interpreți. Traducerea a început cu adevărat când a început scrierea. De îndată ce comunicarea scrisă a devenit o dezvoltare importantă, a fost nevoie ca aceasta să fie tradusă în alte limbi. Traducătorii timpurii au ajutat la diseminarea ideilor și filozofilor și, cu siguranță, au fost esențiali și în promovarea comerțului. Există dovezi istorice că serviciile de traducere erau folosite pentru a traduce cunoștințele medicale indiene în greacă veche, de exemplu, precum și pentru a traduce filozofia greacă în arabă la Bagdad. Aceste idei au reintrat apoi în Europa prin cucerirea musulmană în Spania și în alte părți, începând cu secolul al VIII-lea.³

Mai recent, nevoia de a traduce *Biblia* în alte limbi a dat naștere unui impuls în industria serviciilor de traducere, dar creșterea numărului de traducători care au tradus lucrări de ficțiune și non-ficțiune dintr-o limbă în

¹ Cicero, M. T. (1949). *De inventione, De optimo genere oratum, Topica*, trans. H. M. Hubell, Cambridge, MA: Harvard University Press

² Bassnett, S. and A. Lefevere (1990). *Translation, History and Culture*, London and New York: Printer

³ *Ibidem* 3

alta este în mare parte nedocumentată. Pe măsură ce numărul de opere de ficțiune a crescut la nivel mondial de-a lungul secolului al XX-lea, a sporit și nevoia de servicii de traducere de lucrări din engleză în alte limbi și viceversa. Acest tip de traducere s-a extins în mod natural în traducerea serialelor TV, a filmelor și a altor genuri, odată cu cererea de programe străine în întreaga lume. Nevoia de servicii de traducere eficiente și profesionale nu a fost, probabil, niciodată mai mare decât astăzi, pur și simplu din cauza volumului de mișcare a oamenilor din întreaga lume. Traducerea este necesară pentru călătorii, afaceri și comerț, migrație, internet, cooperare interguvernamentală și comunicare, pentru a menționa doar câteva domenii¹.

II. O recenzie a disciplinei traducerii: teorii în antichitate

Teoria traducerii este mult mai rară în antichitate, iar teoriile care apar la acea vreme sunt remarci nesistematice, cuprinse în principal în disciplina retorică. De fapt, înșiși pionierii acestui domeniu sunt comentatori romani luminați, precum Cicero, Quintilian, care consideră traducerea ca "un exercițiu pedagogic a cărui dezbateră asupra practicii traducerii se referă la traducerea cuvânt cu cuvânt și sens pentru sens".²

Cicero (secolul I î.Hr.), compunând versiuni latine ale discursurilor oratorilor greci, scrie:

"Nu am tradus ca interpret, ci ca orator, păstrând aceleași idei și forme, sau, cum s-ar putea spune, figurile gândirii, ci într-un limbaj conform uzului nostru și, făcând astfel, nu am susținut era necesar să redăm cuvânt cu cuvânt, dar am exprimat stilul general și forța limbajului" (Cicero 46 BCE/1960 CE, p. 364).³

O altă perioadă este adusă de Sfântul Ieronim (secolul al IV-lea î.Hr.), a cărui abordare a traducerii *Septuagintei* în latină ar afecta traducerile ulterioare ale Scripturilor (Munday, 2001, p. 7). El neagă abordarea cuvânt cu cuvânt, căci, urmărind îndeaproape forma originalului, sensul originalului este mascat și se creează o traducere absurdă. Îndreptându-și propria strategie, Sfântul Ieronim (395 CE/ 1997, p. 25, în J. Munday, 2001, p. 20) scrie: "Acum, nu numai că recunosc, ci anunț în mod liber că,

¹ Gutt, E. A. (1991). *Translation and relevance: Cognition and Context*, Oxford: Blackwell; 2nd edition, Manchester: St Jerome 2000

² Quintilian. *The Orator's Education, Volume III: Books 6-8*. Edited and translated by Donald A. Russell. Loeb Classical Library 126. Cambridge, MA: Harvard University Press, 2002.

³ Cicero, M. T. (1949). *De inventione, De optimo genere oratum, Topica*, trans. H. M. Hubell, Cambridge, MA: Harvard University Press

traducând din greacă – cu excepția cazului Sfintei Scripturi, unde chiar și sintaxa conține un mister – redau nu cuvânt cu cuvânt, ci sens pentru sens”¹.

În secolul al XVII-lea, apar teorii influente; cea mai evidentă este cea a lui John Dryden (1631-1700), a cărui trihotomie asupra tipurilor de traducere (metafrază, parafrază și imitație) face pași mari. El (1680/1992, p. 17), după cum este citat în Venuti (2004, p. 17-18), neagă metafraza (cuvânt cu cuvânt) pentru lipsă de fluentă sau de lizibilitate și imitație ușoară, care adaptează textul străin. astfel încât să servească propriile ambiții literare ale traducătorului, în schimb el este în favoarea parafrazării sau traducerii cu latitudine, care urmărește să redea semnificații.²

La începutul secolului al XIX-lea, romantismul discută problema traducibilității și intraducibilității textelor. În 1813, traducătorul german Friedrich Schleiermacher scrie lucrarea fundamentală: „Diferitele metode de traducere”. El trece dincolo de traducerea cuvânt cu cuvânt, literal, sens pentru sens sau liberă. El susține că adevărata întrebare este cum să aducem împreună scriitorul ST și cititorul TT: ”Fie traducătorul îl lasă pe scriitor cât mai mult în pace și îl mișcă pe cititor spre scriitor, fie îl lasă pe cititor în pace cât mai mult și îl deplasează pe scriitor spre cititor” (Schleiermacher, 1813/1992, p. 41-2, În Munday), 2001, p. 28).³ Strategia lui preferată este prima. Pentru a realiza acest lucru, traducătorul trebuie să redea textul în așa fel încât să obțină aceeași impresie ca și cititorul original. Acest lucru nu se poate face decât recurgând la o metodă de traducere „alienantă” mai degrabă, decât „naturalizantă”, asigurându-se că limbajul și conținutul ST sunt în limba de traducere.⁴

III. Etapele istorice ale traducerii

În mai multe articole de-a lungul istoriei, se explică diferența dintre traducere și interpretare și, de asemenea, în ce constă această lucrare ”invizibilă” pe care o facem mulți dintre noi.

¹ Jerome, E. H. (St Jerome) (395 CE/1997) ‘De optime genere interpretandi’ (Letter 101, to Pammachius), in *Epistolae D. Hieronymi Stridonensis*, Rome: Aldi F., (1565), pp. 285-91, translated by P. Carroll as ‘On the best kind of translator’, in D. Robinson (ed.) (1997b), pp. 22–30

² JOHN DRYDEN, “THE PREFACE TO OVID’S EPISTLES” (1680), 17TH CENTURY, TEXTES ORIGINAUX, Université Sorbonne Nouvelle – Paris 3

³ Schleiermacher, F. (1813/1992). „On the different methods of translating”, in R. Schulte and J. Biguenet (eds) (1992), pp. 36-54.

⁴ Ibidem 10

Egiptul și Piatra Rosetta

Nu este de mirare că originea traducerii se află în descoperirea binecunoscutei pietre Rosetta. Această piatră conținea informații scrise despre decretul care lauda figura faraonului Ptolemeu al V-lea la prima aniversare a domniei sale, în anul 196 î.Hr. Curios este că, în această piatră de peste un metru înălțime și aproape 800 Kg greutate, decretul în cauză a fost scris în trei limbi diferite: hieroglifice egiptene, scriere demotică și greacă. Cum nu se putea altfel, piatra Rosetta a fost considerată de atunci prima urmă a traducerii însăși și a permis savanților săi să descifreze în sfârșit sensul scrierii hieroglifice, care fusese un mister absolut până la apariție.¹

Foarte puțini oameni știu că unul dintre predecesorii săi, Ptolemeu Philadelphus, a comandat deja în secolul al III-lea î.Hr. traducerea celor *Cinci Cărți ale lui Moise*. Legenda spune că acest faraon egiptean a invitat nu mai puțin de 72 de înțelepți din Iudeea, cunoscători în ebraică și greacă, să traducă cele cinci cărți ale lui Moise în greacă, astfel încât evreii din Alexandria, care, în cea mai mare parte, și-au uitat limba de origine, ar putea să le înțeleagă și să le folosească în cultele lor. Ceva mai târziu, aveau să fie traduse și alte cărți ale *Vechiului Testament*, iar compendiul tuturor traducerilor găsite s-a numit versiunea *Alexandriană*, *Septuaginta* sau anii 70.

Traducerea în civilizațiile greacă și romană

Dar în acest moment existau și alte două culturi, cea greacă și cea romană, a căror contribuție la traducere datează poate din vremuri mai vechi, deoarece civilizația romană însăși era însărcinată cu transferul în cea mai mare parte a literaturii grecești în latină. Deși lucrările sale au fost mai mult un compendiu de lucrări și gândire grecească decât o traducere adecvată, știm că traducerea *Odiseei* de către Livius Andronicus din greacă în latină este contemporană cu versiunea alexandriană menționată mai sus, astfel că originea traducerii poate fi determinată la un moment dat, timp specific, dar în mai multe teritorii geografice.²

Traduceri religioase în epoca antică

Dispariția limbii ebraice ca limbă religioasă a dus la necesitatea traducerii din această limbă pe cale de dispariție într-una pe care poporul evreu o putea înțelege. Limba aleasă a fost greaca, deși contemporanii săi greco-romani nu au fost cu adevărat influențați de această versiune a *Vechiului Testament*, carte pe care o cunoșteau pe vremea creștinismului.

¹ Bassnett, S. and A. Lefevere (1990). Translation, History and Culture, London and New York: Printer

² Ibidem 12

Mai târziu, în secolul al II-lea d.Hr., au început să apară primele traduceri ale cărților *Vechiului Testament* din greacă în latină, versiune care se numea *Vetus Latina*. Deja în această perioadă, traducerea pe care le găsim au legătură cu domeniul religios, iar două secole mai târziu o traducere a Bibliei va fi cea care schimbă complet istoria traducerii: *Vulgata*. Această traducere a Bibliei complete realizată de Sfântul Ieronim, patronul traducătorilor de astăzi, a fost cea mai populară traducere și singura autorizată de Biserica Catolică la acea vreme. Deși a fost modificată în unele privințe de-a lungul secolelor, aceasta a fost versiunea tipărită pentru prima dată de Gutenberg în 1452¹.

Din Antichitate până în Evul Mediu

În secolele al IX-lea și al X-lea, Bagdadul a devenit centrul traducerii. În acest caz, lucrările existente în greacă în domenii precum filozofie și știință sunt traduse în arabă. Expansiunea rapidă a acestor traduceri a avut loc prin Spania, un teritoriu sub stăpânire musulmană care a acționat ca o poartă spre Europa. Peninsula Iberică era atunci un teritoriu multicultural. Odată cu expansiunea culturii arabe, evreei și creștinii au trăit împreună pe acest teritoriu, toți cu limbi și culturi diferite, ceea ce a făcut ca traducerea să fie o necesitate absolută. Această bogăție culturală și lingvistică a permis traducerii să trăiască un moment critic în care cunoștințele și cuvintele au trecut dintr-o limbă în alta, iar traducătorii au fost purtătorii ideilor.²

IV. Școala de traducători din Toledo

Toledo era, la acea vreme, cea mai fidelă reflectare a coexistenței dintre cele trei culturi. Cucerirea sa în anul 1085 și toleranța arătată de regii creștini castilieni față de musulmani și evrei au făcut mai ușor ca această amalgamare de culturi să lanseze mai multe proiecte de traducere a diferitelor texte clasice greco-latine alexandrine din arabă în latină. Acest proces a fost, în rare ocazii, o traducere directă între ambele limbi, deoarece în cele mai multe cazuri a existat o traducere intermediară în limba vernaculară deja emergentă: spaniolă. Deși există unele controverse cu privire la cine a fost responsabil pentru întemeierea acesteia, știm că Școala de Traducători din Toledo a fost lansată în secolul al XII-lea datorită Arhiepiscopului de Toledo și Marelui Cancelar al Castiliei, Raimundo de Sauvetât, un călugăr cistercian de origine

¹ Baker, M. (1998), *Encyclopedia of Translation Studies*, London and New York: Routledge.

² Ibidem 14

franceză. În primii pași, Școala își bazează activitatea pe transferul de texte fundamentale teologice și filozofice.

Abia un secol mai târziu, regele Alfonso al X-lea, supranumit „Înțeleptul”, a instituționalizat Școala și a acționat ca patron al mai multor oameni de știință și savanți care s-au angajat în traducerea textelor astronomice, medicale și științifice dar și a lucrărilor recreative. Sosirea sa la Școală este simbolul ascensiunii culturii într-o perioadă de schimbare în care sfârșitul Evului Mediu putea fi deja prevăzut.¹

V. Apariția limbilor tipărite și vernaculare

Odată cu apariția și dezvoltarea tiparului în secolul al XV-lea, lumea culturii este complet revoluționată. Într-un moment în care diferitele limbi vernaculare își cunosc, de asemenea, perioada de glorie, răspândirea rapidă a cunoștințelor va avea o influență decisivă asupra dezvoltării traducerii. Apariția tuturor acestor limbi vernaculare conduce la necesitatea traducerii textelor religioase, în special, care vor fi transferate în aceste limbi în locul deja binecunoscutei limbi latine, care își va pierde treptat hegemonia. Aceasta va declanșa un război al traducerilor în domeniul teologic, deoarece traducerile religioase vor deveni o armă lingvistică, dar și una politică. Pe de o parte, ei vor ridica prestigiul diferitelor limbi individuale, iar pe de altă parte, vor lipsi de putere clerul, punând sub semnul întrebării interpretările lor ale Sfintei Scripturi. Probabil cel mai clar exemplu poate fi găsit în traducerea lui Luther a Bibliei în germană și va deveni unul dintre cele mai importante texte ale Reformei.²

VI. Traducerea în perioada contemporană

Expansiunea industrială, comercială și științifică care a avut loc începând cu secolul al XIX-lea și internaționalizarea ulterioară a relațiilor comerciale și diplomatice a făcut ca schimburile lingvistice să se înmulțească, iar odată cu acestea și nevoia de a traduce. Boom-ul traducerilor și dezvoltarea proceselor de traducere au parcurs un drum lung de-a lungul secolelor, dar există o altă piatră de hotar care a marcat clar un înainte și un după în istoria traducerii: descoperirea noilor tehnologii. Nu putem nega că în momentul de față trăim globalizarea și existența a tot mai multe instrumente au ajutat în procesul de traducere și

¹ Benjamin, W. (1968). The Task of the Translator, in *Illuminations*, ed. H. Arendt, trans. Harry Zohn, New York: Schocken, pp. 69-82

² *Ibidem* 16

au amenințat și existența acestei profesii. Cu toate acestea, pe zi ce trece, noi, traducătorii, avansăm în profesia noastră și depășim obstacolele pentru a continua să completăm această carte de istorie a traducerilor, care nu și-a văzut încă scrisă ultima pagină.¹

VII. Traducerea și natura limbajului

Observarea fenomenului traducerii în infinitele sale vicisitudini ne determină să ne întrebăm dacă numeroasele și variatele interpretări ale aceluiași mesaj care s-au făcut de-a lungul secolelor (și uneori, în aceeași epocă) se bazează exclusiv pe factorul subiectiv – personal și mod creativ și, uneori, predeterminat ideologic de a percepe un text, sau autorul și intențiile acestuia – sau dacă există vreo rațiune mai profundă și mai obiectivă care generează și chiar face inevitabil multiplicitatea interpretărilor. Odată formulată astfel întrebarea, ne amintim imediat că în secolul XX, în cadrul diverselor discipline filosofice, în special logica și filosofia limbajului, judecăți și concepții care postulau și argumentau, din perspective diferite, așa-numita „indeterminare de limbaj”. Pentru a nu aprofunda prea mult în această chestiune, care, datorită complexității sale enorme, a devenit o știință aparte, ar fi suficient să ne referim la conceptul de „nedeterminare a traducerii”, expus de celebrul filozof Willard VO Quine în una dintre cărțile sale cele mai cunoscute și mai dezbătute: *Word and Object (Cuvânt și obiect)*.²

Teza fundamentală a lui Quine, exprimată în forma sa cea mai generală, este că orice traducere este nedeterminată în principiu, datorită multiplicității percepțiilor universului semantic în care este inserată ființa umană, ceea ce face imposibilă, printre altele, o sinonimie completă între faptele de limbaj. Acest lucru face imposibilă justificarea irefutabilă a preferinței pe care dorim să o acordăm cutare sau cutare traducere (pe care filosoful o înțelege în sens larg, ca orice comunicare a sensului unui enunț printr-un alt enunț, chiar dacă este formulat în aceeași limbă) față de alta. În ceea ce privește transferul de sens dintr-o limbă în alta, se formulează următoarea teză: „Manualele de traducere dintr-o limbă în alta pot fi scrise în moduri diferite; toate pot fi compatibile cu întregul set de predispoziții verbale, dar nu sunt compatibile între ele, așa că nu are sens să ne întrebăm care dintre manuale este adevărat.”³

¹ Bassnett, S. and A. Lefevere (1990). *Translation, History and Culture*, London and New York: Printer

² Willard Van Orman Quine, *Word and Object*, Cambridge, Mass.: M.I.T. Press, 1960

³ Ibidem 19

Pentru filozoful nord-american, raționamentul său asupra traducerii are un caracter secundar, caz particular supus a ceea ce este fundamental: teza relativității oricăror teorii care tratează starea obiectivă a fenomenelor empirice și a relațiile între ele și, prin urmare, a cunoașterii umane în general. De reținut, că pentru însuși Quine, obiectul principal al contemplației și al judecății sunt teoriile fizice, nu lingvistice, cu atât mai puțin translaționale. Din acest motiv, în ceea ce privește traducerea ca atare, concepția ei este mai degrabă o viziune intuitivă, lipsită de confirmare prin fapte de limbă sau litere.¹

Cu toate acestea, dacă ne punem sarcina de a fundamenta acest punct de vedere cu fapte, istoria traducerilor ne va oferi o mulțime. Și prima dovadă în acest sens este însăși abundența diferitelor versiuni ale aceluiași text (și mai presus de toate, a unui text considerat important din acest punct de vedere) și discuțiile nesfârșite purtate de autorii versiunilor menționate, sau de către avocații sau apologeții lor, înclinați să arate că versiunea adoptată este mai „corectă”, „corectă” sau „adecvată” decât alții, recurgând adesea la cele mai exotice teorii ale propriei timbre pe care nimeni altcineva nu le împărtășește. Dar motivul mai profund al fenomenului observat constă în însăși natura limbajului. Acesta nu este locul potrivit pentru a trata în profunzime această problemă, care merită o discuție separată (sau multe discuții). Este suficient să subliniem cele mai importante dimensiuni de această natură care converg în marea majoritate a enunțurilor autentice generate de vorbitori reali ai oricărei limbi:

a) Indeterminarea sistemului gramatical, din care rezultă caracterul polisemantic al oricărei categorii morfologice sau sintactice.

b) Indeterminarea lexicului, care se traduce prin caracterul polisemantic al oricărui lexem și abundența de resurse sinonime ale fiecărei limbi; de o sinonimie, să adăugăm, nesistematică și mereu imperfectă.

c) Indeterminarea universului semantic în general, existentă atât în cadrul fiecărei limbi, cât și între toate acestea, care se traduce prin caracterul extrem de neclar și fluctuant al delimitării sale interne și abundența sinonimie interstratică a resurselor lingvistice (lexicale, frazeologice, gramaticale și mixte), sinonimia este, de asemenea, nesistematică și amorfă.

d) Abundența de percepții subiective asupra faptelor de limbă, fie ele individuale, fie de grup, care generează o mare varietate de idiolecte și sociolecte, toate contrazicându-se (a se vedea, de exemplu, limbile diferitelor curente literare, științifice și ideologice care împrumută

¹ Willard Van Orman Quine, *Word and Object*, Cambridge, Mass.: M.I.T. Press, 1960

resursele limbajului general pentru a le impregna cu semnificații care nu exprimă ci propria și particulară viziune asupra lumii).

e) Indeterminarea textelor rezultată nu numai din realizarea în ele a tuturor fenomenelor intralingvistice menționate, ci și din faptul că fiecare text, în special fiecare text literar (și extrapolând, opera fiecărui autor în ansamblu), creează o propriul univers, stabilind legături structurale originale între diferitele sale elemente și umplând elementele cu semnificații suplimentare, toate dependente de viziunea specifică asupra lumii a autorului, întruchipată conștient sau inconștient în ele, toate acestea făcând din text un fenomen complex și multidimensional, deschis, deci la un număr nesfârșit de interpretări posibile condiționate de subiectivitatea fiecăruia dintre destinatari.¹

VIII. Observații

Nu ar fi exagerat să spunem că traducerea este un fenomen la fel de vechi precum societatea umană însăși. Pentru că omul, în primul rând, este o ființă vorbitoare și pentru că, inutil să spunem, omenirea a fost întotdeauna – de când Noe a avut trei fii – împărțită în diferite etnii. Sau, exprimându-ne în termeni mai academici, pentru că existența rasei umane a fost întotdeauna guvernată de două procese complementare: divergența și convergența grupurilor etnice, limbilor și culturilor. Dar afirmații a priori ca acestea ne vor fi din ce în ce mai puțin necesare, cu cât ne adâncim mai mult în studiul istoriei scrise a umanității, ale cărei origini cunoscute sunt din ce în ce mai îndepărtate de noi, pe măsură ce se descoperă straturi arheologice din ce în ce mai vechi. De asemenea, revelatoare în acest sens ar fi și unele studii (care se remarcă prin absența lor) despre modul în care civilizațiile aborigene din Australia, Amazonul sau Caucazul de Nord, unde nu exista scris și unde limbile aflate în contact nu aveau nici o origine comună, nici asemănarea structurală.²

O probabilă analogie istorică, capabilă să facă lumină asupra acestei probleme poate fi găsită în așa-numita „limbă ONU”, un fel de formație supralingvistică destul de artificială care cuprinde toate limbile de lucru ale Națiunilor Unite, care a exercitat un impact din ce în ce mai mare asupra vocabularului și utilizării lexicale a acestora, în măsura în care documentele, scrise în diferite limbi, circulă în cadrul Organizația, nu sunt altceva decât, în cea mai mare parte, copii literale unele ale altora, în

¹ Catford, J. C. (1965). *A Linguistic Theory of Translation*. London: Oxford University Press

² Frawly, W. (ed.) (1984). *Translation: Literary, Linguistic and Philosophical perspective*, Newark, London and Toronto: Associated University Press

ceea ce privește utilizarea lexicală. Orice observator atent care a văzut aceste documente îndeaproape va fi observat că formele obișnuite de exprimare care se găsesc în ele nu sunt tipice unui anumit limbaj, ci limbajului arhetipal al ONU deja menționat (limbaj conceptual, supralimbaj, metalimbaj). Încalcă regulile de bună utilizare și stil de engleză, spaniolă, rusă etc., cu privire la dezvoltarea acestor limbi în comunitățile lor de origine respective.¹

Concluzii

Istoria studiilor de traducere și renașterea și geneza abordărilor acestei discipline emergente a fost marcată de comentatorul din secolul I (î.Hr.) Cicero și apoi de Sfântul Ieronim, ale căror abordări cuvânt cu cuvânt și sens pentru sens a traducerii a fost un trambulină pentru ca alte abordări și tendințe să prospere. Începând cu anii 1950, fiecare deceniu a fost marcat de un concept dominant precum traducibilitatea, echivalența etc. În timp ce înainte de secolul al XX-lea traducerea era un element al învățării limbilor străine, studiul domeniului sa dezvoltat într-o disciplină academică abia în a doua jumătate a secolului XX, când acest domeniu a dobândit o anumită autoritate instituțională și s-a dezvoltat ca disciplină distinctă.

Pe măsură ce această disciplină s-a îndreptat către prezent, nivelul de sofisticare și inventivitate a crescut de fapt și au fost dezvoltate noi concepte, metode și proiecte de cercetare care au interacționat cu această disciplină. Scurta trecere în revistă de aici, deși incompletă, reflectă fragmentarea actuală a domeniului în subspecialități, unele orientate empiric, altele hermeneutice și literare și altele influențate de diverse forme de lingvistică și studii culturale care au culminat în sinteze productive. Pe scurt, studiile de traducere sunt acum un domeniu care reunește abordări dintr-o limbă largă și studii culturale, care, pentru uz propriu, le modifică și dezvoltă noi modele specifice propriilor cerințe.

BIBLIOGRAFIE

- Baker, M. (1998), *Encyclopedia of Translation Studies*, London and New York: Routledge.
- Bassnett, S. and A. Lefevere (1990), *Translation, History and Culture*, London and New York: Printer
- Benjamin, W. (1968), *The Task of the Translator, in Illuminations*, Ed. H. Arendt, trans. Harry Zohn, New York: Schocken, pp. 69-82

¹ Venuti, L. (ed) (2004). *The Translation Studies Reader*. London and New York: Routledge

- Catford, J. C. (1965), *A Linguistic Theory of Translation*. London: Oxford University Press
- Cicero, M. T. (1949), *De inventione, De optimo genere oratum*, Topica, trans. H. M. Hubell, Cambridge, MA: Harvard University Press
- Frawly, W. (ed.) (1984). *Translation: Literary, Linguistic and Philosophical perspective*, Newark, London and Toronto: Associated University Press
- Gutt, E. A. (1991), *Translation and relevance: Cognition and Context*, Oxford: Blackwell; 2nd edition, Manchester: St Jerome 2000
- James S. Holmes, "The name and nature of translation studies", – Journal of Language and Communication Studies no 42-2009
- Jerome, E. H. (St Jerome) (395 CE/1997) 'De optime genere interpretandi' (Letter 101, to Pammachius), in *Epistolae D. Hieronymi Stridonensis*, Rome: Aldi F., (1565), pp. 285–91, translated by P. Carroll as 'On the best kind of translator', in D. Robinson (ed.) (1997b), pp. 22-30
- JOHN DRYDEN, "The preface to ovid's epistles" (1680), *17th century, textes originaux*, Université Sorbonne Nouvelle – Paris 3
- Quintilian, *The Orator's Education, Volume III: Books 6-8*. Edited and translated by Donald A. Russell. Loeb Classical Library 126. Cambridge, MA: Harvard University Press, 2002.
- Schleiermacher, F. (1813/1992), *On the different methods of translating*, in R. Schulte and J. Biguenet (eds) (1992), pp. 36-54.
- Venuti, L. (ed) (2004), *The Translation Studies Reader*. London and New York: Routledge
- Willard Van Orman Quine, *Word and Object*, Cambridge, Mass.: M.I.T. Press, 1960

OBSERVAȚII PRIVIND CONTRIBUȚIA PLANULUI NAȚIONAL DE REDRESARE ȘI REZILIENȚĂ ÎN REFORMAREA SISTEMULUI ADMINISTRATIV NAȚIONAL

Ana-Maria ALEXANDRU*

1. Context comunitar preliminar

1.1. În lucrarea de față, ne propunem să evidențiem contribuția Planului național de Redresare și Reziliență în reformarea sistemului administrativ românesc, obiectivând necesarul și condițiile de transpunere la nivel național a preocupărilor de reformă unionale, orientate către un management administrativ rezilient. Potrivit articolului 174 din TFUE¹, circumstanțiat unor preocupări de interes susținut pentru dezvoltarea armonioasă a întregii Uniunii, aceasta dezvoltă și desfășoară acțiuni care își propun consolidarea coeziunii sale economice, sociale și teritoriale. În acest sens, se reține relevantă, prin excelență, reducerea decalajelor dintre nivelurile de dezvoltare a diferitelor regiuni și a rămânerii în urmă a regiunilor defavorizate. Eforturile de reducere a decalajelor au fost susținute constant prin politicile de finanțare ale Uniunii, însă situația pandemică de data recentă a recalibrat valorile de interes unionale în acest sens, fiind și mai evidentă armonizarea imperioasă a capacităților naționale de reacție la inopinat.

În acest context, a fost adoptat Regulamentul (UE) 2021/241 al Parlamentului European și al Consiliului din 12 februarie 2021 de instituire a Mecanismului de redresare și reziliență. Preocupări privind crearea unui cadru legislativ comunitar, care să optimizeze promptitudinea reacției administrațiilor naționale prin profilarea mecanismelor care converg la combaterea și preîntâmpinarea efectelor pandemiei s-au înregistrat încă din anul 2020. Unul dintre documentele relevante a fost Regulamentul (UE) 460/2020 al Parlamentului European și al Consiliului din 30 martie 2020 de modificare a Regulamentelor (UE) nr. 1301/2013, (UE)

* master în Dreptul afacerilor, Universitatea Nicolae Titulescu, București

¹ Tratatul pentru funcționarea Uniunii Europene

nr. 1303/2013 și (UE) nr. 508/2014 în ceea ce privește anumite măsuri specifice menite să mobilizeze investiții în sistemele de sănătate ale statelor membre și în alte sectoare ale economiilor acestora ca reacție la epidemia de COVID-19 (Inițiativa pentru investiții ca reacție la coronavirus)¹, prin intermediul căruia s-a permis reorientarea asistenței financiare pendinte, în limite reglementate, către politici naționale de

¹ **Regulamentul (UE) 460/2020**

Articolul 2

„Modificarea Regulamentului (UE) nr. 1303/2013

Regulamentul (UE) nr. 1303/2013 se modifică după cum urmează:

1. La articolul 30, se adaugă următorul alineat:

„(5) Prin derogare de la alineatele (1) și (2), pentru programele sprijinite de FEDR, Fondul de coeziune și FSE, statul membru poate transfera în cursul perioadei de programare, începând cu 1 februarie 2020, o sumă de până la 8 % din alocarea aferentă unei priorități și nu mai mult de 4 % din bugetul programului către o altă prioritate a aceluiași fond și a aceluiași program.

Aceste transferuri nu afectează anii precedenți. Aceste transferuri sunt considerate a fi nesubstanțiale și nu necesită o decizie de modificare a programului din partea Comisiei. Cu toate acestea, transferurile respectă toate cerințele de reglementare și sunt aprobate în prealabil de comitetul de monitorizare. Statul membru transmite Comisiei tablele financiare revizuite.”

2. La articolul 37 alineatul (4), se adaugă următorul paragraf:

„Instrumentele financiare pot să ofere sprijin și sub formă de capital de lucru pentru IMM - uri, dacă acest lucru este necesar, ca măsură temporară menită să ofere o reacție eficace la o criză de sănătate publică.”

3. La articolul 65 alineatul (10), se adaugă următorul paragraf:

„Prin derogare de la alineatul (9), cheltuielile pentru operațiunile de sprijinire a capacităților de reacție în situații de criză în contextul epidemiei de COVID-19 sunt eligibile începând cu 1 februarie 2020.”

4. La articolul 96, alineatul (10) se înlocuiește cu următorul text:

„(10) Fără a aduce atingere articolului 30 alineatul (5), Comisia adoptă o decizie, prin intermediul actelor de punere în aplicare, prin care aprobă toate elementele programului operațional, inclusiv orice modificări viitoare, care intră sub incidența prezentului articol, cu excepția celor care intră sub incidența alineatului (2) primul paragraf litera (b) punctul (vi), litera (c) punctul (v) și litera (e), a alineatelor (4) și (5), a alineatului (6) literele (a) și (c) și a alineatului (7), care rămân în responsabilitatea statelor membre.”

5. La articolul 139 alineatul (7), se adaugă următoarele paragrafe:

„Prin derogare de la primul paragraf, Comisia nu emite un ordin de recuperare a sumelor recuperabile de la statul membru pentru conturile transmise în 2020. Sumele nerecuperate sunt utilizate pentru a accelera investițiile legate de epidemia de COVID-19 și sunt eligibile în temeiul prezentului regulament și al normelor specifice fondurilor.

Sumele nerecuperate vor fi aprobate și lichidate sau recuperate la încheierea programului.”

combatere și preîntâmpinare a efectelor pandemiei. România a exploatat derogările de execuție a programelor operaționale în acest sens, valorificând asistența financiară nerambursabilă și pentru finanțarea unor proiecte al căror scop a fost orientat către combaterea efectelor pandemiei de incidență imediată sau susceptibile a propaga șoc la nivelul domeniilor de interes economic și social național.

1.2. Regulamentul (UE) 2021/241 al Parlamentului European și al Consiliului din 12 februarie 2021 de instituire a Mecanismului de redresare și reziliență a orientat preocupările de finanțare pe șase domenii de interes („cei șase piloni”)¹, și anume:

- tranziția verde,
- transformarea digitală;
- creștere inteligentă, sustenabilă și favorabilă incluziunii, implicit coeziune economică, locuri de muncă, productivitate, competitivitate, cercetare, dezvoltare și inovare, precum și o piață internă funcțională, cu întreprinderi mici și mijlocii (IMM-uri) puternice,
 - coeziune socială și teritorială,
 - sănătate,
 - reziliență economică, socială și instituțională, în scopul, printre altele, al creșterii nivelului de pregătire pentru situații de criză și a capacității de reacție la criză,
 - politici pentru generația următoare, copii și tineret, cum ar fi educația și competențele.

Prin instituirea unor criterii ponderate de alocare a asistenței financiare europene², Regulamentul califică prioritățile de investiții asociate

¹ Regulamentul (UE) 2021/241, Articolul 3 Domeniu de aplicare

„Domeniul de aplicare al mecanismului vizează domenii de politică de importanță europeană structurate pe șase piloni: (a) tranziția verde; (b) transformarea digitală; (c) creștere inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii, inclusiv coeziune economică, locuri de muncă, productivitate, competitivitate, cercetare, dezvoltare și inovare, precum și o piață internă funcțională, cu IMM-uri puternice; (d) coeziune socială și teritorială; (e) sănătate și reziliență economică, socială și instituțională, având drept scop, printre altele, creșterea nivelului de pregătire pentru situații de criză și a capacității de reacție la criză; și (f) politici pentru generația următoare, copii și tineret, cum ar fi educația și competențele.”

² Regulamentul (UE) 2021/241, art. 18, alin. (4) lit. e) și f)

„... (4) Planul de redresare și reziliență este motivat și justificat în mod corespunzător. Acesta prezintă, în special, următoarele elemente:

...

(f) o explicație a modului în care se preconizează că măsurile din planul de redresare și reziliență vor contribui la tranziția digitală sau la abordarea

fiecărui pilon pentru care statele membre beneficiare au obligația garantării unui management compatibil valorilor de interes comunitar, asigurat printr-un exercițiu de implementare adaptat unui grafic de progres și exigențe de conformitate asumate.

În egală măsură, pentru elaborarea planurilor naționale de reformă și reziliență, Mecanismul reclamă atingerea tuturor pilonilor, obiective de interes pentru dezvoltarea capacități de reziliență la nivelul Uniunii Europene, fiind consolidată opțiunea de finanțare a unor proiecte care respectă principiul aditivității fondurilor Uniunii, cu excluderea cheltuielilor naționale recurente, permise însă, doar în cazuri excepționale, temeinic justificate.

Prin comparație cu politica tradițională de finanțare a Uniunii Europene, Mecanismul pentru redresare și reziliență reține coparticiparea statelor membre în efortul disponibilizării resurselor primordiale, pentru asigurarea finanțării activităților de optimizare a capacității de reacție a administrațiilor **naționale**, sens în care, potrivit dispozițiilor art. 6 din Regulamentul (UE) 2021/2041¹, resursele instrumentului de finanțare se

provocărilor generate de aceasta și dacă acestea reprezintă cel puțin 20 % din alocarea totală a planului de redresare și reziliență, bazată pe metodologia de marcare digitală stabilită în anexa VII; metodologia respectivă se utilizează în consecință pentru măsurile care nu pot fi atribuite direct unui domeniu de intervenție inclus în anexa VII; coeficienții pentru sprijinul acordat obiectivelor digitale pot fi majorați pentru investiții individuale spre a ține seama de măsurile de reformă conexe care le sporesc impactul asupra obiectivelor digitale;

(g) după caz, pentru investițiile în capacitățile digitale și în conectivitate, o autoevaluare a securității bazată pe criterii obiective comune, care identifică orice problemă de securitate și detaliază modul în care vor fi abordate aceste aspecte pentru a respecta dreptul relevant al Uniunii și cel intern;”

¹ **Regulamentul (UE)241/2021, Art. 6**

„Resursele din Instrumentul de redresare al Uniunii Europene

(1) Măsurile prevăzute la articolul 1 din Regulamentul (UE) 2020/2094 sunt implementate în cadrul mecanismului:

(a) printr-un cuantum de până la 312 500 000 000 EUR astfel cum este prevăzut la articolul 2 alineatul (2) litera (a) punctul (ii) din Regulamentul (UE) 2020/2094 în prețuri din 2018, disponibil pentru sprijinul financiar nerambursabil, sub rezerva dispozițiilor articolului 3 alineatele (4) și (7) din Regulamentul (UE) 2020/2094. Astfel cum se prevede la articolul 3 alineatul (1) din Regulamentul (UE) 2020/2094, cuantumurile respective constituie venituri alocate externe în sensul articolului 21 alineatul (5) din Regulamentul financiar;

(b) printr-un cuantum de până la 360 000 000 000 EUR astfel cum este prevăzut la articolul 2 alineatul (2) litera (b) din Regulamentul (UE) 2020/2094 în prețuri din 2018, disponibil pentru sprijinul sub formă de împrumut acordat statelor membre în temeiul articolelor 14 și 15 din prezentul regulament, sub rezerva dispozițiilor articolului 3 alineatul (5) din Regulamentul (UE) 2020/2094.

compun atât din granturi nerambursabile, cât și din împrumuturi, ponderea ultimelor depășind subtil ponderea granturilor.

2. Context național de asumare a condițiilor de accesare a instrumentului de redresare al Uniunii Europene

1.3. România și-a exercitat drepturile pentru accesarea fondurilor asigurate prin Mecanismul de redresare și reziliență, sens în care elaborarea Planului Național de Reformă și Reziliență a reprezentat o provocare de conținut a unor politici administrative interdisciplinare, raportat la spectrul extins al domeniilor de intervenție, imperative în consolidarea dezideratului comunitar.

Ca urmare a aprobării Planului, prin Decizia de punere în aplicare a Consiliului din 3 noiembrie 2021 de aprobare a evaluării planului de redresare și reziliență a României (PNRR), organizarea implementării acestuia s-a consolidat prin semnarea a două angajamente specifice fiecărei categorii de asistență, respectiv:

1. Acordul de Finanțare între România, prin Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene, și Comisie, având ca obiect drepturile și obligațiile părților, precum și termenii și condițiile aplicabile contribuției financiare furnizate României în vederea îndeplinirii satisfăcătoare a obiectivelor de etapă și a țintelor în materie de reforme și investiții de către România în Decizia de punere în aplicare a Consiliului.

2. Acord de împrumut semnat între România, reprezentantă de ministrul finanțelor, și Comisie, pentru stabilirea drepturilor și obligațiilor părților și termenii și condițiile aplicabile sprijinului acordat sub formă de împrumut asigurat în scopul îndeplinirii de către statul membru a

(2) Cuantumul prevăzute la alineatul (1) litera (a) pot acoperi, de asemenea, cheltuielile legate de activitățile de pregătire, monitorizare, control, audit și evaluare, care sunt necesare pentru gestionarea mecanismului și îndeplinirea obiectivelor acestuia, în special cele legate de studii, reuniunile experților, consultarea părților interesate, acțiunile de informare și comunicare, inclusiv acțiunile incluzive de sensibilizare, și comunicarea instituțională a priorităților politice ale Uniunii, în măsura în care acestea au legătură cu obiectivele prezentului regulament, cheltuielile cu rețelele informatice care se concentrează pe prelucrarea și schimbul de informații, instrumentele corporative de tehnologie a informației și toate celelalte cheltuieli cu asistența tehnică și administrativă suportate de Comisie pentru gestionarea mecanismului. Cheltuielile pot acoperi, de asemenea, costurile altor activități de sprijin, cum ar fi controlul calității și monitorizarea proiectelor pe teren și costurile consilierii inter pares și cele ale experților pentru evaluarea și implementare reformelor și a investițiilor.”

jaloanelor și țintelor în materie de reforme și investiții, prin Decizia de punere în aplicare a Consiliului.

3. Premise de reformare a sistemului administrativ național exploatare prin PNRR

3.1. Ambele instrumente de organizare convențională a implementării Planului Național de Redresare și Reziliență, anterior expuse, contribuie la îndeplinirea acțiunilor asumate prin Plan, fiind tributare obiectivelor naționale de complinire a atributelor unei gestiuni eficiente a situațiilor de risc asociat unor evenimente imprevizibile, de natură a leza interesele naționale, acțiuni care au fost sistematizate la nivelul PNRR prin 15 Componente de intervenție. Fiecare componentă surprinde atât măsuri de reformă apropiabile unui management administrativ general, cât și pentru organizarea activităților inerente implementării unor investiții specifice de profil, menite să contribuie la îndeplinirea corespunzătoare a țintelor și jaloanelor Planului. Astfel, chiar dacă surprinde manifestări de interes pentru reformarea conduitei publice în domenii de interes pentru politicile de dezvoltare națională, Planul dedică o Componentă exclusiv mecanismelor de bună guvernare administrativă, respectiv Componenta 14.

Preocupările de reformare, în materia guvernanței administrative expuse prin PNRR, relevă 9 premise de interes susceptibile a fi decelate în vederea implementării unor acțiuni inerente optimizării activității de administrare a interesului public, cuantificabile, finalmente, prin jaloane și ținte al căror corespondent de conținut metodic evidențiază calitatea, pentru jaloane, și cantitatea, în cazul țintelor. Astfel, conform Anexei¹ la Decizia de punere în aplicare a Consiliului din 3 noiembrie 2021 de aprobare a evaluării planului de redresare și reziliență a României (PNRR), organizarea acțiunilor concretizează următoarele reforme:

1. Îmbunătățirea predictibilității și a eficienței proceselor decizionale, prin întărirea capacității de coordonare a politicilor și analiză de impact la nivelul Guvernului și a ministerelor coordonatoare, precum și prin consolidarea instrumentelor, în vederea creșterii calității consultărilor publice la toate palierele administrației;

2. Întărirea coordonării la Centrul Guvernului, printr-o abordare integrată și coerentă a inițiativelor în domeniul schimbărilor climatice și a dezvoltării durabile;

3. Management performant al resurselor umane în sectorul public;

¹ Document publicat pe site-ul Ministerului Investițiilor și Proiectelor Europene <https://mfe.gov.ro/pnrr/>

4. Dezvoltarea unui sistem de salarizare echitabil și unitar în sectorul public;
5. Garantarea independenței justiției, creșterea calității și eficienței acesteia;
6. Intensificarea luptei împotriva corupției;
7. Evaluarea și actualizarea legislației privind cadrul de integritate;
8. Reformarea sistemului național de achiziții publice;
9. Îmbunătățirea cadrului procedural de implementare a principiilor guvernantei corporative în cadrul întreprinderilor de stat.

3.2. Din analiza descrierii acestor reforme rezultă faptul că expunerea etapelor de consolidare a acțiunilor orientate spre scop nu enunță premise de noutate în exercițiul prerogativelor de putere publică consacrată actului de administrare a intereselor de stat per se, raportat la legislația actuală – sediu de reglementare a activității publice.

Cu toate acestea, se remarcă prioritizarea planificării strategice la nivel ministerial, subsumată sine-qua-non unor rațiuni de elocință a argumentului de decizie, care, tributară unui concurs de expresie fermă a intenției, garantat și prin încărcarea planurilor pe platforma de monitorizare a planurilor strategice instituționale (PSI), conferă premise de stabilitate. În acest sens, respectarea termenelor de implementare, asociate oricărui plan, comportă valente de orientare metodică predictibilă, un indicator de rezultat calificat ca de succes prin PNRR. Mai mult, concursul de intenție administrativă în manifestare digitală, de asemenea un deziderat de conduită administrativă, cu un progres de asumare constant, în vederea complinirii integrale, este în măsură să atingă standardele de rigoare impuse unui management administrativ de succes. Astfel, pot fi identificați, într-o manieră transparentă, indicatorii de evaluare și monitorizare a performanțelor instituționale sau profesionale, cu efecte de sinteză în analiza rezultatelor. Vor fi astfel consacrate soluții de succes sau identificate măsuri corective din perspectiva eficienței resurselor tehnice, financiare sau umane alocate.

Se reține astfel necesitatea profilării activității publice în contextul unui management performant intrinsec meritocrației, bunăoară, ca standard evidențiat în PNRR, pentru a fi integrat unor politici de eficientizare a resursei umane. S-ar articula astfel fezabilitatea unor măsuri de fidelizare a specialiștilor în sistemul public prin recunoașterea performanțelor acreditate în exercițiul expertizei profesionale, sub exigențe de integritate, deopotrivă evaluabilă în condițiile unei sistematizări digitale a activității administrației publice.

Proiecții de interes punctual asupra unor domenii de interes public sunt, în continuare, evidențiate într-un context de aprofundare metodică a optimizării acțiunilor ce asigură obținerea unor rezultate calificate de lege lata în sistemul de drept național incident administrării intereselor publice. Astfel, sunt expuse premise de intervenție adaptată dinamicii evoluției societății, climei sau progresului tehnologic atât din perspectiva activității de reglementare, cât și din perspectiva aplicării și executării în concret a legii, acțiuni a căror conformitate este asigurată prin administrarea riguroasă a actului de justiție sub imperiul principiilor consacrate puterii judecătorești.

Prin planul de măsuri integrate reformelor de management administrativ performant sunt reiterate și premisele de interes, asociate activelor de stat gestionate prin intermediul companiilor publice, a căror activitate, gestionată eminent pe principii corporative, urmează să susțină prevalența orientării către profit, cu derobarea de orice activitate delegată din perspectiva analizei de impact circumstanțiată premiselor de legiferare, chiar dacă, în îndeplinirea obiectului de activitate al acestor operatori economici de stat, sunt încorporate atributele proprietății sau serviciilor publice.

În ansamblu, reformele din administrație surprind vehement predicțiile de impact asupra mediului în raport de care se configurează imperativul unor conduite adaptabile constant, aceleași preocupări de interes fiind asociate și tehnologiei informației care se impune a fi integrată managementului administrativ în corpore. Influențele de progres multidisciplinar ce afectează societatea, în ansamblul ei, printr-o constantă dinamică, sunt, de asemenea, antamate prin reformele de administrație din PNRR, în sensul recunoașterii manifestărilor de intenție inovativă, care să consolideze un regim adaptabil perpetuu.

De asemenea, reformele în administrație rețin necesitatea coparticipării mediului privat în actul de administrare, al cărui aport de intervenție câștigă valoare atât prin facilitarea accesului la informație, cât și prin aprofundarea teoriilor și mecanismelor de administrare, sub toate valențele lor de manifestare, tributare, în mare măsură, aplicării și executării în concret a legii. În acest sens, din evaluarea preocupărilor de analiză a graficului de progres al implementării PNRR, astfel cum se evidențiază prin mass-media¹, se dezvăluie premisa unui interes

¹ *Exclusiv Ministerul Investițiilor: Doar 5 jaloane și ținte din PNRR din 27, dintre cele cu termen pe 30 iunie, sunt îndeplinite, articol G4 Media*, <https://www.g4media.ro/exclusiv-ministerul-investitiilor-doar-5-jaloane-si-tinte-pnrr-din-27-dintre-cele-cu-termen-pe-30-iunie-sunt-indeplinite.html>;

concertat de supraveghere, intervențiile mediului privat astfel avansate fiind susceptibile de consolidat în veritabile contribuții sub egida acțiunilor prevăzute, în acest sens, chiar prin PNRR, în scopul declarat al cooptării mediului privat în fundamentarea deciziilor administrative. Întregul pachet de reforme este completat de un plan de investiții menit să contribuie la consolidarea intenției de conversie a politicii de management administrativ sub aspectul asigurării infrastructurii logistice compatibile măsurilor reformatorii.

Demersul de față, realizat din perspectiva analizei rezumative a reformelor asociate administrației publice, revelează contribuția PNRR în susținerea premiselor preponderente de conversie a abordărilor strategice inerente complinirii unor deziderate de politică administrativă, pe care România și le-a însușit de lege lata, elementele de noutate fiind subordonate politicii comunitare ce prioritizează tranziția verde și digitalizarea, prin implementarea Planului urmând să se acrediteze eficiența acestor reforme.

BIBLIOGRAFIE

1. Anexa Deciziei de punere în aplicare a Consiliului din 3 noiembrie 2021 de aprobare a evaluării planului de redresare și reziliență a României (PNRR)
2. Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 124/2021 *privind stabilirea cadrului instituțional și financiar pentru gestionarea fondurilor europene alocate României prin Mecanismul de redresare și reziliență, precum și pentru modificarea și completarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 155/2020 privind unele măsuri pentru elaborarea Planului național de redresare și reziliență necesar României pentru accesarea de fonduri externe rambursabile și nerambursabile în cadrul Mecanismului de redresare și reziliență.*
3. Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 134/2021 *pentru aprobarea Acordului de împrumut (Mecanismul de redresare și reziliență) dintre Comisia Europeană și România, semnat la București la 26 noiembrie 2021 și la Bruxelles la 15 decembrie 2021.*
4. Regulamentul (UE) 2021/241 al Parlamentului European și al Consiliului din 12 februarie 2021 de instituire a Mecanismului de redresare și reziliență
5. Regulamentul (UE) 460/2020 al Parlamentului European și al Consiliului din 30 martie 2020 *de modificare a Regulamentelor (UE) nr. 1301/2013, (UE) nr. 1303/2013 și (UE) nr. 508/2014 în ceea ce privește anumite măsuri specifice menite să mobilizeze investiții în sistemele de sănătate ale statelor*

1. *Planul care ar trebui să curețe România: primim 1,2 miliarde de euro pentru gestionarea deșeurilor, articol G4 Media, <https://www.wall-street.ro/articol/Social/287052/planul-care-ar-trebuie-sa-curete-romania-primim-1-2-miliarde-de-euro-pentru-gestionarea-deseurilor.html>.*

- membre și în alte sectoare ale economiilor acestora ca reacție la epidemia de COVID-19 (Inițiativa pentru investiții ca reacție la coronavirus).*
6. *Tratatul pentru funcționarea Uniunii Europene, Jurnalul Oficial C 326, 26/10/2012 p. 0001 – 0390*

Webliografie

1. <https://www.g4media.ro/exclusiv-ministerul-investitiilor-doar-5-jaloane-si-tinte-pnrr-din-27-dintre-cele-cu-termen-pe-30-iunie-sunt-indeplinite.html>, accesat 29 iunie 2022
2. <https://www.wall-street.ro/articol/Social/287052/planul-care-ar-trebuie-sa-curete-romania-primim-1-2-miliarde-de-euro-pentru-gestionarea-deseurilor.html>, accesat 29 iunie 2022

DESPRE ORDINEA INTERNAȚIONALĂ. ÎNCEPUTURI

Doctorand Cristina Cornelia GOITU*

Sintagma ordine ordine internațională este frecvent folosită în relațiile internaționale, devenind din ce în ce mai populară atât printre cercetători, cât și în retorica oficială. Cu toate acestea, nu avem o definiție atotcuprinzătoare care să înglobeze toate sensurile de utilizare¹. În consecință, preocuparea pentru explicarea și înțelegerea a ceea ce vrem să spunem prin ordine mondială s-a intensificat. Fără pretenții exhaustive, menționăm mai jos câteva perspective asupra conceptului care ne ajută în demersul nostru.

G. John Ikenberry definește ordinea ca *aranjamentele de guvernare între state, incluzând regulile sale fundamentale, principiile și instituțiile*². Potrivit aceluiași autor, *ordinea internațională se referă la regulile și aranjamentele stabilite care ghidează relațiile între state*³. Ikenberry explică în continuare că regulile și aranjamente ce definesc ordinea pot varia în multiple moduri – pot fi regionale sau globale, mai mult sau mai puțin instituționalizate, organizate în jurul a unu, două sau mai multe centre de putere etc. De asemenea, în funcție de mecanismul prin care se instituie ordinea, această se diferențiază în ordine construită prin balansare, comandă sau consens⁴. Însă, indiferent de variațiile ordinii de-a lungul timpului, concluzionează Ikenberry, distribuția puterii a reprezentat întotdeauna elementul definitoriu al ordinii⁵.

Cercetătorii RAND, în proiectul "Building a Sustainable International Order," dedicat înțelegerii ordinii internaționale existente și provocărilor

* Școala Națională de Studii Politice și Administrative

¹ Observăm absența unui consens atât în ceea ce privește definiția, cât și asupra termenului, în lucrări utilizându-se expresii precum *ordine internațională*, *ordine mondială*, *ordine globală* sau *societate internațională*, puțini autori făcând o distincție clară între acestea.

² G. John Ikenberry, *After Victory: Institutions, Strategic Restraint, and the Rebuilding of Order after Major Wars* (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 2001), p. 23

³ Idem, *Liberal Leviathan: the origins, crisis, and transformation of the American world order* (Princeton, N. J.: Princeton University Press, 2011), p. 2

⁴ Delimitarea realizată de Ikenberry face referire la modul în care sunt organizate relațiile între state

⁵ Ibidem, pp. 39-48

sale ne propun două definiții ale ordinii. Conform primei, formulată de Hal Brands, ordinea internațională este *ansamblul regulilor, normelor și instituțiilor care guvernează relațiile între jucătorii cheie din mediul internațional*¹. Cea de-a doua explică ordinea internațională ca *un model stabil, structurat de relaționare între state care implică anumite combinații de părți, inclusiv normele emergente, instituțiile decidente, organizațiile politice sau regimurile, printre altele*².

John Mearsheimer susține că *ordinea reprezintă un grup de instituții internaționale care ajută în guvernarea relațiilor între statele membre*³, consemnând în continuare că *instituțiile sunt în esență reguli pe care marile puteri le concep și convin să le urmeze, deoarece consideră că supunându-se acestor reguli este în interesul lor*.⁴ Mearsheimer distinge între ordinea internațională care cuprinde toate marile puteri ale lumii și ordinea delimitată, de regulă regională, dominată de una sau cel mult două puteri. O a doua diferențiere vizează tipul de ordine internațională pe care marile puteri îl pot organiza: realistă, agnostică și ideologică⁵. Determinant pentru oricare fel de ordine este modul în care puterea este distribuită și dacă sistemul este unipolar, bipolar sau multipolar⁶.

Hedley Bull apreciază ordinea internațională în cheia conceptului de societate internațională, înțelegând-o ca *un tipar de activitate care susține scopurile elementare sau primare ale societății statelor sau societății internaționale*⁷. Societatea internațională, în viziunea lui Bull, se fundamentează pe interesele și valorile comune pe care statele le împărtășesc și care le determină să adere la reguli și norme comune și să se asocieze în instituții comune⁸. În centrul societății internaționale descrisă de Bull

¹ Michael Mazarr, *Summary of the Building a Sustainable International Order Project* (Santa Monica, Calif: RAND Corporation, RR-2397-OSD, 2018), p. 3

² Michael Mazarr, Miranda Priebe, Andrew Radin, Astrid Stuth Cevallos, *Understanding the Current International Order* (Santa Monica, Calif.: RAND Corporation, RR-1598-OSD, 2016), p. 7

³ John J. Mearsheimer, "Bound to Fail: The Rise and Fall of the Liberal International Order", *International Security*; 43 (4) (2019), p. 9

⁴ Ibidem

⁵ Clasificarea este explicată în relație cu competiția dintre marile puteri. Astfel, ordinea realistă poate exista într-un sistem bipolar sau multipolar, în care marile puteri se află în competiție, iar cele agnostică și ideologică se instalează într-un sistem unipolar, necompetițional. Ordinea ideologică se diferențiază de cea agnostică prin faptul că puterea dominantă exportă ideologia sa celorlalte state. A se vedea Mearsheimer, "Bound to Fail", pp. 11-14

⁶ Ibidem, pp. 11-12

⁷ Hedley Bull, *The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics*, 4th ed. (Basingstoke: Palgrave, 2012), p. 8

⁸ Ibidem, p.13

se află balanța de putere și consensul marilor puteri asupra relațiilor dintre ele.¹

Henry Kissinger, în lucrarea *World Order*, explică conceptul prin prisma legitimității înțeleasă ca aranjamente, norme acceptate, și a puterii, argumentând că ordinea mondială descrie *conceptul avansat într-o regiune sau civilizație asupra naturii aranjamentelor juste și a distribuției puterii proiectat să fie aplicabil întregii lumi. O ordine internațională este aplicația practică a acestor concepte la o parte substanțială a globului care poate afecta balanța de putere globală*². Aceasta presupune un set de reguli comun acceptate care stabilesc limitele de acțiune permise și balanța de putere care impune restricții când regulile nu mai funcționează, împiedicând astfel o unitate politică să le subjugheze pe celelalte³

Conform lui Kissinger, legitimitatea și puterea sunt elementele constitutive ale ordinii mondiale iar crizele sunt consecința dezechilibrelor apărute la nivelul acestora. Astfel, reconsiderarea valorilor și a regulilor care definesc aranjamentele internaționale prin abandonarea unor concepte, avansarea sau impunerea altora pe de o parte și pe cealaltă parte schimbările majore în relațiile de putere pe glob odată cu declinul, dispariția cum a fost cazul URSS, ori ascensiunea unor centre de putere determină destabilizarea ordinii mondiale până la colapsul acesteia⁴.

Robert Blackwill and Thomas Wright fac o separație între ordine internațională și ordine mondială. Prima, de obicei, se referă la ordinea condusă de o anumită țară, indiferent dacă nu este întotdeauna împărtășită de marile puteri ale lumii. În ultimele decenii, explică Blackwill și Wright, ordinea internațională a devenit sinonimă cu ordinea post cel de-al doilea Război Mondial condusă de SUA. În schimb, ordinea mondială, rar întâlnită în isorie, implică ca marile puteri să aibă o înțelegere comună asupra limitării posibilităților de confruntare majoră inclusive între adversari⁵.

Destrămarea Uniunii Sovietice și sfârșitul Războiului Rece consacră debutul unei noi etape în evoluția ordinii internaționale. Originea acesteia se regăsește după finele celui de-al Doilea Război Mondial când SUA au pus bazele ordinii internaționale liberale, caracterizate prin hegemonia Statelor Unite și dezvoltarea normelor și valorilor liberale.

¹ Ibidem, pp. 97-112

² Henry Kissinger, *World Order: Reflections on the Character of Nations and the Course of History*. (London: Penguin Books, 2015), pp. 9-10

³ Ibidem

⁴ Ibidem, p. 365

⁵ Robert Blackwill and Thomas Wright, *The End of World Order and American Foreign Policy* (New York: Council on Foreign Relations, 2020), p. 5.

Organizații după Război pe aceleași fundamente liberale, principalii parteneri ai SUA în procesul de construcție a noului ordin au devenit statele democratice ale Europei de Vest alături de Japonia în Asia, a căror securitate și bunăstare economică erau alinate ordinii liberale administrată de Statele Unite¹. Referindu-se la rolul SUA după cel de-al doilea Război Mondial, John Ikenberry notează că *Statele Unite s-au angajat în cea mai ambițioasă și de anvergură construcție a ordinii liberale de până acum... un tip distinct de ordine liberală internațională – o ordine liberală hegemonică*.² Acest tip de ordine, considerau SUA, servește cel mai bine promovării și protejării intereselor lor în contextul provocărilor globale de orice natură, inclusiv celei mai presante dintre ele, amenințarea sovietică.

Crearea și menținerea unui mediu în care principiile democrației pot prolifera erau considerate de SUA vitale interesului național. Posibilitatea extinderii prin forță a influenței Uniunii Sovietice și a întregului sistem economic și politic pe care aceasta îl reprezenta era apreciată ca cea mai mare amenințare la adresa SUA. Aceasta era augmentată de dezordinea globală post Război și de vulnerabilitatea și slăbiciunea statelor care tocmai ieșiseră dintr-un război devastator³. În consecința instalarea unei ordini devenea imperativă.

Astfel, în contextul momentului, dezbaterile despre ce ordine mondială se prefigurează și în ai cui termeni erau omniprezente, SUA concluzionând că orice alt stat, cu precădere U.R.S.S., și-ar asuma această misiune riscă ca interesele lor să fie subminate⁴. Prin urmare, poziția extraordinar de favorabilă a Statelor Unite la finele Războiului și credința că leadership-ul american al viitoarei ordini internaționale este o condiție atât a sustenabilității sale, cât și a satisfacerii intereselor naționale au dus la instalare unui consens la Washington cu privire la rolul SUA în lumea postbelică.

Așadar, din 1945, SUA și-au urmărit interesele pe glob prin protejarea și dezvoltarea mecanismelor de organizare și funcționare a lumii libere⁵, devenind, cum spunea Ikenberry, *organizatorul hegemonic și managerul*⁶ sistemului liberal capitalist. Observăm două planuri care se manifestă simultan în procesul de definire a ordinii internaționale din perspectiva interesului american. Unu vizează descurajarea și limitarea

¹ G. John Ikenberry, "The end of liberal international order? " *International Affairs*, Volume 94, Issue 1 (January 2018), p. 7

² Idem, *Liberal Leviathan*, p. 2

³ Michael Mazarr, Miranda Priebe, Andrew Radin, Astrid Stuth Cevallos, *Understanding the Current International Order*, pp. 47-49

⁴ Ibidem, pp. 54-55

⁵ Ibidem, p. iii

⁶ Ikenberry, *Liberal Leviathan*, p. 2

puterii sovietice care susținea un model rival de organizare a lumii, iar celălalt se referă la construcția unei comunități de state democratice cu economie de piață liberă, un sistem stabil, pașnic și deschis care să creeze condițiile optime dezvoltării obiectivelor SUA. Cele două proiecte au devenit interdependente, Războiul Rece dovedind că unitatea lumii democratice, capitaliste manifestată prin diverse aranjamente de securitate, politice și economice reprezenta o condiție esențială combaterii Uniunii Sovietice și, vice-versa, amenințarea sovietică a determinat coeziunea lumii libere¹. În acest sens Robert Gilpin argumenta că importanța intereselor de securitate a reprezentat un liant politic care a susținut economia mondială și a facilitat compromisul și înțelegerea în diferențe majore de viziune asupra a varii chestiuni economice².

În centrul strategiei SUA, s-a aflat crearea și punerea în practică a unui sistem de înțelegeri politice, economice și de securitate cu statele Europei de Vest, sistem ancorat în economia americană și în umbrela de securitate a SUA. Practic SUA ofereau o serie de beneficii Europei de Vest prin garanții de securitate, sprijin economic și asigurarea libertății piețelor. În schimbul acestor servicii, statele Europei de Vest susțineau ordinea internațională condusă de SUA și îi recunoșteau legitimitatea³.

Contractul astfel apărut între SUA și partenerii săi europeni răspundea intereselor ambelor părți, nu doar securitatea și bunăstarea europeană fiind conectată SUA ci și reciproc. *Cel mai mare pericol la adresa securității Statelor Unite este posibilitatea colapsului economic în Europa de Vest și consecința venirea la putere a unor elemente comuniste*⁴, nota în 1947 un studiu CIA.

Rezultatul a fost un tip aparte de ordine, hegemonică, ierarhică însă în același timp liberală. Caracteristica liberală reiese din faptul că Statele Unite și-au exercitat rolul de lider al lumii democratice asumat după Război într-un cadru susținut de interese comune și înțelegeri și reglementat prin reguli, norme și instituții multilaterale stabilite consensual cu vest europenii. Acestea asigurau mecanismele de limitare a puterii americane, de asociere a acesteia cu un set clar de angajamente și garantau libertatea de exprimare, reciprocitatea și caracterul negociativ. Totodată, a fost voință statelor partenere de a se afilia ordinii conduse de

¹ Ibidem, p. 168

² Robert Gilpin, Jean M. Gilpin, *Global political economy: Understanding the international economic order*, Princeton, N.J.: Princeton University Press, 2001), p. 5

³ Ikenberry, *Liberal Leviathan*, p. 160

⁴ CIA, "Review of the World Situation as It Relates to the Security of the United States," 26 Septembrie 1947 citat în Ikenberry, *Liberal Leviathan*, p. 174

SUA, aceasta nu le-a fost impusă, aranjamentele sale au fost negociate și agreeate de comun acord și statele s-au conformat acestora voluntar, nu prin coerciție. Statele Unite conduceau astfel, o coaliție democratică a egalilor, ele fiind recunoscute primele dintre state egale.

Ikenberry explică că SUA dominau ordinea, exercitau controlul ierarhic asupra funcționalității sale, se bucurau de privilegii și puteau acționa discreționar, însă hegemonia americană era structurată pe parteneriat și consens, statele putând tolera supremația americană atât timp cât ea se manifesta în limitele permise¹.

Aceste aranjamente erau consacrate la nivel instituțional, SUA angajându-se într-un proces intensiv de edificare a ansamblului de instituții care asigurau mecanismele și condițiilor necesare funcționării și consolidării ordinii liberale. Complementar rolului reglementator și organizator avut natural de noile instituții, acestea serveau ordinii proiectată de SUA din cel puțin trei perspective : avansarea intereselor naționale într-un cadru legal și legitim în care responsabilitatea putea fi partajată, garantarea *contractului* agreeat cu statele partenere și oficializarea unui club vestic al statelor democratice care să contrabalanseze U.R.S.S. și aliații săi și care, în același timp, să devină arhetipul securității și prosperității lumii libere. Astfel, a luat naștere sistemul Bretton Woods, s-a operaționalizat Planul Marshall, s-au constituit FMI, Banca Mondială, GATT, Comunitatea Europeană precum și NATO în sfera securității.

Deși priveau chestiuni diferite, toate elementele instituționale completează puzzle-ul ordinii liberale dominată de SUA și converg spre îndeplinirea aceluiași obiective după cum argumentează Lloyd Gardner: *modelarea caracterului militar al națiunilor atlantice, evitarea balcanizării sistemului European de apărare, crearea unei piețe interne capabilă să susțină capitalismul în Europa de Vest și asigurarea integrării Germaniei în sistemul vestic*². Totodată întreaga arhitectură instituțională dezvoltată pe baza unei strategii multilaterale avea ca scop să lege SUA cu Europa de Vest, și, în același timp, statele vestice între ele. Edificatoare în acest sens este constituirea alianței în domeniul securității, NATO, care reprezintă elementul cheie al ordinii liberale conduse de SUA și care este considerată cea mai elaborată și consecventă înțelegere între Statele

¹ Ikenberry, *Liberal leviathan*, p. 208

² Lloyd Gardner, *A Covenant with Power: America and World Order from Wilson to Reagan* (New York: Oxford University Press, 1984), 81 în Ikenberry, *Liberal leviathan*, p. 206

Unite și partenerii lor europeni¹, expresie atât a puterii cât și a garanției și angajamentului SUA în Europa.

În concluzie, rezumând referințele privind începuturile ordinii liberale, observăm ca principale teme următoarele: coalizarea statelor democratice, capitaliste sub umbrela SUA, sistemul vestic de înțelegeri, aranjamente și instituții multilateral construit în jurul Statelor Unite, leadership-ul american și lupta împotriva comunismului.

Deși atipică, deoarece reflectă dominația SUA și, în același timp, principiile liberale, ordinea liberală organizată de Statele Unite este apreciată ca cea mai de succes din istorie în termeni de securitate și bunăstare² pentru statele participante.

Aceasta a inclus inițial doar o parte a globului, dezvoltându-se în interiorul jumătății vestice, dominate de SUA, a sistemului bipolar internațional, cu Washington și Moscova centre de putere, apărut după cel de-al doilea Război Mondial. Sistemul bipolar era caracterizat de existența a două superputeri SUA și URSS care concentrau puterea globală. Fiecare dintre acestea, în interiorul bulei sale de putere, a căutat să consolideze un tip de ordine care considera că servește propriilor interese și limitează puterea celeilalte. Stabilitatea internațională era menținută datorită echilibrului militar dintre cele două superputeri, respectiv dintre NATO, ce comasa puterea americană, și Pactul de la Varșovia, pe cea sovietică.

Odată cu colapsul blocului sovietic, liniile roșii ce demarceau spațiul în care ordinea liberală condusă de SUA se manifesta au dispărut, lăsând liberă calea spre internaționalizarea logicii sale. Destrămarea U.R.S.S. a reprezentat la acea vreme dispariția principalului rival și contestatar al ordinii liberale și al hegemoniei SUA. Acestea au ieșit din Războiul Rece ca cel mai puternic stat din lume, rămând singul centru de putere și singura superputere. Sistemul internațional a devenit unipolar.

BIBLIOGRAFIE

- G. John Ikenberry, *After Victory: Institutions, Strategic Restraint, and the Rebuilding of Order after Major Wars* (Princeton, N. J: Princeton University Press, 2001)

¹ Ikenberry, "State power and the institutional bargain: America's ambivalent economic and security multilateralism" in *U.S. hegemony and international organizations: the United States and multilateral institutions*, ed. Rosemary Foot, Neil MacFarlane, Michael Mastanduno, 49-73 (New York: Oxford University Press, 2013).

² Idem, *Liberal leviathan*, xi

- G. John Ikenberry, *Liberal Leviathan: the origins, crisis, and transformation of the American world order* (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 2011)
- Michael Mazarr, *Summary of the Building a Sustainable International Order Project* (Santa Monica, Calif.: RAND Corporation, RR-2397-OSD, 2018)
- Michael Mazarr, Miranda Priebe, Andrew Radin, Astrid Stuth Cevallos, *Understanding the Current International Order* (Santa Monica, Calif.: RAND Corporation, RR-1598-OSD, 2016)
- John J. Mearsheimer, "Bound to Fail: The Rise and Fall of the Liberal International Order", *International Security*, 43 (4) (2019)
- Hedley Bull, *The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics*, 4th ed. (Basingstoke: Palgrave, 2012)
- Henry Kissinger, *World Order: Reflections on the Character of Nations and the Course of History*. (London: Penguin Books, 2015)
- Robert Blackwill and Thomas Wright, *The End of World Order and American Foreign Policy* (New York: Council on Foreign Relations, 2020)
- G. John Ikenberry, "The end of liberal international order? " *International Affairs*, Volume 94, Issue 1 (January 2018)
- Robert Gilpin, Jean M. Gilpin, *Global political economy: Understanding the international economic order*, Princeton, N.J.: Princeton University Press, 2001)
- CIA, "Review of the World Situation as It Relates to the Security of the United States," 26 September 1947
- Lloyd Gardner, *A Covenant with Power: America and World Order from Wilson to Reagan* (New York: Oxford University Press, 1984)

LUME NOUĂ, DISCIPLINE NOI

Alexandra PETCOIU*

Procesul de constituire a criminalisticii a fost determinat de necesitatea aplicării, în cadrul urmăririi penale, a cunoștințelor din biologie, fizică, chimie, deoarece, pe măsură ce fenomenul infracțional a crescut, soluționarea cauzelor penale a devenit imposibilă doar prin aplicarea regulilor de drept. Totodată, criminalistica este elaborată și se desfășoară ca activitate concretă în conformitate cu normele procedurale ale dreptului penal, fiind necesară în clarificare unor proceduri dedrept penal și drept procesual penal, drept civil și drept comercial, medicină legală. Așadar, pe lângă principiile dreptului procesual penal se numără și unele principii proprii ale acestei științe, cum ar fi: principiul aplicării formei deductive și inductive de cercetare a faptelor penale, principiul operativității în efectuarea investigației penale, principiul planificării activităților criminalistice, precum și principiul identității. Criminalistica este definită ca „știința judiciară, cu caracter autonom și unitar, care însumează un ansamblu de cunoștințe despre metodele, mijloacele tehnice și procedeele tactice destinate descoperirii, cercetării infracțiunilor, identificării persoanelor implicate în săvârșirea lor și prevenirii faptelor antisociale”. Disciplina a luat naștere în secolul al XIX-lea, iar fondatorul ei a fost Hans Gross care a definit-o ca „o știință a stărilor de fapt în procesul penal”. Hans Gross este considerat părintele criminalisticii europene, autorul termenului de „știință criminalistică”, fiind și inventatorul portofoliului de investigații. De origine austriac, acesta a fost jurist penal și profesor de Drept Penal. Din dorința de a suplini deficiența din domeniul criminalisticii și de a contribui la îmbunătățirea mijloacelor și a metodelor soluționării cauzelor penale, Hans Gross a scris o carte instructivă în anul 1893 „Manualul judecătorului de instrucție în sistemul criminalisticii”, care prezintă importanța judecătorului dintr-o cauză penală, a martorului implicat, precum și importanța limbajului corpului. În anul 1898, la Graz, a fost înființat de către Hans Gross Institutul de Criminologie. În anul 1894, are loc predarea primului curs de Criminalistică de către Hans Gross la Viena, iar în anul 1913 are loc fondarea Școlilor de la Munchen, Graz și Lyon. Obiectul de studiu al criminalisticii este reprezentat de mijloacele tehnice și metodele tactice de investigare a faptelor prevăzute de legea penală.

* Universitatea din București

Criminalistica cuprinde 3 elemente definitorii: tehnica, tactica și metodologia criminalistică. În secolul al XIX-lea apare dactiloscopia¹, domeniu al criminalistici care contribuie la identificarea persoanelor și la stabilirea antecedentelor penale ale acestora, care reprezintă o metodă care presupune analizarea caracteristicilor reliefului papilar pentru a identifica persoanele. Dat fiind faptul că amprente sunt mici crește și spirale aflate pe vârful fiecărui deget, s-a constatat că nu există două persoane care să aibă aceleași amprente digitale. În anul 1839, crește utilizarea fotografiei judiciare Daguerre. Louis Jacques Daguerre a fost considerat părintele fotografiei prin invenția sa numită daghereotipie². Fotografia judiciară reprezintă o imagine pozitivă a locului faptei, a unei urme sau a unui obiect purtător de urme, corp delict sau a altor elemente care prezintă interes judiciar. Fotografia alb-negru a fost realizată de Daguerre, Niepce, iar aceasta a fost adaptată la nevoile cercetării criminalistice de către Reiss, iar în România de către Nicolae și Ștefan Minovici. Un moment important în dezvoltarea criminalistici îl constituie crearea microscopului modern, în anul 1873. Microscopul optic este un instrument de cercetare, fără de care nu este posibilă examinarea urmelor și nici desfășurarea procesului de identificare.

În primele Legiuri Românești („Cartea Românească de învățătură” din 1646 – Vasile Lupu și „Indreptarea Legii” din anul 1652 – Matei Basarab) se găsesc elemente de medicină legală. În aceste legiuri se detaliază expertiza în caz de rănire, de nebunie, de otrăvire. În anul 1826, în Moldova, apare *Condica Criminală* a lui Ion Sandu Sturdza, iar în anul 1852, în Țara Românească apare *Condica Criminală* a lui Barbu Știrbei. Potrivit acestora, delincvenții minori erau încredințați părinților sau tutorilor. Din necesitatea separării minorilor de majori în închisori, ia naștere un penitenciar pentru minorii cu vârsta cuprinsă între 8 și 20 de ani denumit Penitenciarul nevrâstnicilor. Vornicul Manolache Florescu, în anul 1840, propune înființarea unei evidențe alfabetică a infractorilor; acesta s-a inspirat după modelul Prefecturii de poliție din Paris, care avea propriul institut criminalistic. În anul 1847, se remarcă introducerea unor elemente de criminalistică în sistemul judiciar românesc. În timpul domniei lui Nicolae Suțu, la Iași, apare lucrarea „Reguli ce urmează a se păzi în privegherea și cercetarea vinovaților”, care cuprinde elemente de ordin tactic și metodologic. În anul 1856, odată cu înființarea de către Carol Davila a Școlii de Chirurgie, denumită ulterior Școala de Medicină și Farmacie, se predă pentru prima dată cursul de medicină legală, primul profesor fiind Gheorghe Atanasovici, denumit ulterior și Medic Legist al Capitalei. Tot în acest an, ia ființă și Institutul de Criminalistică al Procuraturii Generale. Cu doi ani mai târziu, în anul 1858, se înființează Laboratorul central de expertize criminalistice, transformându-se, în 1998,

În Institutul Național de Expertize Criminalistice al Ministerului Justiției. Încă din anul 1879, fotografia judiciară a fost utilizată în România, țara noastră situându-se printre primele țări care au apelat la această metodă pentru a identifica persoanele. În lucrarea sa „Manualul tehnic de medicină legală”, Nicolae Minovici elaborează primele reguli cu caracter științific referitoare la executarea unei fotografii judiciare, dedicând un capitol întreg fotografiei judiciare. Un cunoscut criminalist, R. A. Reiss semnala că: „fotografia judiciară...va permite magistratului însărcinat cu ancheta de a avea în fața ochilor, în orice moment, imaginea exactă a locului sau a locurilor unde s-a săvârșit crima. Fotografia va constitui deci un fel de memoriu artificial al magistratului care conduce ancheta”. Nicolae, Ștefan și Mina Minovici sunt considerați ctitorii criminalisticii românești, R. A. Reiss, în lucrarea sa „Manuel de police scientifique (technique)”, considerându-i pe frații Minovici, după Hans Gross, ca fiind printre cei mai mari criminaliști din lume. Nicolae Minovici publică în anul 1904 primul manual de Criminalistică tehnică din România, „Manualul tehnic de medicină legală”, acesta recomandând, pentru prima dată în lume, folosirea ochilor artificiali pentru identificarea cadavrelor. Această metodă a fost premiată cu aur la Expoziția Internațională de la Viena. În acest tratat, prof. dr. Nicolae Minovici promovează elementele de criminalistică, făcând referire la identificarea persoanelor pe baza fotografiei, a semnalmentelor, a urmelor de picioare, precum și a urmelor digitale. Primul curs românesc de Criminalistică se datorează profesorului Camil Suciu. Totodată, Camil Suciu elaborează și primul manual original de Criminalistică, în 1963, iar în anul 1972 elaborează un tratat amplu, „Criminalistica”. Nicolae Minovici înființează totodată, pe lângă Serviciul de antropometrie din Palatul Justiției, Școala antropologică, unde se predau primele elemente de dactiloscopie, fiind considerată prima școală de poliție științifică din țară. În situația actuală, în România, prin lege, evidența informatizată dactiloscopică funcționează în cadrul Poliției Române. În cadrul Inspectoratului General al Poliției Române funcționează un serviciu de specialitate pentru a rezolva problemele de dactiloscopie. Pasiunea sa în domeniul criminalisticii l-a determinat pe Nicolae Minovici să facă un studiu pe el însuși, cercetând în acest fel mecanismul morții prin spânzurare. În fața unor medici, pentru a studia mecanismul asfixierii, s-a spânzurat de mai multe ori. Rezultatul experiențelor sale a fost publicat în anul 1904 în România, în lucrarea „Studiu asupra spânzurării”, iar, în următorul an, în Franța, sub denumirea de „Etude sur la pendaison”. Nicolae Minovici s-a stins din viață din cauza traumatismului suferit cu ocazia acestor experiențe. Mina Minovici, medic legist român, a contribuit la dezvoltarea sistemului medico-legal, ca activitate de organizare, de cercetare și activitate criminalistică, înființând

și Institutul Național de Medicină Legală din București (INML), institut care îi poartă numele. Institutul a fost înființat în anul 1892, fiind considerat și primul institut de medicină legală din lume. Înființarea acestui institut a facilitat munca medicilor legiști care, anterior apariției acestuia, erau obligați să meargă dintr-un spital în altul pentru a realiza necropsiile, din cauza faptului că nu exista niciun laborator, iar cadavrele erau depozitate în camerele mortuare ale fiecărui spital. Mina Minovici a depistat problema cu care se confruntau zi de zi medicii legiști și anume faptul că sistemul medico-legal trebuie să funcționeze în mod independent de sistemul de sănătate publică sau psihiatrie. Profesorul Ștefan Minovici a proiectat un aparat pentru a fotografia înscrisurile și pentru a depista falsurile, fiind considerat în domeniu unul dintre cele mai evolute. În anul 1900, Dr. Ștefan Minovici lansează lucrarea *Falsul în documente și fotografia în serviciul justiției*". O altă personalitate română care a contribuit la dezvoltarea criminalistici românești este Iosif Vianu. Acesta a intrat în Poliția Judiciară, iar, în decursul anilor, a lucrat la Direcția de Cercetări Penale și la Biroul Național Interpol. Iosif Vianu a militat întotdeauna pentru corectitudinea anchetei penale iar, după ce s-a pensionat, a scris mai multe cărți polițiste, în care sublinia de fiecare dată importanța stabilirii modului de operare a infractorilor din primele momente ale anchetei, unde un rol important îl juca și simțul de orientare rapidă într-o asemenea situație a polițistului. Acesta i-a îndemnat pe cei tineri să nu abdice niciodată de la crezul criminalistici: adevărul și justiția.

BIBLIOGRAFIE

- Ciobanu, Petruț, Stancu, Emilian, *Criminalistică – Tehnica criminalistică*, Universul Juridic, București, 2017
- Longinescu, S. G., *Pravila lui Vasile Lupu și Prosper Farimacius*, București, 1908
- Meissner, Constantin, *Copii cu rele porniri și Școalele de îndreptare*, Tipografia Națională, Iași, 1909
- Parhon, C. I., *Necesitatea unui studiu amănunțit al delincvenților*, în *Revista de drept penal și Știința penitenciară*, București, 1930
- Reiss, R. A., *Manuel de police scientifique*, Editura Felix Alcan, Paris, 1911
- Stancu, Emilian, *Tratat de criminalistică*, ediția a II-a revizuită și adăugită, Universul Juridic, București, 2002
- Toader, C., *Dactiloscopie judiciară*, Curs universitar, Editura Prouniversitaria, București, 2008.

DIPLOMAȚIA LA ÎNCEPUTUL ISTORIEI MEDIEVALE A ȚĂRILOR ROMÂNE

Radu-Florin CHIOTAN *

Introducere

Diplomatul francez Jean Charles Serres consideră diplomația ca „arta de a reglementa pașnic dificultățile care pot apărea între state”. Conform studiilor acestuia în materie de diplomație și protocol, această artă deține o influență puternică în menținerea raporturilor dintre state, având ca obiect întărirea legăturilor cu guvernele aliante, dezvoltarea relațiilor cu țări aflate în poziții neutre sau de a ține sub control tensiunile cu statele ostile [1].

Cel mai vechi exemplu de interacțiune interstatală cu scop diplomatic se regăsește azi la Muzeul Luvru din capitala Franței, Paris, și anume *Tratatul lui Mesilim*, încheiat în secolul al XXV-lea î.Hr. între cele două orașe-stat mesopotamiene Lagash și Umma. Termenii tratatului au fost păstrați ca inscripții cuneiforme pe un con de calcar și o stele de comemorare a bătăliei victorioase a statului Lagash cu scopul de a pune în aplicare tratatul. Mesilim a fost regele regatului Kish, la nord de orașele-stat sumeriene ale Lagash-ului și Umma. Acesta avea rolul de a arbitra stabilirea unui tratat între cele două orașe-state, care prevedea utilizarea de teren irigat al Lagash-ului de către Umma pentru agricultură, contra unei plăți anuale în argint echivalente cantității de orz cultivate. Umma a refuzat să plătească la timp chiria pentru terenul închiriat, astfel acumulându-se îndatoriri suficient de mari pentru ca Lagash să dizolve tratatul și să lanseze o serie de ofensive împotriva Umma. În urma acestui război, Lagash reiese învingător, iar *Tratatul lui Mesilim* este reînnoit pentru a include obligațiile adversarului de a reconstrui canalele de irigații distruse în urma conflictului [2]. Așadar, aceste descoperiri arheologice dezvăluie prima documentare din istorie a unui război care, în esență, a fost purtat pentru resurse, și anume apă.

* Academia de Studii Economice, București

Cronicile bizantine

Informațiile despre destinul daco-romanilor de după retragerea împăratului roman Aurelian din provincia Dacia Felix, precum și cel al dacilor liberi din Moldova, sunt rare. În primele secole de după căderea Romei, ca urmare a invaziilor culturilor nomade, regăsim în operele cronicarilor romani de la Constantinopol mențiuni ale dacilor. În cronică „Historia Nova” realizată de Zosimus la curtea împăratului Anastasius I în secolul al VI-lea d.Hr. este descrisă o invazie din anul 381 a unei coaliții formate din armate hune, germanice și de „karpodakai” [3]. Istoricul român Gheorghe Bichir interpretează această denumire drept „dacii din munții Carpați”, astfel făcând diferența dintre aceștia și un trib separat înrudit cu migratorii iranieni, carpaii [4].

Finalul secolului al VII-lea surprinde apariția unui nou imperiu pe harta peninsulei Balcanice, și anume a Primului Imperiu Bulgar. Bulgarii, un popor migrator care a fost alungat de khazari în același secol de pe teritoriul astăzi asociat Ucrainei, s-au stabilit la sud de Dunăre în urma unui război cu bizantinii [5]. În timp, primii hani bulgari au cucerit și fostele provincii romane de peste Dunăre, astfel asimilând în imperiul lor daco-romanii. Cronicarul Skylitzes menționează pentru prima oară în 976 daco-romanii sub denumirea de „vlahi”, nume care provine din limba bulgară și care descrie vorbitorii de limbi romanice [6]. În urma expansiunii bulgare, vlahii sunt integrați în imperiu, iar mențiunile despre aceștia devin din ce în ce mai rare.

Cronicile ungare

În prima jumătate a secolului al XIII-lea, este scrisă cronică „Gesta Hungarorum” în Regatul Ungar [7]. Autorul nu este numit în cronică, dar ne este cunoscut următorul citat, cu care acesta s-a identificat în primul paragraf al scrierii: „cel ce este numit magister, care a fost la un moment dat notar al celui mai glorios Béla, rege al Ungariei din amintiri dragi” [8]. Identificarea acestui rege Béla este supusă dezbaterii academice, deoarece patru monarhi unguri au purtat acest nume. Alexandru Madgearu, de exemplu, îl identifică pe rege cu Béla al III-lea al Ungariei, care a murit în 1196 [9]. Subiectul principal al operei este cucerirea maghiară a Bazinului Carpaților la începutul secolelor al IX-lea și al X-lea și scrie despre originea ungarilor, identificând strămoșii acestora cu sciiți antici. Sunt de asemenea menționate cele trei figuri legendare din istoria timpurie a românilor, și anume Gelu vlahul, Glad din Vidin și Menumorut

khazarul. Existența acestora este dezbătută de academicieni, întrucât numele acestora nu sunt menționate în alte documente contemporane cu cei trei [10].

Gelu este menționat ca fiind ducele Transilvaniei în „Gesta Hungarorum” în bazinul Carpatic înainte de cuceririle regelui Árpád, care era locuit de „slavi, bulgari, vlahi și ciobanii romanilor” [8]. Transilvania este descris ca fiind un țărm bogat în resurse valoroase, și anume sare și aur. Din acest motiv, regiunea era frecvent jefuită de cumani și pecenegi, vorbitori de limbi turce. Incursiunile acestora au slăbit forța militară a lui Gelu, fapt care a încurajat pe Árpád să cucerească ducatul. Tuhutum, una dintre căpeteniile maghiare, s-a confruntat cu Gelu pe malurile râului Almaș, unde a înfrânt ducele vlah. După moartea lui Gelu în urma bătăliei, ducatul său i-a revenit lui Tuhutum pentru a-l governa.

Glad este ducele Banatului, ducat obținut de la Imperiul Bulgar printr-un conflict în care acesta a fost sprijinit de cumani, deși origina din Vidin. Glad a reușit să unească sprijinul militar oferit de cumani și bulgari pentru a respinge invazia maghiară condusă de comandanții Zovárd, Kadocsa și Vajta. Zovárd, alături de Kadocsa, au asaltat o tabără a coaliției, incursiune care a rezultat în pierderea a doi lideri cumani și trei crezi bulgari. Ioan-Aurel Pop susține că Glad ar fi supraviețuit înfrângerii sale și a reușit să recupereze anumite părți din ducatul său în schimbul plății unui tribut maghiarilor, deoarece descendentul său, Ahtum, a condus teritoriul respectiv câteva decenii mai târziu [11].

Menumorut a stăpânit un ducat mărginit de râurile Tisa, Mureș, Someș și pădurea Igyfon în timpul invaziei maghiarilor. Notarul a mai scris că „popoarele care se numesc Kozár”, identificate de istorici drept khazari, locuiau pe acest țărm, împreună cu secuii [10]. După cucerirea regiunii de nord-est a Carpaților de Nord, Árpád a trimis doi reprezentanți, Ósbó și Velek, la Menumorut, pentru a cere „pământul de la râul Someș până la hotarul Nyírség, până la Porțile Meseșului”. Menumorut i-a primit pe trimișii lui Árpád pe cale amiabilă, dar a refuzat să cedeze, declarând că împăratul bizantin i-a garantat stăpânirea pământului. Ósbó și Velek s-au întors la Árpád și l-au informat despre refuzul lui Menumorut. Aflând acestea, comandanții Tas, Szabolcs și Tuhutum sunt trimiși să invadeze ducatul lui Menumorut. Ducele nu a îndrăznit să lanseze un contraatac, deoarece a observat că tot mai mulți dintre supușii săi se predau forțelor maghiare. Menumorut plănuia în acest moment să se refugieze în Imperiul Bizantin, dar războinicii săi i-au împiedicat pe Szabolcs și Tas să traverseze Crișul la Szeghalom, forțând astfel maghiarii să se retragă temporar. Árpád încearcă din nou să cucerească ducatul lui Menumorut, trimițând alți doi comandanți, Ósbó și Velek, după nașterea fiului acestuia, Zoltán. Maghiarii asediază capitala Biharia care a fost apărată de „ostași

adunați din diverse țări” în timp ce Menumorut se refugia cu familia sa în pădurea Igyfon. După ce a fost informat despre căderea capitalei sale, ducele s-a predat și a fost de acord să-și dea fiica în căsătorie lui Zoltán. Árpád a acceptat această ofertă, permițându-i lui Menumorut să-și continue domnia asupra Bihariei până la sfârșitul vieții sale, după care titlul îi revine fiului său. Menumorut moare fără urmași nu cu mult înainte de 907, lăsând „întregul său regat în pace” ginerelui său, Zoltán.

Țara Românească

Prezența vlahilor în istoria țărilor române intră din nou în obscuritate pentru următoarele două secole, odată cu înlăturarea acestora de la conducerea ducatelor și punerea pe scaun al unor guvernatori maghiari. La finalul secolului al XII-lea, o revoltă izbucnește în nordul Imperiului Bizantin, la sud de Dunăre, a populațiilor bulgare și vlahe sud-dunărene, conduse de frații Petru și Asan [12]. Răscoala a fost provocată de o creștere a taxelor impuse asupra regiunii, împăratul bizantin Isaac II Anghelos având dorința de a finanța nunta fiicei sale. Cu sprijin militar primit de la cumani, cei doi frați îi înfrâng pe bizantini și astfel reînvie Imperiul Bulgar în Balcani [13]. Noul imperiu al bulgarilor și vlahilor a dominat Balcanii și teritoriile de la nord de Dunăre pentru două secole, între anii 1185 și 1396. Perioada de declin a imperiului a început odată cu schimbarea strategiei împotriva invaziei mongole, când regența noului țar, Kaliman I, a hotărât să le plătească tribut, în ciuda succeselor pe care armatele bulgare le-au avut împotriva mongolilor. În 1241, vasalii cumani ai bulgarilor sunt alungați de către mongoli din țara la nord de Dunăre numită Valahia. O parte din Țara Românească a fost probabil disputată pe scurt de Regatul Ungariei și Bulgari în perioada următoare, dar se pare că slăbirea severă a autorității maghiare în timpul atacurilor mongole a permis înființarea unor noi organizări statale [14].

Geneza Valahiei începe cu mitul lui Radu Negru, un voievod din Transilvania, care ar fi „descălecat” împreună cu alți cnezii, astfel fondând Țara Românească și, odată cu aceasta, dinastia Basarab. Unul dintre fii săi, Vlaicu Basarab, îl va urma pe tron, dobândind numele de Basarab I. Izvoarele istorice atestă fundalul voievodului Basarab I diferit. Conform unui hrisov scris de Carol I al Ungariei în 1324, Basarab I era fiul lui Thocomerius, domn al Olteniei [16], izvor în care era descris drept „voievodul nostru al Țării Românești”. Aceasta arată că Carol I îl privea pe Basarab ca pe un vasal loial la acea vreme. O serie de noi documente încep să fie redactate care denotă denaturarea relațiilor dintre Basarab și coroana ungară. O carte regală din 18 iunie 1325 îl descrie pe Basarab drept „necredincios coroanei maghiare”, arătând că Basarab a trădat

coroana. O carte regală din 1329 îl enumera pe Basarab, alături de bulgari, sârbi și tătari, drept un dușman care „[a făcut] incursiuni ostile” în jurul Mehădiei [17]. În paralel, Basarab își întărea relațiile diplomatice cu Imperiul Bulgar, asistând direct pe țarul Mihai III Shishman, împreună cu forțe primite de la tătari, în războiul pe care îl purta cu Serbia în 1330. La bătălia de la Velbužd din același an, armata regelui sârb Ștefan Dușan înfrânge forțele lui Shishman, care va fi ucis încercând să se retragă de pe câmpul de luptă.

În septembrie 1330, regele ungar Carol I pornește o campanie împotriva lui Basarab, considerând că armata sa a fost slăbită în urma bătăliei cu sârbi. Basarab, aflându-se sub presiunea ofensivei regelui ungar, îi cere pace oferindu-i despăgubiri în valoare de 7.000 de mărci de argint, Banatul de Severin, tribut anual și un fiu de al voievodului la curtea regelui. Conform cronicii polonezului Jan Długosz, se semnează un armistițiu între cele două părți, cu condiția ca vlahii să conducă armata invadatoare înapoi în Ungaria pe cel mai scurt drum. Ghizii vlahi puși la dispoziția regelui de către Basarab i-ar fi condus apoi pe unguri într-un defileu unde acesta le pregătise o capcană. Astfel, în noiembrie 1330, în timpul unui exercițiu militar la Posada, Basarab I surprinde armata ungară într-o ambuscadă, care rezultă într-o înfrângere umilitoare pentru Carol I [18]. Dobândind această victorie în fața ungarilor, Basarab I a reușit să câștige independența Țării Românești și să înceapă un proces de consolidare a puterii sale.

Moldova

La mijlocul secolului al XIII-lea, Ungaria se confrunta cu o invazie a tătarilor. În cadrul acestui conflict, regele Ludovic I a reușit să își extindă sfera de influență până în Moldova, cu scopul de a crea o barieră împotriva migratorilor. Campaniile sale victorioase împotriva tătarilor îl determină pe rege să creeze marca Moldovei, a cărui duce devine Dragoș Vodă [19]. Sas, unul dintre fii săi, îl urmează la tron și continuă relațiile cu Ungaria. Un moment cheie în istoria Moldovei îl reprezintă începutul campaniei împotriva Moldovei a voievodului Bogdan de Cuhea a Maramureșului, care, împreună cu nepotul său, Ștefan fiul lui Iuga, au alungat pe Sas și pe fiul acestuia Balc. Sas și Balc se întorc în Maramureș, dar ducele declară suveranitatea Moldovei și implicit devine primul domn al Moldovei [20]. Bogdan I va rezista încercărilor lui Ludovic I de a-l supune, astfel consolidându-și în continuare titlul de întemeietor.

Înainte de a deveni domn al Moldovei, Bogdan era voievod al Maramureșului. A primit titlul de duce de la Carol I de Anjou al Ungariei, care i-a dat în stăpânire vreo 17 sau 18 sate. De asemenea, datorită

sprrijinului militar oferit, Carol I îi concedase stema sa de familie, crini de aur în câmp albastru. Bogdan urmează să cadă în dizgrația lui Ludovic I de Anjou, succesorul lui Carol I din cauza implicării sale într-un conflict din 1343 împotriva unui susținător al noului rege. În 1349, nepotul lui Bogdan I, Ștefan, îl alungă din Giulești pe cneazul Gyula cu intenția de a-l convinge să treacă de partea lui Bogdan, care se împotriveaua coroanei [21].

Concluzie

O parte considerabilă din istoria poporului român ne este cunoscută exclusiv din tratate și cronici ale națiunilor cu care vlahii se învecinau. Observând dovezile ce provin de la curțile regalităților bizantine și ungare, putem analiza evoluția comunicării și cooperării dintre diversele neamuri și românii medievali sau, deopotrivă, degradarea relațiilor, până la rivalitate, dintre aceștia și domnii care îi subjugau. Spiritul independenței vlahilor a parcurs o cale lungă, până când a ajuns suficient de puternic încât să determine o singură persoană cu un număr restrâns de aliați să poarte un război cu o forță imperialistă, dominatoare. De asemenea, observabilă este și tendința vlahilor de conviețui cu culturi complet diferite față de aceștia, precum bulgarii, cumanii sau secuii. Toate cele menționate, însumate, ne redau o imagine asupra formei relativ rudimentare de diplomație utilizate de către strămoșii românilor moderni.

BIBLIOGRAFIE

- [1] Gh. Iacob, „*Diplomație – Uzațe și Tehnici Diplomatice*”, Universitatea Alexandru Ioan Cuza din Iași, 2005.
- [2] Peter H. Sand, „*Mesopotamia 2550 B.C.: The Earliest Boundary Water Treaty*”, Universitatea din Munich, 2018.
- [3] „*Fontes Historiae Dacoromanae*”, vol. 2, Editura Academiei, 1970.
- [4] Gheorghe Bichir, „*Cultura Carpică*”, Editura Acad. Republicii Socialiste România, 1973.
- [5] Lyubomir Ivanov, „*Essential history of Bulgaria in seven pages*”, Academia Bulgară de Științe, 2007.
- [6] Adolf Armbruster, „*Romanitatea Romanilor: Istoria Unei Idei*”, Editura Encyclopedica, 1993.
- [7] C. A. Macartney, „*The Medieval Hungarian Historians: A Critical & Analytical Guide*”, Cambridge University Press, 1953.
- [8] „*Anonymus, Notary of King Béla: The Deeds of the Hungarians*” tradus și editat de Martyn Rady și László Veszprémy, CEU Press, 2010.
- [9] Alexandru Madgearu, „*Românii în opera Notarului Anonim*”, Centrul de Studii Transilvane, 2001.

- [10] Pál Engel, „*The Realm of St Stephen: A History of Medieval Hungary, 895-1526*”, I. B. Tauris Publishers, 2001.
- [11] Ioan Aurel Pop, „*Romanians and Hungarians from the 9th to the 14th Century: The Genesis of the Transylvanian Medieval State*”, Centrul de Studii Transilvane, Fundația Culturală Română, 1996.
- [12] John Van Antwerp Fine, „*The Late Medieval Balkans: A Critical Survey from the Late Twelfth Century*”, University of Michigan Press, 1994.
- [13] Victor Spinei, „*The Romanians and the Turkic nomads north of the Danube Delta from the tenth to the mid-thirteenth century*”, 2009.
- [14] Constantin Giurescu, „*Istoria Românilor*”, Vol. I, ediția a V-a, 1946.
- [15] Ștefan Ștefănescu, „*Istoria medie a României*”, Vol. I, 1991.
- [16] Vlad Georgescu, „*The Romanians: A History*”, Ohio State University Press, 1991.
- [17] István Vásáry, „*Cumans and Tatars: Oriental Military in the Pre-Ottoman Balkans, 1185-1365*”, Cambridge University Press, 2005.
- [18] „*The Annals of Jan Długosz : an English abridgement = Annales seu cronicae incliti regni Poloniae*”, traducere și editare realizată de Maurice Michael, West Sussex, 1997.
- [19] A. V. Boldur, „*Istoria Basarabiei*”, Editura Frunza, 1992.
- [20] Constantin Rezachevici, „*Cronologia critică a domnilor din Țara Românească și Moldova a. 1324-1881*”, Volumul I, Editura Enciclopedică, 2001.
- [21] Ștefan S. Gorovei, „*Dragoș și Bogdan întemeietorii Moldovei*”, București, 1973.

PRIVIRE DIACRONICĂ ASUPRA UNEI DISCIPLINE

Alin COMAN*

Încă de la începuturile umanității, s-a dorit să se știe mai mult despre cauzele și mecanismele diferitelor afecțiuni care provoacă suferință pacientului. Răspunsurile la întrebările puse au început să capete formă abia în anii 460-370 î.Hr., când s-a făcut tranziția strict de la idei religioase și supranatural, la o abordare rațională pentru investigarea și tratamentul diferitelor boli. Fondatorul medicinei, Hippocrate, un geniu clinician și filozof, a fost primul care a urmat o atitudine rațională și etică în practică. El a urmat concret studiul simptomelor pacientului și a descoperit și descris metode noi de diagnostic. Metodele lui majore au fost observarea obiectivă, gândirea de a trata pacientul și nu boala și evaluarea onestă. Conceptele etice introduse de Hipocrate în practica medicinei au fost așa de pertinente, încât s-a instituit de atunci și arhicunoscutul jurământ al lui Hipocrate.

Studiul anatomiei umane a fost încurajat în anii 1500, de către Leonardo da Vinci, prin picturile sale, care inspirau reproducerea cât mai fidelă a corpului uman și, mai târziu, de către Vesalius, care a inițiat disecția corpului uman pe criminali executați, teoretic făcând astfel prima necropsie. Fondatorul primului microscop creat și folosit în studiul medicinei a fost Antony van Leeuwenhoek, în anii 1600, un modest negustor de pânză, care a văzut pentru prima dată la microscop hematiile. Spre sfârșitul vieții, în anul 1714, a creat o altă metodă remarcabilă pentru ușurarea diagnosticului microscopic prin colorarea pieselor de studiu. Clinicianul care a inițiat studiul intensiv al anatomiei patologice și care a contribuit cu descoperiri remarcabile în acest sens a fost Giovanni B. Morgagni, în anii 1700. El a publicat o carte despre experiența sa de-o viață de peste 700 de necropsii și astfel a introdus conceptul de corelare clinico-patologică, prin stabilirea unei relații între cauză, leziune, simptome și evoluția unei boli. Chirurgul faimos din Anglia, Sir Percival Pott, a fost primul care a descoperit cancerul pulmonar la un curățător de șemineu, tot în anii 1700, și a identificat fumul de șemineu ca primul factor cancerigen. R.T.H. Laennec a fost un fizician și clinician care a contribuit de asemenea cu numeroase descoperiri la începuturile anilor 1800, cum ar fi pleurezia și afecțiunea care îi poartă numele, ciroza

* UMF Timișoara

Laennec. Pe la mijlocul anilor 1800 au fost descoperite pentru prima data microorganisme cauzatoare de boli, descoperire făcută de către chimistul Louis Pasteur, astfel demontând teoria anterioară a generării spontane de boli și a stabilit teoria germenilor. În timpul studiului bolilor infecțioase, a fost descoperit conceptul de sistem imun și de alergii, analizate de către Edward Jenner, care a pus bazele imunizării. Până la sfârșitul secolului 19, studiul anatomiei patologice a ramas strict bazat pe autopsie, rămânând astfel o știință retrospectivă. Rudolf Virchow (1821-1905) este primul clinician care a studiat intensiv la microscop piese de țesut la un nivel celular, incluzând anatomia patologică drept metodă de investigare. Virchow avea două mari ipoteze descoperite în urma cercetarilor sale, acestea fiindcă toate celulele provin din celule de origine și că boala este o alterare a structurii și funcției normale a celulelor.

Conform metodologiei sale, se poate vorbi de mai multe ramuri specializate ale anatomiei patologice:

- patologia clinică, ce se referă la cuantificarea constituenților biologici, biochimici și chimici ai serului și plasmei din sânge și ai altor fluide corporale, cum ar fi urina și materialul seminal. De asemenea, se ocupă de testele de sarcină și de identificarea tipurilor de tumori;

- patologia imună este preocupată de detectarea anomaliilor sistemului imunitar, inclusiv cauzele și efectele alergiilor, bolilor autoimune și imunodeficienței;

- patologia microbiologică identifică paraziți, ciuperci, bacterii și viruși implicați în boli și evaluează daunele cauzate de acești agenți infecțioși.

Patologiile clinice, imunologice și microbiologice depind în mare măsură de utilizarea sistemelor de testare sau a reactivilor comerciali, care economisesc mult timp și reduc la minimum erorile.

- patologia moleculară se bazează în principal pe aplicarea reacției în lanț a polimerazei (PCR), mai cunoscută prin acronimul său în limba engleză (PCR). Patologia moleculară presupune aplicarea tehnicilor de biologie moleculară în scopuri diagnostice. Tehnicile de patologie moleculară sunt adesea caracterizate printr-o sensibilitate și specificitate foarte ridicate, cum ar fi PCR, Southern blot, Northern blot, Western blot, test ELISA, dar sunt frecvent complexe și costisitoare. Exemple de patologie moleculară sunt evidențierea ADN-ului micobacteriei tuberculoase (TB) sau a virusului papiloma uman (HPV) în biopsii sau citologii. Analiza moleculară a unor tumori (de exemplu, limfoame) poate permite recunoașterea și caracterizarea mai ușoară a tumorii.

- patologia genetică se ocupă cu grupele sanguine, erorile metabolice înnăscute, aberațiile cromozomiale și malformațiile congenitale.

Scopul anatomiei patologice a fost din totdeauna identificarea concretă a leziunilor, pentru stabilirea unui diagnostic, ghidarea terapiei, verificarea diagnosticului și eficiența tratamentului.

Diagnosticul anatomo-cito-histopatologic al bolilor include următoarele activități: examen macroscopic (la efectuarea necropsiei și la examinarea macroscopică a pieselor chirurgicale), examen microscopic citopatologic (pentru frotiuri, amprente și puncții aspirative cu ac fin etc.), examen histopatologic al fragmentelor de organ (pieselor) prelucrate la parafină (al biopsiilor obținute de la endoscopii, prin puncție – biopsie, al secțiunilor recoltate din piesele chirurgicale, sau al pieselor recoltate la necropsie), examen histopatologic la gheață (sau al fragmentelor de organ prelevate intraoperator), examen imunohistochimic și eventual examen ultrastructural.

Mijloacele și metodele parcurse, cu ajutorul cărora se ajunge într-un final la stabilirea unui diagnostic sunt multiple. Prima etapă este biopsia, care reprezintă prelevarea unei probe de țesut din corpul uman pentru a fi supusă examinării ulterioare, cu ajutorul microscopului. Urmează etapa de prelaborator: țesutul prelevat este transportat rapid în laboratorul de anatomie patologică; apoi piesa este pusă (fixată) într-o soluție de formaldehidă; scopul fixării pieselor este de a păstra permanent țesutul și celulele într-o stare cât mai apropiată de cea din timpul vieții, până la următoarea etapă; următoarea etapă este una amintită anterior și anume examenul macroscopic, în care clinicianul trebuie să descrie dimensiunea, conturul, culoarea și consistența leziunilor indentificate; după care piesa se secționează în bucăți mai mici, iar fiecare parte se pune separat într-o casetă de plastic; apoi casetele se umplu cu o soluție de parafină, se îngheață, apoi se scoate din casetă blocul obținut și se taie în fâșii foarte subțiri de către un aparat special (microtom); ultima etapă este punerea acestor fâșii de țesut pe lame de sticlă și colorate pentru o evidențiere mai bună a leziunilor; după care produsul finit poate fi studiat la microscop.

Există o deviere de la acest proces complex de obținere a unei lame în situațiile de urgență, adică în timpul intervențiilor chirurgicale când se face examenul extemporaneu. Acest examen constă în prelevarea unui țesut prin biopsie direct de la pacientul în operație și urmează a fi adus la laborator, înghețat într-un mediu lichid cu un aparat special numit criostat și apoi tăiat la microtom și așezat pe lame. Tehnica aceasta se face relativ repede, cu un timp necesar de aproximativ 20 de minute pentru stabilirea unui diagnostic simplu și orientativ, în principal folosită pentru stabilirea prezenței unei leziuni benigne sau maligne.

Odată cu apariția medicinei de precizie din ce în ce mai personalizate în oncologie, rolul patologilor a devenit crucial în toate fazele procesului

diagnostic și terapeutic. În screening-ul tumorilor uterine de la Hpv, „testul Papanicolau” și executarea unor teste moleculare pentru a defini dacă există o infecție cu risc mare de inducere a cancerului sunt delegate anatomiiilor patologice. „În screening-ul pentru cancercele de sân și de colon – adaugă Sapino – intervenim punând diagnosticul pe aspirația cu ac fin sau biopsie pe leziuni identificate ca „suspecte” la examenul radiologic și colonoscopic.

Historradiografia sau citoradiografia sunt tehnici care utilizează izotopii radioactivi pentru punerea în evidență pe secțiuni a unor structuri sau proprietăți funcționale ale țesuturilor și celulelor. Astfel poate fi urmărită deplasarea în organism a unor celule sau substanțe (antigen, anticorpi) marcate cu substanțe radioactive, după cum particulele radioactive se acumulează în anumite organe (iodul radioactiv în tiroidă) sau celule (timidina în celulele pe cale de diviziune) în raport cu starea funcțională a organelor sau celulelor respective. Substanțele radioactive impresionează pelicula fotosensibilă cu care este obdusă secțiunea histologică, apărând sub formă de puncte negre care pot fi apreciate cantitativ.

Microscopia electronică a permis de asemenea importante progrese în elucidarea unor boli și în precizarea unor diagnosticuri. Pe lângă tehnicile obișnuite, informații suplimentare pot fi obținute prin combinarea acestui examen cu tehnici enzimologice sau utilizarea izotopilor, ca și prin realizarea microscopiei electronice în relief (procedul scanning).

Cea mai subtilă metodă a examenului microscopic în anatomia patologică, ca și în alte specialități este, la ora actuală, imunomicroscopia, în special utilizarea anticorpilor monoclonali. De mai mult timp, au fost obținute rezultate deosebite prin utilizarea unor metode de imunofluorescență sau imunoenzimologie: s-a demonstrat existența unor structuri în anumite celule sau tesuturi prin tratarea secțiunilor cu anticorpi legați cu substanțe fluorescente (care străluceau în lumină ultravioletă când erau fixate de structura investigată) sau enzime (care se activau în această situație, producând o reacție colorată). Prin astfel de procedee s-a demonstrat natura autoimună a unor boli, a antigenelor de transplantare sau tumorale, prezenta unor virusuri sau a unor enzime. Metoda a obținut o specificitate perfectă în urma preparării de către Kohler și Milstein în 1975 a anticorpilor monoclonali, care reacționează strict specific cu anumite structuri. Cu această metodă pot fi puse în evidență pe suprafață sau în interiorul celulelor cele mai diverse structuri, receptori, antigene, anticorpi, virusuri, enzime, permițând importante descoperiri, dar și aplicații clinice de mare precizie și subtilitate, în special în diagnosticul diferitelor boli.

Ca metodă modernă, telepatologia folosește tehnologia telecomunicațiilor ca să faciliteze transmiterea de imagini anatomo-patologice între locații situate la distanță, în scop diagnostic, educațional sau de cercetare. Tot mării producători de echipamente medicale dețin monopolul acestei zone, dar au apărut și firme software sau combinate anatomo-patologice-software care oferă soluții de telepatologie cum ar fi HistogenX sau Pathomation. De departe, cel mai vast domeniu al anatomiei patologice digitale este cel ce se ocupă cu asistarea și automatizarea diagnosticului. Dacă, în cazul celorlate două direcții, formalizarea conceptelor a fost realizată, în prezent încercându-se implementări cât mai bune a acestora, în materie de asistare și automatizare a diagnosticului totul este în desfășurare. Baza largă a direcției de dezvoltare este dată de mai mulți factori, printre care, "dar fără a se limita": tehnicile de colorare care sunt greu de standardizat, diversitatea aspectelor imaginilor analizate și nu în ultimul rând personalul implicat – medici fără cunoștințe tehnice în domeniul informaticii și informaticieni fără cunoștințe medicale – rezultând o colaborare greoaie.

În contextul unei medicine bazate pe dovezi și al unei nevoi mereu crescânde de diagnostice de mare precizie, putem arăta cum algoritmi computaționali pot fi folosiți pe de-o parte pentru asistarea și cuantificarea numerică a diagnosticului, iar, pe de altă parte, pentru îmbunătățirea imaginilor digitale necesare unui diagnostic corect. Telepatologia a fost deja folosită în scopuri de diagnostic cu rezultate bune. În studiul lui Weinberg DS, patru patologi au efectuat diagnostice pe 200 de cazuri de rutină (50 de cazuri fiecare). Aceste diagnostice au fost făcute pe imagini de telepatologie statică cu imagini stocate pe CD-ROM și pe preparate convenționale de lame de sticlă. Concordanța diagnostică între diagnosticele în cristale și imaginile pe CD-ROM a fost de 87,5%. Medicii patologi au fost de acord în 95,5% din cazuri când diagnosticul a fost pus pe preparate convenționale și în 88,5% când au fost puse pe imagini fixe pe CD-ROM. Principalele dificultăți pentru diagnostic au fost legate de selecția imaginilor, lipsa unor imagini reprezentative suficiente, calitatea imaginilor și absența datelor clinice. Atunci când interconsultațiile au fost efectuate pe cazuri cu dificultăți de diagnostic, folosind un sistem de telepatologie în timp real sau dinamic, comparativ cu diagnosticele la microscopul optic convențional, rezultatele nu au ajuns la un asemenea acord. Necesitatea vizualizării preparatelor într-un microscop cu lumină convențională pentru a ajunge la un diagnostic exact a ajuns la un procent de 64%.

În general, și cu noile tehnologii, utilizarea telepatologiei arată un bun acord cu tehnicile de diagnostic convenționale. Conform studiilor, această

concordanță variază între 81% și 100% și este, de asemenea, o metodă ieftină de efectuare a interconsultărilor.

În concluzie, anatomia patologică este o ramură vastă, complexă și indispensabilă a medicinei clinice moderne, ca și multe altele de altfel, dar aceasta este extrem de interesantă, deoarece ne întrebăm deseori din propria voință de ce se întâmplă anumite afecțiuni și cum pot fi ele diagnosticate rapid.

OBSERVAȚII ASUPRA DIPLOMAȚIEI ECONOMICE ROMÂNE

Adelina MĂNOIU*

Termenul *diplomație* provine din sintagma greacă veche *diplōma*, care înseamnă „îndoit în jumătate”. Acesta se referea la un document care permitea cuiva să călătorească sau să i se acorde privilegii special, fiind asociat în mod obișnuit cu funcția de diplomat. Cu toate acestea, date fiind contextele externe ale evenimentelor, domeniul diplomatic a devenit, cu timpul însă mai preocupat de conexiunile internaționale, odată cu trecerea timpului. Un diplomat era o persoană care a funcționat ca mediator pentru țara sa în secolul al XVIII-lea. Acest lucru este mai în concordanță cu modul în care este definită acum diplomația contemporană. În ceea ce privește regăsirea pentru prima dată a termenului *diplomație* în spațiul românesc, acesta apare inițial în cuprinsul lucrării “Hronicul vechimii a romano-moldo-vlahilor”, redactat de Dimitrie Cantemir, la începutul secolului al XVIII-lea. Utilizarea acestuia se făcea cu referire la un document-hrisov. Folosirea termenului cu semnificația contemporană s-a făcut în cuprinsul *Vocabularului franțezo-român*, scris sub egida lui Aaron Florian, Petrahe Poenaru și G. Hill, în anul 1840.

Diplomația economică se referă însă la un tip de diplomație auto-explicativă, care implică orice tip de diplomație care ajută economia și prosperitatea unei țării. Acesta este un domeniu important al relațiilor internaționale, deoarece cuprinde toate aspectele comerțului, investițiilor și impozitelor. Comerțul, în special, este esențial pentru menținerea unor legături internaționale favorabile, astfel încât este o chestiune delicată care trebuie tratată cu prudență. Totodată, diplomația economică include și ajutorul extern ce poate fi oferit, un exemplu al modului în care banii pot fi folosiți pentru a transmite sprijin unei țări în curs de dezvoltare sau unei națiuni ce se confruntă cu dificultăți de ordin economic, în timp ce, în același timp, manifestă putere. Posibilitatea de a oferi asistență financiară țărilor în caz de catastrofe naturale sau războaie ar putea demonstra altor țări că un respectiv guvern dispune de suficiente resurse financiare pentru a se proteja împotriva oricăror amenințări.

Lucrarea noastră prezintă o cercetare calitativă în domeniul diplomației economice, prin înregistrarea începuturilor tangențelor economico-

* Masterand Academia de Studii Economice din București

financiare în mediul diplomatic și modul în care acestea au operat asupra dezvoltării țării noastre. Unificarea principatelor în 1859, secularizarea averilor monahale, emanciparea și cedarea de pământ robilor, în conformitate cu Legea țării și reforma instituțională ulterioară, precum și obținerea independenței statului în 1877, au creat condiții favorabile pentru promovarea unei politici economice sistematice în ceea ce privește sprijinul forțelor de producție naționale, acumularea și utilizarea capitalului financiar. Diplomația economică a fost cea care a dat potențialul de dezvoltare a țării noastre, bucurându-se de ajutorul și prezența capitalului extern.

Secolul al XIX-lea, spre exemplu, a fost marcat de importanța relațiilor economice în Principatele române, fapt care a fost evidențiat prin "construirea" unui consulat la Galați și a unui viceconsulat la Brăila. Diplomația economică și-a făcut simțită prezența și în momentele premergătoare ale reapariției problemei orientale. În acele contexte, țara noastră a ales ca modalitatea de obținerea a independenței naționale să se realizeze printr-un melanj între domeniul economic și cel diplomatic. Un moment de referință îl reprezintă perioada din timpul guvernului Maurer, care a reușit să închidă toate dosarele de datorii existente la acea vreme. Mai mult decât atât, datorită acestui eveniment, a fost demarat un proces, prin intermediul căruia s-au încheiat acorduri economice între țara noastră și statele din Occident, pentru obținerea de capital, ce urma a fi folosit în procesul de achiziționare a noilor tehnologii.

Încă un episod istoric îl reprezintă semnarea tratatului de pace cu Ungaria, în anul 1920, la Triaton. Prin acesta, celebrul Titu Maiorescu reușea ca Unirea Transilvaniei cu România să fie recunoscută și, astfel, economia țării avea să înceapă să prospere. Diplomatul a reușit să obțină semnarea de diverse acorduri, ca, de exemplu, colaborarea statelor pe plan economic. Însă nu toate încercările lui Maiorescu s-au soldat cu un succes. În perioada celebrei crize economice (1929-1933) ce lovea țara noastră, acesta a sperat că, prin acțiunile sale, va contribui la ameliorarea situației economice a țării noastre, fapt care nu s-a întâmplat. Totodată, trebuie punctat și faptul că, înainte de vara lui 1989, România avea o relație economică complicată și foarte organizată cu Occidentul, fiind una care era în mare parte antagonistă. Am trecut în revistă aceste radiografii, pentru a înțelege noile politici economice ale diplomației de astăzi și modul în care diplomația a contribuit la îmbunătățirea relațiilor economice ale României cu alte state. Cu toate acestea, trebuie să ne amintim că, în afara României și, într-o măsură mai mică, a Cehoslovaciei, toate națiunile est-europene erau profund îndatorată guvernelor occidentale și băncilor private.

De-a lungul timpului, au existat câteva acorduri limitate de comerț și cooperare între Uniunea Europeană și anumite țări din Europa de Est, în special România și Ungaria, în 1988. Acestea au permis totuși o gestionare favorabilă a importurilor, însă nu au eliminat obstacolele semnificative. România, în calitate de stat membru al Fondului Monetar Internațional și al Băncii Mondiale, era deja într-o măsură considerabilă supusă supravegherii din partea instituțiilor financiare strategice. De asemenea, sancțiunile care au caracterizat obiectivele întregului bloc estic s-au răsfrânt și asupra țării noastre. Acestea au fost mai întâi de natură militaro-diplomatică, România fiind chiar remarcată pentru un tratament special. Dar, de-a lungul anilor 1980, criteriul discriminării a devenit gradul de deschidere către lumea capitalistă în sistemele economice interne, iar țara noastră nu a fost exclusă.

Tranziția progresivă a economiei românești de piață, într-o economie capitalistă, a fost guvernată de acumularea de capital. Deficitul de capital intern, a cărui acumulare a fost limitată de factorii menționați mai sus, a dat capitalului străin șansa de a accesa piața. Implicațiile penetrării capitalului străin au făcut parte din costul modernizării economiei românești. Toate acestea trebuiau să contribuie la dezvoltarea și consolidarea sistemului economic contemporan. Domeniul de aplicare a acestui proces este limitat de faptul că economia românească va profita de beneficiile statului național unitar abia spre sfârșitul secolului al XX-lea.

În concluzie, diplomația economică este o componentă importantă a relațiilor internaționale. În timp ce este, de obicei, folosită pentru a sprijini colaborarea dintre anumite națiuni sau guverne, consecința finală este o societate mai pașnică la nivel mondial, care se bucură, în același timp, și de avantaje de ordin economic, precum stabilitate financiară, posibilitatea de îmbunătățire a nivelurilor exporturilor sau chiar posibilitatea de a se remarca și afirma pe plan extern, prin sprijinul oferit unui alt stat. La rândul lor, operațiunile diplomatice sunt cea mai sigură abordare pentru desfășurarea comerțului și a relațiilor internaționale, deoarece maximizează poziția și puterea diferitelor țări, fără a le expune la pericole sau sancțiuni semnificative. Chiar dacă diplomația nu poate asigura întotdeauna bunăvoința bilaterală, ea poate aproape întotdeauna să asigure neutralitatea față de antagonism.

Spre deosebire de economia altor națiuni, care au profitat din punct de vedere politic de guverne unitare, economia românească a fost împovărată, în primul rând, de colapsul statului și de faptul că toate provinciile istorice românești au fost sub control străin. De-a lungul timpului, rolul diplomației economice a României s-a schimbat și, în prezent, își propune să promoveze interesele economice în afara țării, să contribuie la creșterea comerțului internațional și să atragă investiții.

Diplomația economică este structurată într-o varietate de moduri pentru a sprijini obiectivele strategice ale țării noastre. Cu toate acestea, nu trebuie să uităm începuturile care au stat la baza evoluției ariei de interes amintite și datorită cărora există realizările pe care le avem astăzi.

BIBLIOGRAFIE

- Atanasiu, C. I. (2021), *Diplomație și actori geopolitici în epoca interdependenței complexe*, Coordonatori: Maria Costea, Simion Costea, Editura Napoca Star, Cluj, 2021. *Dunărea și Marea Neagră în spațiul euroasiatic. Istorie, relații politice și diplomație*, 9(3), 345-349.
- Beniuc, V., & Beniuc, L. (2015), *Abordarea etimologică, metodologică și conceptuală a termenului „diplomație” prin prisma teoriei relațiilor internaționale și dreptului internațional. Relații internaționale. Plus* (2), 10-30
- Berindei, D. (1965), *Din începuturile diplomației românești moderne*. Editura politică.
- Berindei, D. (2011), *Politică externă și diplomați la începuturile României moderne*. Editura Mica Valahie
- Diaconu, M. (2014), *Activitatea Legației române la Londra (1946-1948)*. *Romanian Journal of History and International Studies*, 1(2), 195-206.
- Malinschi, V. (1985), *Economia, dreptul, diplomația în viziunea lui N. Titulescu: studiu sociologic*. Editura Academiei Republicii Socialiste România.
- Rus, M. I. (2020), *Caracteristici ale diplomației româno-italiene în perioada 1965-1971. Anuarul Institutului de Istorie» George Barițiu «-Series HISTORICA-Supliment*, 59 (LIX, 2), 36-43.
- Vasilcovschi, N. (2012), *The Economic Diplomacy of Romania and Bulgaria: Importance in the Regional Context*. *L'Europe Unie*, 6(6), 52-55.

OBSERVAȚII ASUPRA MEDICINEI ROMÂNEȘTI

Diana Andreea BARAC*

Începuturile medicale românești se corelează substanțial cu învățământul medical, care s-a fundamentat în ultimele decenii ale secolului al XVII-lea și primele decenii ale secolului al XVIII-lea, în timpul domniei lui Brâncoveanu, când, la curtea domnitorului, apar medici italieni, greci și alsacieni ce propun și experimentează aici noi tehnici de specialitate. La momentul respectiv, academiile domnești erau adevăratele unei medicini empirice și filozofice, abordare caracteristică vremii, ceea ce avea să reprezinte și epicentrul pe care s-a edificat domeniul.

Un pilon esențial al acestuia se formează prin înființarea, la Cluj, a primei școli medico-chirurgicale, al cărei scop era instruirea chirurgilor și obstetricienilor, precum și formarea învățământului din cadrul breslei de bărbieri chirurgi, unde se dorea pregătirea unui personal sanitar mediu, având ca deziderat dobândirea capacității de a asista și să ajute activitatea medicilor, uneori chiar și înlocuirea acestora.

În 1779, școala medicală de la Cluj, după mai bine de 10 ani de existență mono-catedrală, se bucura de înființarea a trei noi catedre: cea de fiziologie, patologie și oftalmologie, lărgindu-și astfel orizonturile spre dorința de înțelegere și cunoaștere a patologiilor, ce începea să se instaleze, odată cu capitalismul în dezvoltare, în mai multe colțuri ale lumii, societatea dorindu-și să se îndrepte spre noi mijloace de înăvuiere, știință și tehnică, bucurând-se de un mare avânt, pretutindeni în lume.

Așadar, în timp ce în spațiul românesc abia se contura concretizarea unui sistem sanitar, în occident, odată cu trecerea în secolul XIX, populația era martora unor descoperiri majore, precum cele ale lui Darwin și Pasteur în domeniul biologic și medical, încheierea rivalității nejustificate dintre clinică și laborator și chiar strânsa legătură ce avea să se formeze între acestea, ceea ce a dus la profunde optimizări ale metodelor de examinare a bolnavilor, după 1850 apărând inclusiv studiul temperaturii și corelația acesteia cu inflamația. Acum apar noi invenții, precum oftalmoscopul, cistoscopul și laringoscopul, dar și noi ramuri și subramuri ale științei medicale, cum ar fi embriologia și bacteriologia, forma celei din urmă fiind profund conturată de descoperirea pneumococului,

* UMF Bucuresti

stafilococului și streptococului. De asemenea, prinde tot mai multă forță problema vaccinării anti-turbare, iar chirurgia suferă metamorfoze uriașe în a doua jumătate a secolului, datorită descoperirii anesteziei și asepsiei. Prin urmare, se poate constata că această epocă se caracterizează prin transformări majore, adaptări și îmbunătățiri în întreaga lume, nu doar în spațiul țării noastre.

În cadrul înțelegerii prompte a formării și structurării concrete a sistemului medical și sanitar românesc, un rol cheie îl constituie, și la noi, analiza segmentară a secolului al XIX-lea și a tuturor evenimentelor, descoperirilor și schimbărilor majore ce au făcut ca această perioadă să fie un punct major de cotitură în istoria închepturilor medicinei romane.

Din cauza epidemiei de ciumă din 1828, ce afectează existența curentă a locuitorilor din Principatele Dunărene, se înțelege gravitatea situației și se recurge la aplicarea unor măsuri sanitare ce sunt incluse în Regulamentul Organic, ce prevedea o perspectivă obiectivă asupra prevenției, prin organizarea unei linii de carantinare la nivelul marilor fluvii, Prutul și Dunărea. În efect, se manifestă tot mai pregnant, în anul următor, ideea organizării sanitare pe județe, apărând astfel prima împărțire sanitar administrativă a Țării Românești, condusă de "Comitetul Carantinelor", iar în București, de "Comisia Doctoricească". Aceste două servicii, ce funcționau cu o oarecare independență, se vor contopi sub o singură conducere, la aceasta adăugându-se și "Comitetul Caselor Făcătoare de Bine".

Pe măsură ce epidemiile de ciumă deveneau tot mai rare, atenția conducerii s-a îndreptat spre statornicirea unui număr de spitale permanente, amplasate în orașele cheie. Se dorea, totodată, încetarea practicărilor ilicite a medicinei de către persoane necalificate și ușurarea recrutării unui personal superior, recurgându-se astfel la lărgirea deschiderii spre studiu și sporirea interesului pentru acest domeniu nou și extrem de necesar la nivel social, pe calea de creștere semnificativă a salariilor, acțiunile descrise făcând parte din proiectul de "întindere a așezămintelor sanitare și de îmbunătățire a serviciului medical", proiect ce avea să reformeze și să structureze tehnicile de împărțire și abordare medicală.

În cadrul proiectului, se menționa distribuirea în fiecare oraș mai mare a câte unui medic învățat, ce dobândise diplome și care avea numeroase împluterniciri. Dar, cum numărul acestora era insuficient, proiectul mai prevedea și numirea unui felcer, acesta având atribuții inferioare medicului, precum vaccinarea copiilor, aplicarea alifiilor și căutarea pacienților cu situații materiale precare.

Organizarea sanitară a Bucureștiului era descrisă în proiect sub forma împărțirii spațiului în 5 segmente, fiecărui segment dându-i-se denumirea de "despărțitură", în limbajul vremii, fiindu-i alocat câte un

doctor specializat atât în medicină, cât și în chirurgie, ce trebuia să aibă domiciliul în segmentul pe care îl reprezenta și care era responsabil cu vizitele la domiciliul pacienților. Pentru o funcționare eficientă a sistemului de urmărire medicală, exista chiar și un cod al culorilor segmentelor administrative.

De asemenea, proiectul prevedea și organizarea unei școli de mică chirurgie în spațiul Țării Românești, în cadrul spitalului Colțea, una dintre cele trei mari structuri spitalicești funcționale, cu scopul de a instrui felceri și de a le crește atribuțiile, după absolvirea școlii și promovarea unui examen final, aceștia căpătând funcțiile de bărbieri subchirurgi. Această idee a fost argumentată și susținută de dr. Nicolae Krețulescu, acesta dorindu-și elevarea profesională a celor considerați capabili de îndeplinirea anumitor proceduri medicale minore, precum și suplینirea, într-o oarecare măsură, a personalului necesar.

Important de înțeles este totuși delimitarea clară între absolvenții școlii de mică chirurgie și medici, absolvenților fiindu-le interzis să practice operații însemnate fără supraveghere sau să prescrie substanțe toxice. Atribuțiile acestora constau, în mare parte, în aplicarea bandajelor, realizarea cusăturilor, aplicarea cateterului, recoltarea sângelui și alte proceduri medicale cu dificultate și risc diminuate.

În anul 1843, medicina Țării Românești intră într-o nouă etapă evolutivă, odată cu apariția primului manual de anatomie în limba română, al Dr. Nicolae Krețulescu. Acesta își considera scrierea mai mult o sinteză și traducere a unor tratate franceze de anatomie descriptivă ale vremii. Totodată, se menționează în cadrul acestuia, că textul nu este adresat decât personalului de specialitate sau în pregătire pentru a profesa. Prin apariția acestui manual, intră, în terminologia de specialitate cuvinte tehnice, precum "cavitate", "bazin", "lombar", "sfenoid" și mulți alții, păstrați în limbajul medical până azi.

În același an, și în cadrul spitalului Filantropia avea să se deschidă o noua școală de mică chirurgie. Așadar, la jumătatea veacului, organizarea serviciului sanitar și medical făcuse progrese importante, ajutând la concretizarea unui sistem medical de extremă importanță socială, care, deși rudimentar, începea să îndeplinească, într-o mai mare măsură, nevoile pacienților.

Un pilon de rezistență în istoria începuturilor medicinei românești îl reprezintă venirea în țară a tânărului doctor Carol Davila, ce avea, la momentul acela, vârsta de numai 25 de ani și care, așa cum demonstrează viitorul, va reuși să modeleze viața medicală sub doi domnitori și sub conducerea primului rege al României. Presupus fiu al celebrului compozitor F. Liszt, tânărul Davila și-a petrecut primul deceniu din viață în Germania, urmând apoi liceul și plecând ulterior în Angles,

Franța, unde și-a petrecut patru ani ca elev stagiar într-o farmacie, alegând ulterior să renunțe la cariera de farmacist în favoarea celei de medic, urmând cursurile Facultății de mMedicină din Paris și obținând prin concurs funcția de extern și ulterior intern la spitalul "Hotel Dieu", unde studiază timp de trei ani chirurgia.

Prima funcție în țară a lui Carol Davila a fost cea de medic șefal "oștirii" și al spitalului de la Mihai Vodă, unde se găseau la momentul respectiv peste 300 de bolnavi. Pus în fața încercării de a trata toți pacienții, fie ei contagioși sau necontagioși, acesta reușește să organizeze un grup de infirmieri pentru suplimentarea nevoilor bolnavilor, acest fapt reprezentând punctul de plecare a unei metode de formare a personalului medical.

În cadrul activității sale ca medic șef, Davila a marcat mari momente de specialitate, cum ar fi efectuarea transfuziilor și diminuarea mării mortalități din spitale și inducerea unor noi metode de tratament, dând astfel curs efervescenței modernizatoare a medicinei. Acesta a organizat Serviciul Românesc de Ambulanțe, ce s-a distins ulterior, în timpul războiului de independență. Totodată, el a introdus consultațiile gratuite în spitale, a înființat o școală secundară de chirurgie și, nu în ultimul rând, facultatea de medicină, de mare prestigiu și astăzi, instituție de învățământ ce reprezintă structura de rezistență a începutului unitar al medicinei românești, apreciatăși căutată pretutindeni.

ȘCOALA DE SPITAL, ALTERNATIVĂ EDUCAȚIONALĂ TEMPORARĂ SAU ȘCOALĂ DE TRANZIT?

Maria Magdalena JIANU,
Valentin-Sorin POPESCU

1.0. Lucrarea de față este o cercetare legată de locul *Școlii de spital* în arealul educațional românesc, la care ne-am propus să ajungem prin evaluarea conceptului de Alternative educaționale, în raport cu învățământul de masă și a ambelor, în raport cu învățământul special. Pentru realizarea unei corecte analize a locului școlii de spital în sistemul educațional din România, vom realiza o prezentare recursivă a alternativelor educaționale, precum și a cadrului legislativ al învățământului special în care este integrată învățarea în spital, în momentul de față, demers care ne va oferi date importante pentru cercetarea noastră.

1.1. În termeni generali, Alternativele educaționale sunt variante pe care piața furnizorilor de educație, inclusiv statul, le oferă societății la învățământul public, pentru creșterea calității actului didactic în vederea favorizării unui parcurs educațional de succes. Este un truism faptul că opțiunea pentru un anumit tip de educație aparține fiecărei familii, care, în funcție de caracteristicile intelectuale ale copilului, de idealuri, de tradiții, de confesiune, alege între educația tradițională în școlile de masă și alternativele lor, cunoscând beneficiile, riscurile fiecăreia. Educația alternativă vizează așadar nu numai forma de organizare a școlii, ci și (mai ales) abordările diferite ale activităților de predare-învățare-evaluare, presupunând un curriculum specific, de regulă cu elemente de modernitate și de susținere a performanței, orientat înspre nevoile individuale ale elevului. Există astfel forme alternative care permit educația elevilor supradotați, programe pentru reducerea abandonului școlar, programe pentru educația elevilor aparținând unor culte religioase etc.

Termenul *Alternative educaționale* desemnează abordări diferite de predare și învățare, altele decât mijloacele educaționale tradiționale oferite de către stat. Alternativele educaționale trebuie înțelese ca un set de practici pedagogice, aranjamente didactice și modele metodologice ce sunt orientate spre elev, vizând, în același timp inițierea reformelor în școli. Încă de la începuturi, pedagogiile alternative au pledat pentru pluralism ca o expresie a libertății și democrației în domeniul educației. Respectul pentru identitate și diversitate reprezintă un principiu fundamental care ar trebui să conducă la eliminarea standardelor unice, specifice educației clasice.

Spre deosebire de învățământul alternativ, pentru care părinții optează benevol, în funcție de interesele copilului, de nivelul de dezvoltare intelectuală, educația copiilor internați mai mult de 4 săptămâni este o formă de învățământ de stat, spre care se îndreaptă familiile la un moment dat, din cauza unui context medical care nu-i permite elevului să participe activ la orele curente. De aceea, învățământul în spital este temporar, de cele mai multe ori, mobil și adaptat, în funcție de nevoile elevilor. Realitatea este că Școala de spital poate deveni, la un moment dat, singura instituție care permite elevului aflat în dificultate medicală temporară să își exercite dreptul fundamental la educație.

2.1. Caracteristicile generale ale învățământului alternativ

În România, învățământul alternativ ajută la configurarea conceptului de pluralism educațional, este organizat atât de stat, cât și particular, fiind o altă variantă educativă, diferită de cea din sistemul național de învățământ. Statisticile arată că peste 16.000 dintre copiii de vârstă școlară sunt înscriși într-o formă de învățământ alternativ și aceasta, inclusiv ca efect al multor campanii denigratoare la adresa sistemului public de învățământ, al rezultatelor obținute de elevii români la testele PISA, al procentului mare de bullying în școlile publice și, de aici, decizia părinților de a-și educa și instrui copiii prin forme moderne, cu mari promisiuni pentru acomodarea absolvenților pe piața muncii. Conform art. 59 din Legea Educației Naționale nr. 1/2011, actualizată: *(1) În sistemul de învățământ preuniversitar pot fi inițiate și organizate alternative educaționale, cu acordul Ministerului Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului, pe baza unor regulamente aprobate prin ordin al ministrului educației, cercetării, tineretului și sportului.*

(2) Acreditarea, respectiv evaluarea periodică a alternativelor educaționale se fac potrivit legii.

(3) Unitățile de învățământ preuniversitar alternativ dispun de autonomie organizatorică și funcțională, în conformitate cu specificul alternativei.

(4) La toate formele de învățământ alternativ în limba română, în limbile minorităților naționale sau în limbi de circulație internațională, se poate înscrie și pregăti orice [cetățean român](#).

(5) Cadrele didactice care predau la grupe sau clase din alternativele educaționale au dreptul la recunoașterea de către inspectoratele școlare județene și Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului a pregătirii și a perfecționărilor realizate de organizațiile, asociațiile, federațiile care gestionează dezvoltarea alternativei respective la nivel național.

În învățământul preuniversitar din România în conformitate cu prevederile OMECT nr. 5571/2011 actualizat, privind Regulamentul de organizare și funcționare a învățământului preuniversitar alternativ, sunt recunoscute următoarele alternative educaționale: Montessori, Freinet, Step by Step, Waldorf, Pedagogia Curativă și Planul Jena, care funcționează fie independent, ca învățământ particular, fie în cadrul sistemului de învățământului public, unde sunt organizate grupe sau clase la care predarea este conformă cu unul dintre sisteme. În vederea sprijinirii ministerului, instituțiilor subordonate acestuia, în stimularea pluralismului educațional, în exercitarea atribuțiilor care vizează învățământ preuniversitar alternativ de stat și particular, s-a înființat **Comisia Națională pentru Alternative Educaționale**, ca organism consultativ, fără personalitate juridică. **Instruirea educațională** specifică formelor alternative de educație are o arhitectură axată pe standarde academice ridicate, pe modalități noi, creative și antrenante de învățare, a căror aplicabilitate este asigurată prin planuri de învățare personalizate. Învățământul alternativ oscilează între a ține departe de tehnologie copiii și a implica tehnologia masiv în procesul didactic. De asemenea, alternativele educaționale aduc și suplimentarea limbilor străine, cu accent pe cele rare sau asiatice, ori cu grafii nelatine, elemente care pot constitui un pașaport al succesului elevilor, în perspectiva pieței muncii. **Personalul didactic** care desfășoară activitățile este constituit din profesori care au urmat cursuri de specialitate, fiind validați pentru educația alternativă, ceea ce face ca aplicarea curriculumului, adaptarea metodelor didactice în funcție de caracteristicile fiecărui elev să fie realizate performant. Totodată, profesorii din învățământul alternativ beneficiază de programe de formare continuă, astfel încât strategiile didactice și metodele de predare specifice sunt optimizate, adaptate și perfecționate permanent. **Spațiul de învățământ în care se desfășoară** programele alternative de învățare este adaptat, rezonând cu finalitățile educaționale și stimulând plăcerea de a învăța, curiozitatea și starea de bine a elevului. Acesta este obligatoriu curat, primitor, decorat cu elemente de specific. **Managementul** acestor instituții se bazează pe principiul conducerii colective, în sensul că atât directorii, cât și profesorii, părinții, elevii sunt implicați în buna organizare a programului educațional. Realitatea evidențiază că liderii acestor școli alternative dispun de spirit antreprenorial, cultură organizațională, au viziuni moderne, gândind programele în funcție de caracteristicile pe care le impun profesiile emergente, așa cum sunt acestea previzionate de specialiști. Pentru îndeplinirea obiectivelor și a scopurilor educaționale, cele mai multe dintre instituțiile în care se desfășoară forme alternative de

învățământ sunt părți ale unor organizații comunitare, naționale sau internaționale, colaborând eficient și permanent cu mediul de afaceri, cu instituțiile culturale.

În ceea ce-i privește pe elevi, programele de educație alternativă își bazează filosofia pe elaborarea de programe individualizate, adaptate nevoilor și așteptărilor, idealurilor familiilor, fiind concepute în așa fel încât aceștia să participe atât la activitățile didactice cu plăcere, fără inhibiții, cât și la procesul deluare a deciziilor, prin încurajarea acestora în a-și exprima punctul de vedere, în a se implica în optimizarea politicilor educaționale ale instituției. Totodată, elevii au o foarte riguroasă monitorizare a prezenței, a participării active la ore, a rezultatelor obținute, toate acestea fiind evaluate împreună cu profesorii clasei și cu părinții. De asemenea, unitatea de învățământ alternativ valorifică potențialul și rezultatele elevilor printr-un sistem de recompense, iar în privința examenelor, a notărilor, acestea sunt implicate cu prudență sau deloc în parcursul educațional, o parte dintre școli chiar renunțând la ele.

2.2. Învățământul desfășurat în spital este integrat, în legislația românească, în conceptul de învățământ special. Conform art. 52/ Legea 1/ 2011, (1) *Pentru copiii, elevii și tinerii cu boli cronice sau cu boli care necesită perioade de spitalizare mai mari de 4 săptămâni se organizează, după caz, grupe sau clase în cadrul unității sanitare în care aceștia sunt internați.* Ordinul ministrului educației nr. 5086/2016 din 31 august 2016, prevede, la art. 2 (2) că *Beneficiarii acestor forme de educație adaptate sunt copiii/elevii nedepasabili, cu boli cronice sau cu boli care necesită perioade de spitalizare mai mari de 4 săptămâni, cu sau fără alte deficiențe asociate, care, temporar sau permanent, nu pot frecventa cursurile școlare în cadrul unității de învățământ.* (4) *Scopul școlarizării la domiciliu și în spitale este acela de a le acorda elevilor aflați în imposibilitatea frecventării școlii de masă șansa de a atinge un nivel de educație corespunzător particularităților individuale, premisă a unei bune integrări sociale și profesionale.* (5) *Specificul educației la domiciliu și în spitale este reprezentat de adaptarea desfășurării procesului instructiv-educativ la posibilitățile de educație individuală ale fiecărui copil și la mediul în care se desfășoară acest proces.* (6) *Obiectivele urmărite prin școlarizarea la domiciliu, respectiv prin înființarea de grupe/clase în spitale sunt: a) asigurarea continuității școlarizării, care să permită elevului să promoveze anul de studiu în curs sau să participe la evaluările organizate pentru finalizarea unui nivel de învățământ; b) crearea și dezvoltarea unei bune relații de comunicare între mediul școlar și cel al copiilor, elevilor și tinerilor școlarizați la domiciliu/spital; c) asigurarea cadrului de acțiune comună a cadrelor medicale și a cadrelor didactice implicate în recuperarea și educația elevilor.*

În ceea ce ne privește, date fiind experiențele noastre directe cu procesul didactic din spital, admitem că școala de spital este o formă de învățământ tranzitorie sau o alternativă educațională temporară la școala de masă, adresându-se elevilor din școlile publice sau private care, din cauze medicale apărute instantaneu, nu mai pot frecventa școlile unde sunt înmatriculați. În esență, reglementările existente în Legea 1/ 2011 în această privință ni se pare că aduc o abordare superficială a elementelor de specific ale școlii de spital, care nu constituie decât argumente pur teoretice ale integrării acestei forme de educație în învățământul special, deoarece, per a contrario, practica aduce cu totul alte date. Astfel, elevii cuprinși în școala de spital au capacitățile intelectuale neafectate, sunt cu handicap temporar, ceea ce face ca, după finalizarea tratamentelor și revenirea la starea de dinainte de diagnostic, aceștia să se poată întoarce în școlile inițiale, în colectivele claselor în care au fost înscriși înainte de boală. Această posibilitate a fost demonstrată de contextual pandemic mondial recent. Astfel, până în 2020, Școala de spital de la IOB, ICF, Institutul de Recuperare *Nicolae Robănescu*, Spitalul *Marie Curie* era o formă de învățământ distinctă, înființată în 2015, cuprinsă în structura *Liceului Tehnologic nr. 3*, unde se desfășoară învățământ special; după pandemia de COVID 19 și generalizarea învățământului online din această cauză, mulți dintre copiii cu boli cronice, spitalizați mai mult de 4 săptămâni, aflați în perioada tratamentelor specifice, au optat pentru continuarea activităților didactice la școlile de proveniență și nu în școala de spital. Acest lucru demonstrează că opinia noastră vizând introducerea forțată a școlii de spital în învățământul special este întemeiată. Este o certitudine că, în perioada spitalizării și a tratamentelor, elevii au nevoie de educație personalizată, că procesul didactic depinde de starea lor fizică, că efectele tratamentelor sunt evidente în capacitatea lor redusă de concentrare, de atenție, în comunicare, date care ar pleda pentru integrarea în cadrul educației speciale, dar diferențele sunt totuși esențiale. Astfel, elevii din învățământul special rămân în această formă de școlarizare, indiferent de contextele externe (de pandemii, conflicte etc.), aceștia putând, în general, desfășura online activitățile didactice, dar numai în școlile lor.

În noile arhitecturi educaționale, dezvoltate după experiența ultimilor doi ani, școala de spital ar putea fi chiar a patra categorie de formă de învățământ, alături de școala tradițională, învățământul special, școala alternativă. Argumente:

1. Elevii școlarizați în spital au fost înmatriculați, majoritatea, din școlile de masă.

2. Spitalizarea îndelungată, în vederea efectuării tratamentelor, le împiedică exercitarea dreptului la educație, care se desfășura în condiții normale până la un moment dat.
3. Diagnosticul medical le fixează o incapacitate temporară, care nu e de natură intelectuală, ci somatică.
4. Elevii pot reveni la școala de proveniență la finalizarea tratamentelor sau pot solicita o perioadă, în prelungirea școlii de spital, educație la domiciliu, în funcție de starea lor generală.
5. În cazul în care perioada post-tratament impune reevaluări frecvente, cu internări, analize, examene radiologice și imagistice, elevii pot continua școlarizarea prin forma *în spital*, printr-un program stabilit de comun acord cu directorul unității și cu șeful de secție.

Din 2020, când restricțiile medicale generate de pandemia de COVID-19 au impus carantinarea populației și mutarea activităților online, inclusiv școala de spital s-a desfășurat virtual, ceea ce pledează pentru excluderea acestora de la învățământul special, fiind mai aproape de alternativele educaționale, cu caracter temporar, sau de învățământul de masă, ca școala de tranzit. Spre deosebire de alternativele educaționale, a căror înființare, funcționare și evaluare au reglementări precise, școala de spital, integrată alături de școlarizarea la domiciliu în învățământul special, își desfășoară activitățile conform metodologiei, fără a beneficia de precizări vizând consiliul elevilor, al părinților, de participarea acestora în consiliul de administrație al școlii anexă, în procesul de luare a deciziilor sau de o evaluare a calității specială. Aceste minusuri sunt elemente care trebuie corectate printr-o legislație specială, care va trebui să armonizeze și poziția școlii de spital între formele educaționale românești, precum și alte puncte care țin de procesul de învățământ ca atare.

N. B. Forma *homeschooling* este o alternativă educațională a elevului sănătos, opțiunea familiei având alte raționamente decât cele vizând efectuarea unor tratamente acasă, ca în cazul școlarizării la domiciliu. Totodată, prin alternativa *homeschooling*, profesorul, cel care realizează instruirea, poate fi părintele, un meditator, un alt profesor. Acest tip de alternativă presupune înscrierea copilului la o școală umbrelă, care, în urma unor evaluări, îi va certifica nivelul de pregătire la un moment dat. *Școlarizarea la domiciliu*, care, formal, înseamnă același lucru, are însă ca motiv de înființare și funcționare starea patologică a elevului, de aceea, a fost integrată în sfera învățământului special. Conform Metodologiei 2011, *învățământul (educația) la domiciliu – instruirea la domiciliu este asigurată de cadre didactice specializate, pentru copii în incapacitate (temporară sau permanentă) de a frecventa unitățile rețelei școlare de masă, din cauza unor probleme de sănătate*; Dar școlarizarea la domiciliu

este, de cele mai multe ori, la fel cu școala de spital, temporară, elevul beneficiind de legătura cu școala de proveniență, procesul didactic desfășurându-se de către profesori titulari ai acelei școli sau ai școlii rezidențiale ori itineranți, numiți de inspectoratul școlar, la solicitarea școlii de proveniență. După ieșirea din starea de boală, elevul școlarizat la domiciliu revine, în general¹, la școala de proveniență; în acest caz, considerăm că inclusiv plasarea școlarizării la domiciliu în cadrul larg al învățământului special, ca și școala de spital, de altfel, se întemeiază pe o abordare superficială a conceptelor și a stării de fapt, obligând factorii decizionali la clarificări urgente.

2.3. În sensul celor analizate, considerăm că termenul de *alternativă educațională* trebuie revizuit, căci și școala de spital tocmai aceasta este o soluție, o alternativă la școala de masă, la un moment dat, cu caracteristicile temporalității. De aceea, diata informațională actuală instituind un fel de ambiguitate terminologică la nivelul conceptelor *școală de spital*, *școlarizare la domiciliu* – *învățământ special*, realizarea unei chimii a termenilor ar soluționa poziționarea fiecărei forme de școlarizare amintite, în funcție de caracteristici. Este știut că cercetarea pedagogică și evaluarea politicilor educaționale impun mereu o revizuire a constructelor, în ideea agreării unui ansamblu de concepte, de cunoștințe și noțiuni care să fie anexate idealului educațional și politicilor educaționale actuale. În acest fel, fie trebuie admisă școala de spital ca a patra categorie de formă de învățământ, alături de școala tradițională, învățământul special, școala alternativă, fie considerată ca o formă de alternativă educațională temporară sau de tranzit.

3.1. Pe acest fundal al necesității de clarificare funcțională a formelor de învățământ cuprinse în legislația actuală, susținem că trebuie schimbată filosofia finalității educației, care nu va mai putea fi aceea de a construi patternuri comportamentale pentru viitor. Bilele albe ale educației trebuie să fie politicile publice coerente, strategice, aplicabile rapid, în spiritul consubstanțialității cu realitățile tehnice și tehnologice și, mai ales, cu al stărilor de fapt. Este clar că, în contextul actual, conceptul de școală, schimbat brusc, odată cu pandemia de COVID-19, în 2020, nu va mai fi, cu siguranță același în viitor. În mod indubitabil, școala nu va mai fi cea din spatele blocului sau din proximitate, ci va fi universul întreg, antrenându-i, în armonie, pe toți actorii educației și poate chiar metaversul; dar filosofia noilor abordări ține de modul în care se va dezvolta reziliența societății întregi la schimbare, la nou. În acest areal se va încadra cu

¹ Dacă problemele medicale nu sunt permanente.

siguranță și *școala de spital*. În ciuda acestor crize multidimensionale ale prezentului și, mai ales, ale viitorului, clasa politică și cei care au prerechizitele necesare asigurării cadrelor schimbării trebuie să poată agrega nevoile modificărilor legislative la dinamica evidentă, pentru grăbirea normalizării acestui context abordat de noi în această cercetare.

Redactor : Elena DIATCU
Tehnoredactor : Mihaela PASCHIA

Format : 16 / 61 × 86.
Coli de tipar : 6

Tipografia Editurii VICTOR
București, Calea Călărașilor 169
Tel. / Fax : 021-346 55 85 ; Mobil : 0737-012 233